

Lovasnemzet.hu

XXXII. évfolyam, 5. szám, 2026. szeptember – október

Lovas Nemzet

magazin

TELJESÍTMÉNY MINT TENYÉSZCÉL

A SIKERES TÁVLÓ ÚTJA A PÁROSÍTÁSTÓL A VERSENYPÁLYÁIG

A BIZALOM ÖRÖKSÉGE

BÚCSÚ MONTY ROBERTSTÓL

A JÖVŐ KULCSSZAVA:

PRECIZIÓS
TAKARMÁNYOZÁS

LASSÓZÁS MINT SPORT

KONCENTRÁCIÓ, KITARTÁS
ÉS PRECÍZ MUNKA

DÍJLOVAGLÁS

KELET-MAGYARORSZÁG
LEGJOBB LOVASAI

Ár: 1500 Ft

Az 1789-ben alapított

BÁBOLNA NEMZETI MÉNESBIRTOK

1816 óta áll az arablótenyésztők
és a hazai lovasélet szolgálatában.

Nadeem B (Halim Shah I – Nadeemah II)

Koheilan XV / Koheilan Koppány P
(Koheilan XIII – 27 Stiglavý Bagdady XVI-2)

Kemir IX (Kemir VII – 294 O' Bajari Basa)

Mersuch IX-4
(Mersuch IX – 290 O' Bajari XVIII-3)

Shagya XI (Shagya VI – 277 Gazal XIX)

Shater B (Malik B – 246 Salma B)

A MÉNEK FELÁLLÍTÁSÁNAK HELYE:

Babolna Nemzeti Ménesbirtok
Mészáros út 1.,
H-2943 Bábolna, Magyarország
Telefon: +36-34/569-292
www.babolnamenes.hu
menesiroda@babolnamenes.hu

SZÍNHÁZ LÓHÁTON

Vannak ikonikus darabjaink, amelyeket folyamatosan játszunk, ilyen például a *Honfoglalás*, amelyet már több mint százszor (!) adtunk elő. Nyilván ez örök darab marad az *István, a király*, a *Kincsem*, a *Mátyás*, az *igazságos* vagy a *Sissi* mellett, hogy csak a legismertebbeket emeljem ki. Legújabb büszkeségünk, az *Egy vérből valók vagyunk* című új magyar musical pedig tisztelgés a magyarságunk, közös gyökereink és összetartozásunk előtt.

A programkínálatunk egyébként pontosan tükrözi az ars poeticámat: előadásainkban a musical, az opera, az operett és a látványos lovas elemek egymást erősítik. Küldetésünk, hogy a művészeteken keresztül kapcsoljunk össze generációkat, és a magyar hagyományok szépségét minél több nézőhöz eljuttassuk.

A Nemzeti Lovas Színház a magyar történelem, a zenés színház, a látvány és a ló szeretetének különleges találkozása.

Interjú Pintér Tiborral az 58. oldalon

TARTALOM

Időszérű

A bizalom öröksége – Búcsú Monty Robertstől	04
19. Nemzeti vágta októberben	06
Olvasói levél – A piramisépítés	62
Lovas Nemzet Fotópályázat 2026	65

Lovas művelődéstörténet

Kováts Mihály hősiessége – Dr. Diószegi György rovata	08
Huszárok emlékezete 5. rész – Topor István sorozata	10
Romfeld János: A Lipicai ló Romániában – Cseri Dávid könyvajánlója	12
Megemlékezés – Kozma Ferenc (1826–1892)	13

Tenyésztés, tartás

Az arab telivér-show világa napjainkban	16
Teljesítmény, mint tenyészcél – A sikeres távló	19
In vitro lóembriók – Dr. Vigh Zsófia sorozata	24
Új korszak a lovak takarmányozásában – Dr. Kutasi Orsolya rovata	30
Kunfakó Történet – Eördögh András sorozata	46

Kiképzés

Lóképzés felsőfokon – Dr. Göblyös István rovata	22
Természetes lóképzés – Dr. Rác Zsuzsanna rovata	42

Sport

Western – A lassózás mint sport	14
Távlovas tudósító – Halter-Berta Hedvig rovata	18
Lovasíjszat – Új kategória a Kassai Völgyben	48
Magyar Imre díjlovagló verseny Keszthelyen	51
A Kincsem Park hírei	52
Lóversenykrónika – Péter Réka rovata	54
Díjlovaglás – Kelet-Magyarország legjobb lovasai	56

Tudomány

A lendület nyomában – Dr. Jónás Sándor sorozata	26
Lóegészség – Bögölyök és legyek lovaknál – Dr. Bába András rovata	33
Lovad őszinte támaszkodása – Dobos Áron rovata	36
Korszerű sebkezelési szemlélet – Ajánló	37
Az állati tudatról – Tóth Bettina sorozata	38
Lovas filozófia – A mai lovas 65. – Kormos Ferenc rovata	40
Lovas pszichológia – Jánosi Annamária rovata	44

Lovas világ

45. Kösely Kupa – Hajdúszoboszlói Lovasfesztivál	17
128. Fieracavalli – Verona, 2026. november 5–8.	29
III. Lóbarát Fesztivál Vanyarcon	39
Színház lóháton – Interjú Pintér Tiborral	58
Idővágta – Diákuszóház Kőszegen	64

Kitekintő

Számurájok lovasünnepére – Vajda Boglárka rovata	61
--	----

Gyerekeknek

Játékok, fejtörők – Junior Lovas	66
--	----

Fotó: Csetényi Krisztina

48.

57.

Címlapon:
Márkus Rozina és Hizya du Roc'h
Fotó: Aurelie Batisse

Kiadja: Lovas Nemzet Kft.
Megjelenik: évente 6 alkalommal
ISSN: 1416-2377
Felelős kiadó: a Kft. ügyvezetője
Kiadóvezető: Király László
kiralylaszlo.lovasnemzet@gmail.com
Főszerkesztő: Király Éva
kiralyeva.lovasnemzet@gmail.com,
70/619-2275
Főmunkatárs: Balázs József

Nyomdai előkészítés és lapterv:
Komlós Andrea

Nyomdai munkák:
Pauker Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Vértés Dániel

Elérhetőségeink:
Postacím: Lovas Nemzet magazin
8380 Hévíz, Szabó Lőrinc u. 17.
info@lovasnemzet.hu
Lovasnemzet.hu

Hirdetésfelvétel, előfizetés:
70/604-8578,
kiralylaszlo.lovasnemzet@gmail.com

Előfizethető és utánrendelhető
a szerkesztőség elérhetőségein.

Előfizetési díjak:
Egy évre (6 lapszám), belföldre
történi kézbesítéssel 9000 Ft.

A kiadó nem feltétlenül azonosul
a cikkek tartalmával, a lapban
megjelent hirdetések tartalmáért
nem vállal felelősséget.

A cikkeket, fotókat szerzői jog védi,
azok másolása, másodközlése
csak a kiadó írásbeli engedélyével
lehetséges.

Az (x)-szel jelölt vagy „Ajánló”
rovatcímű cikkek fizetett hirdetések.

A BIZALOM ÖRÖKSÉGE

Búcsú Monty Robertstől

Augusztus 1-jén reggel, az instruktori közösségben olvastam a lesújtó hírt: Monty Roberts elment. Vannak emberek, akik – bár nem a vér szerinti rokonaink – olyan gyökeres változást hoznak az életünkbe, hogy a távozásuk pótolhatatlan veszteséget jelent. Ezzel a búcsúval egy korszak zárult le végleg. Sokan alkotnak új módszereket, de Monty ennél jóval többet tett: új szemléletet és új szívet adott a lovasvilágnak. Kevés olyan formátumú személyiség élt a lóképzés történetében, aki ekkora hatást gyakorolt volna az ember gondolkodásra a lovakról.

Amit a vadlovak hosszú éveken át tartó megfigyelésével ellesett a természetől, azt nemcsak alkalmazni tudta, hanem mások számára is elsajátítható, tiszta rendszerré formálta. Kivételes ember volt, rendkívüli bátorsággal. Évtizedekkel ezelőtt olyan igazságokat mondott ki hangosan, amiért sokan kinevették vagy támadták. Nyíltan és megalkuvás nélkül beszélt a lovakat érő mindennapos bántalmazásról, amit más kiképzők a legnagyobb lelki nyugalommal legitimáltak.

Monty megingathatatlanul hitt a lovak együttműködési szándékában, és elvei mellett akkor is kitartott, amikor ezzel népszerűtlenné vált. Ez tette őt valódi, hiteles ikonná. Öröksége nem csupán egy tudományos alapokon nyugvó módszertan vagy technika, hanem egy tiszta filozófia: az erő és az erőszak helyett a megértést, a félelem helyett a bizalmat választani. Küldetése 1989-ben kapott világméretű visszhangot, amikor II. Erzsébet brit királynő meghívta az udvarába, hogy bemutassa az erőszakmentes lóképzést. Ezzel a mérföldkövet indult el Monty páratlan életútja a világhírnév felé.

Én 2007-ben Angliában, Kelly Marks hivatalos instruktorként irányítása alatt kezdtem el tanulni a módszert. Ugyanebben az évben látogatott el Monty először Magyarországra. A szervezők jóvoltából személyesen is megismerhettem, és asszisztensként segíthettem a munkáját. Soha nem felejttem el a pillanatot, amikor ott állt előttem a hús-vér legenda, akit addig csak felvételekről csodáltam. 2008-ban jutottam el először a kaliforniai Flag Is Up Farms-ra, majd tanulmányaimat folytatva, 2010-ben hivatalos Monty Roberts Instruktorként tértem haza. Leírhatatlan érzés volt abban a kör-

karámban állni, amit korábban csak fotókon és videókon láttam. A kurzusok és vizsgák után egy háromhónapos tanítási gyakorlat következett. Óriási szerencsémre Monty ebben az időszakban nem turnézott, otthon volt a farmon. Napi szinten követte a munkánkat, bejött hozzánk a körkarámba, mi pedig testközelből figyelhettük, hogyan dolgozik.

Számomra az tette őt végérvényesen hitelessé, hogy a színpalak mögött pontosan ugyanaz az ember volt, mint a nagyközönség előtt. Soha nem volt egyetlen durva mozdulata sem; soha nem bántott lovat akkor sem, amikor senki sem látta. A bántalmazás semmilyen körülmények között, semmivel sem volt igazolható a számára. Ott, a farmon éreztem meg igazán: soha semmit nem akartam ennyire az életben. Oda akartam tartozni. Méltóvá akartam válni arra, hogy a nevét és a filozófiáját képviseljem.

A kint töltött hetek alatt egy alkalommal a Nike vezetősége látogatott a farmra. Monty megtartotta az első bemutatót, majd miközben a közönséghez beszélt, váratlanul megszólalt: „The next demo will be held by Kata Pataky, who is currently doing her internship at the farm.” (A következő bemutatót Pataky Kata tartja, aki jelenleg a gyakorlatát tölti a farmon.) Amikor meghallottam a nevemet,

azt hittem, megnyílik alattam a föld. Rettenetesen izgultam. Csináltam egy Join-Up-ot (csatlakozást) egy befogott, már majdnem teljesen szelíd kis musztáng kancával, miközben Monty végigvezette a hallgatóságot a folyamaton. A kanca nagyon nehezen adta fel a lábait, így azzal külön is foglalkoznom kellett. A bemutató végén Monty azt mondta a közönségnek: volt egy pont, amikor úgy érezte, rossz útra tereltem a munkát, de a folyamat végül engem igazolt. Hozzátette, hogy arra a legbüszkébb, amikor látja, hogy a tanítványai képesek önállóan olvasni a ló jelzéseit, és jó döntéseket hoznak. Szerencsére a pillanatot videó is örzi, de felvétel nélkül is kitörölhetetlenül élne bennem.

Később instruktorként is több bemutatóján segíthettem. Sokan bírálták őt, hitetlenkedve, hogy valóban nem találkozott-e korábban a problémás lovakkal. Őt azonban ez sosem rázta meg. Mindig azt mondta: a szkepticizmus csak azt igazolja, hogy jó úton járunk.

Egy tizenöt évvel ezelőtti, németországi instruktorkénti találkozáson azzal indította a beszédét, hogy a lovaktól való tanulás egy egész életen át tartó folyamat – és ő maga is még csak a felszínt kapargatja. Soha nem hitte, hogy már mindent tud. Amikor más szakemberek munkájáról vagy eltérő megoldásokról beszélgettünk, soha, egyetlen kollégájáról sem nyilatkozott becsmérlően. Mindig a legnagyobb

tisztelettel mondott véleményt, még akkor is, ha az erőszak alkalmazása miatt az adott módszerrel egyáltalán nem tudott azonosulni. Számtalan olyan lovasembert hívott meg magához, akik nyíltan elutasították a filozófiáját, de nem tudok egyetlen olyan vendégről sem, aki a látogatás után ugyanazzal a rideg hozzáállással távozott volna.

Monty Roberts egy rendkívüli ember és zseniális tanár volt. Tavaly beszéltem vele utoljára telefonon egy nehezen kezelhető ló kapcsán. Akkor így búcsúzott tőlem: „Kata, abból, ahogyan elmeséled a folyamatot, és a videók alapján, amiket küldtél, pontosan látom, hogy tudod, mit csinálsz. Ez jó. Tarts ki, és ne vedd el a hitedet abban, hogy működni fog.”

Kiváltságosnak érzem magam, hogy a tanítványa lehettem. Hogy őrizhetem, élhetem és továbbadhatom a szellemi örökségét. Minden erőmmel – ahogy eddig is, úgy ezután is – azon leszek, hogy méltó maradjak a bizalmára és a nevére.

Távozásával egy hatalmas, meleg fényforrás hunyt ki a világban, de a láng, amit gyújtott, világszerte tovább ég. Életútja és küldetése mindannyiunkban él, akik – legyen szó akár csak egyetlen gondolatról, akár a teljes életünkről – megértettük az útmutatását: tegyük jobb helyé a világot a lovak és az emberek számára.

Nyugodj békében, Monty!

Pataky Kata

SZILVÁSVÁRAD FELKÉSZÜL

Októberben dübörög a 19. Nemzeti Vágta!

Tisztelt Lovasbarátok és Érdeklődők!

Örömmel jelentjük be, hogy a magyar lovassport és hagyományörzés legnagyobb ünnepe idén 2026. október 3–4. között újra festői környezetben, Szilvásváradon várja a közönséget. A 19. Nemzeti Vágta nem pusztán sportesemény, hanem a nemzeti összetartozás és a huszárhagyományok lüktető fesztiválja. Őszinte büszkeséggel hívjuk meg Önöket az őszi szezon leglátványosabb hétvégéjére, ahol ismét a lovaké és a lovasoké lesz a főszerep.

Aki ott volt a tavalyi Nemzeti Vágtán, tudja, milyen felemelő érzés volt együtt szurkolni. Emlékezetes marad

az a kiélezett döntő futam, amelyen Magyarkanizsa versenyzője, Rozs Anna Júlia hatalmas küzdelemben hódította el a bajnoki címet.

A Vágta ma már sokkal több egy lovasok közti megmérettetésnél: ez a magyar lovassport jövőjének bölcsője, kulcsszerepet játszik a magyar fiatal lovasok tehetséggondozásában. Különös büszkeséggel tölt el minket, amikor látjuk, a jövő generációi milyen lelkesedéssel lépnek pályára. Emlékezzünk a tavalyi évre: a Kishuszár Vágtát Vasad fiatal lovasa, Rakottyai Judit, míg a Huszárgyerek Vágtát a szintén vasadi Holczer Hanna nyerte. Ők jelentik a biztosítékot arra, hogy a lovassport jövője elhivatott kezekben van. Számukra ez a verseny lehetőséget ad, hogy tapasztalatot gyűjtsenek és megalapozzák jövőbeni profi karrierjüket.

A 2026-os programkínálatunk gazdag élményeket ígér az egész család számára. Október 3-án, szombaton délből az ünnepélyes megnyitóval és a versenyzők eskütételével indul a program. Ezt követően azonnal felpörögnek az események: érkeznek a Kishuszár, a Huszárgyerek és a Nemzeti Vágta izgalmas előfutamai, amelyeket a Fogatvágta, majd a Kocsitoló verseny fűszerez. A napot olyan látványosságok koronázzák

meg, mint a Győri Ördöglovasok bemutatója, a Jótékonysági Sztárfutam, valamint a lenyűgöző Szilvásvárad Lipicai Ménes hajtása.

Október 4-én, vasárnap a feszültség a tetőfokára hág. A kora délelőtti középfutamokat követően bemutatkozik a Nemzetközi Rendőr Lovasverseny kiváló mezőnye, és megcsodálhatjuk a Hagyományörző huszárvetést is. A történelmi időutazást a Pónilovas gyerekhuszárok fellépése, az 1848–49-es csatajelenet, valamint a Történelmi lovasfelvonulás garantálja. Délután sor kerül a várva várt döntőkre és az ünnepélyes díjátadókra. A nap csúcspontjaként 16.50-kor rajtol a Nemzeti Vágta fináléja, amely után a Lipicai Ménes hajtása zárja a hétvégét. Jöjjenek el, szurkoljunk és ünnepeljünk együtt!

KOVÁTS MIHÁLY HŐSIESSÉGE

Egy magyar huszártiszt „segített megalapítani az első amerikai lovas egységet”

Nemzetünk huszárhagyományának vitézségi világhíre 2026. április 7-én újabb különleges művelődéstörténeti örökséggel gyarapodott, amikor e napon egy külföldi államférfi is megemlékezett Kováts Mihály jelentőségéről az amerikai-magyar barátság jegyében! Az Amerikai Egyesült Államok alelnöke, J. D. Vance (többek között) az alábbiakat fogalmazta meg a történelmi kapcsolatok értékelvű világa kapcsán: „Kováts Mihály magyar katona segített megalapítani az első amerikai lovas egységet”; és az amerikai függetlenségi háború csataterein harcolva végül „életét adta a brit birodalom elleni harcban”. (1)

Kováts Mihály huszártiszti életútjának az ismertetése előtt érdemes néhány háttéradatot is felvázolni. Az amerikai függetlenségi háború első csatája az 1775. április 19-én zajló lexingtoni ütközet volt. A függetlenségre törekvő gyarmatok ezen esztendőben megalakították a kontinentális hadsereget, és 1776. július 4-én megszületett az Egyesült Államok függetlenségi nyilatkozata. E történelmi folyamatok Európában is nagy érdeklődést váltottak ki. Kováts Mihály huszársorsa terén fontos arra utalni, hogy remek írást publikált Zachar József (1943–2009) magyar hadtörténész, nyugállományú ezredes, egyetemi tanár e magyar huszárörökség emlékezetműveltségi jelentősége felmutatása céljából, amelyek legfőbb megállapításait az alábbiakban igyekszem közkinccsé tenni. (2)

„Egy karcagi huszár Amerikában” címmel jelent meg e publikáció, amelyben számos adat és összefüggés került ismertetésre. Hősünk, „nemes Kováts Mihály huszárőrnagy” Budáról „Bordeaux-ba, a francia tengeri kikötőbe” a „Hadparancsnokság előzetes tudta nélkül” indult el „1776 augusztusában”, ahonnan „Amerikába távozott, és ott az Egyesült Tartományokban hadiszolgálatba lépett”. „Életének meghatározó szakaszait

pedig döntően lelkes, a nemzeti múltat megbecsülő és megismerni akaró, nem hivatásos történészek tárták fel”: ezt hangoztatta Zachar József, aki szerint a „történelmi kutatás fókuszába” indokolt helyezni Kováts Mihály hősiességét, aki „egy számára ismeretlen nép szolgálatában a születő nemzet szabadságáért” Amerikában „áldozta életét a távoli idegenben” 1779. május 11-én. Előzményként fontos arra utalni, hogy 1779-ben „az évek óta vívott függetlenségi háborúban a volt gyarmattartó angol hadvezetés új stratégiához folyamodott, az. addigi sikertelen északi támadások helyett immár délről kiindulva kívánta szétzúzni az amerikai haderőt”. „Dél-Karolina székvárosa, Charlestown” kapcsán lényeges, hogy az itt „állomásozó erők parancsnokai és a helyi polgári szervek vezetői már a város feladásáról tárgyaltak”, amikor megérkeztek az amerikai csapatok. 1779. május 11-én került sor a Dél-Karolinában fekvő Charlestownnál az „angol előrenyomulás ellen irányuló” amerikai támadásra, amelynek során „Cowatch ezredes” az „ellenséggel bátran szembeszállt, súlyosan megsebesült, és a visszavonuláskor holtan zuhant le az útra a lováról”. Az „angolok ott temették el, ahol földre esett, azon a telken”, amely „a Huger Street sarkán” volt.

E körben érdemes arra is rávilágítani, hogy e magyar huszártiszt „Cowatch” néven szerepel az amerikai forrásokban. „Cowatch magyarként áldozta életét az Újvilágban megszülető polgári állam szabadságáért”. „Nagyon bátor és igen tapasztalt katonatiszt volt, születése szerint magyar, és huszárezredes”. Kováts Mihály „hősi halálának híre szokatlanul hamar eljutott szülőföldjére. A „Budai Hadparancsnokság 1779. szeptember 28-i ügyirata ugyanis már „nemes Kováts Mihály huszárőrnagy hátrahagyott özvegyének hitvesi járandósága” iránt intézkedett. „Az özvegy pedig ebből a következő esztendőben Szinyén kápolnát emeltetett elhunyt férje emlékezetére.” (3) „Kováts Mihály huszártiszt” méltó emlékezete kapcsán fontos igen magas szinten értékelni azt, hogy Amerikába menve „olyan hosszú útra vállalkozott, amelyen nem sok honfitársa követte”. A „függetlenségért küzdő amerikai erőknek” a támogatását célul tűző huszártisztünk alábbi hitvallása jól megvilágítja vitézségi jellemét: „Én tehát önként és szabad akaratomból érkeztem ide, mérhetetlen úti fáradalmak és erőfeszítések árán, hogy mindabban, ami válságos helyzetekben és a legnagyobb veszedelmekben tisztességes harcostól elvárható, József (trónörökös)) kárára, de nem kevésbé az Áldásthozó Gyűlés (a Kongresszus) szabadságáért a leghívebben feláldozzam egész magamat.” „Választ sem várva, 1777. február 26-án elvitorlázott, és április 30-án már Providence-ban szállt partra, rövidesen pedig Morristownban személyesen George Washington tábornoknál, a főparancsnoknál jelentkezett szolgálattételre. A Kontinentális Kongresszus ugyan köszönetét nyilvánította, de egyelőre eltekintett alkalmazásától, és elhárította azt.” A „németül is nagyszerűen beszélő” és „tettekre kész magyar”

Kováts Mihály Philadelphiában „az ottani német telepesek” közül éppen szerveződő „szabadzászlóalj” kapcsán „elérte, hogy kinevezték e zászlóalj újoncsozó tisztjévé”. „E minőségében kapcsolódott be a függetlenségi háború küzdelmeibe.” „Egész életében mindenütt büszkén hangoztatta, hogy szabad nemes ember. Ugyancsak mindenhol kiemelte magyarságát.” „Karczag Új Szállás,

a mai Karcag városának szülötte” volt. A „református kálvinista”, Kováts Mihály huszártisztünk „azok közé tartozott, akik iskolázottan indultak az életbe”. „Kézírása, stílusa és főleg a latin nyelvben tanúsított nagyfokú jártassága mindenképpen legalább gimnáziumi végzettségűnek mutatja.” (4) Ez utóbbi adalék arra is rávilágít, hogy a magyar huszárajaink vitézségi teljesítménye mellett érdemes az iskolázottsági minőségük jelentőségére is felhívni a figyelmet! Kiemelten indokolt hangsúlyozni, hogy „az amerikai Kongresszus a függetlenségi háború nyolc esztendeje alatt különleges jelentőségű szolgálataiért köszönetét határozatlanul csupán három európainak fejezte ki, a francia La Fayette őrgróf brigadérosnak, a porosz von Sleuben báró brigadérosnak, és a magyar nemes Kováts Mihály őbesternek”. E „hősi halált halt nagy magyar katonaelődünk életútját” igen fontos felmutatni a nagyvilágnak. Indokolt arra is „felhívni a figyelmet”, hogy „mennyit tehetnek a történettudomány tovább fejlődése, a nemzeti önismeret elmélyítése és a nemzeti önbecsülés fokozása érdekében a történelmi múlt iránt érdeklődő, azt megszerető, és a megértéshez a szükséges tudást megszerző nem hivatásos kutatók is”.

A „nemes Kováts Mihály ezredes-parancsnok életútjának” az „ismertté válása adjon újabb ösztönzést nemzeti múltunk emlékeinek felkutatására, megőrzésére és továbbadására szerte a világon, ahol magyar él”. Zachar József a „folyamatos tiszteltetéshez” fűződő hagyományörzés kapcsán igen lényegesnek tartotta Kováts Mihály huszártisztünk amerikai hősiességét, amelynek révén „az itthon élők is történelmük emlékeizetre méltó részének tartják vitéz életét és hősi halálát”. „Adná Isten, hogy szülőnemzete ezzel együtt magáévá tenné azt a szentenciát is, amelyet nemes Kováts Mihály egy életen át követett: „Az arany szabadságnak nem sárány az ára!” (5)

Források: (1) J. D. Vance: Arctalan brüsszeli bürokraták és idegen országok akarják meghatározni, hogyan éljenek a magyarok. Ne engedjék! MAGYAR-ORSZÁG. 2026. ÁPRILIS 7. [19:24] In.: J. D. Vance: Arctalan brüsszeli bürokraták és idegen ... Vajdaság MA <https://www.vajma.info> > cikk > magyarország > J_-D_... 44 perccel ezelőtt — Megköszönte, hogy elfogadták a meghívást, és kiemelte: „közösen ünnepelhetjük a magyar–amerikai barátság napját”. Hozzátette, örülnek és hálát ... – letöltve 2026. április 7.; (2) Zachar József: Egy karcagi huszár Amerikában. In.: JÁSZKUNSÁG. XXXVIII. évfolyam. 1992. 6. szám.: a továbbiakban: idézett mű: i. m.; (3) i. m. 24. o.; (4) i. m. 25. o.; (5) i. m. 26. o.; (6) Réfi Attila nekrológja. [2011. július 4-i dátummal az eredetiből archiválva]. (Hozzáférés: 2010. január 20.) In.: Zachar József Wikipedia <https://hu.wikipedia.org> > wiki > Zachar_József Zachar József (Csepel, 1943. október 27. – Budapest, 2009. december 9.) magyar hadtörténész, nyugállományú ezredes, egyetemi tanár. – letöltve 2026. április 8.

George Washington szobra a Városligetben 1906-ból (a szerző fotója, 2026 jan. 22.)

A huszárhagyományaink terén maradandó tudományos életművet teremtő Zachar József kapcsán fontos utalni arra is, hogy „amikor 2007. szeptember 22-én a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében a „Magyar Huszár”, mint intézmény Magyar Örökség díjat kapott, a laudációt

Zachar József, az „egyetlen magyar eredetű csapatnem, a világszerte ismert és elismert huszárság történetének legszakavatottabb ismerője, egyúttal a huszár szellemiség elhivatott képviselője mondhatta”. (6)

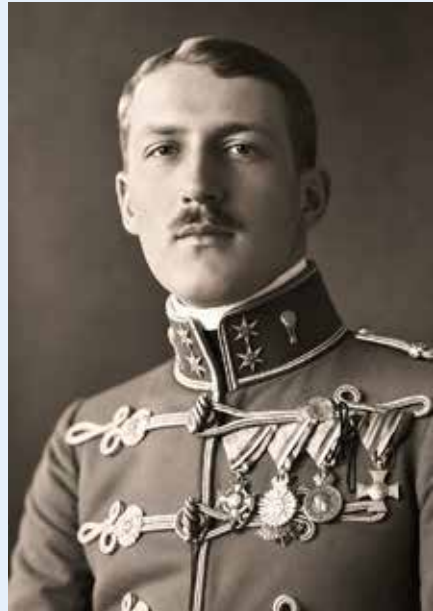
Dr. Diószegi György Antal

HUSZÁROK EMLÉKEZETE

5. rész

A HUSZÁRBÓL LETT PILÓTA ÉS A GÉPÉSZMÉRNÖK HŐSI HALÁLA

Ótordai Székely Ferenc főhadnagy (1891–1916)

Ótordai Székely Ferenc főhadnagy portréja
(forrás: Topor István)

Székely Ferenc érettségi eredményének
bejegyzése a gimnázium anyakönyvében (forrás:
Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára)

Menet Tihucáról Dorna Watrára, 1916. augusztus 28. A jobb oldali lovas Székely Ferenc
(forrás: Topor István)

ban tragikus esemény történt. A főparancsnokságnak küldött táviratból kiderült, hogy két – felderítésről visszatérő – repülőgép a leszállás során összeütközött. A 34. repülőszázad gépe összetört. A 19. század gépét vezető Silvar József pilóta azonnal meghalt, Székely Ferenc fedélzeti tiszt pedig súlyosan megsérült.

Székely Ferenc 1916. december 23-án Haidenschatf hadikórházában sérüléseibe belehalt. Mindössze huszonnégy évet élt.

A halálhíréről szóló német nyelvű távirat
(forrás: Topor István)

Családja a földi maradványait haza hozatta és a Szent Anna utcai katolikus temetőben helyezték végső nyugalomra. Sajnos, nem tudni, hogy a temető felszámolását követően mi történt a földi maradványaival.

Tasnádi Kardos Géza tartalékos főhadnagy (1881 – 1915)

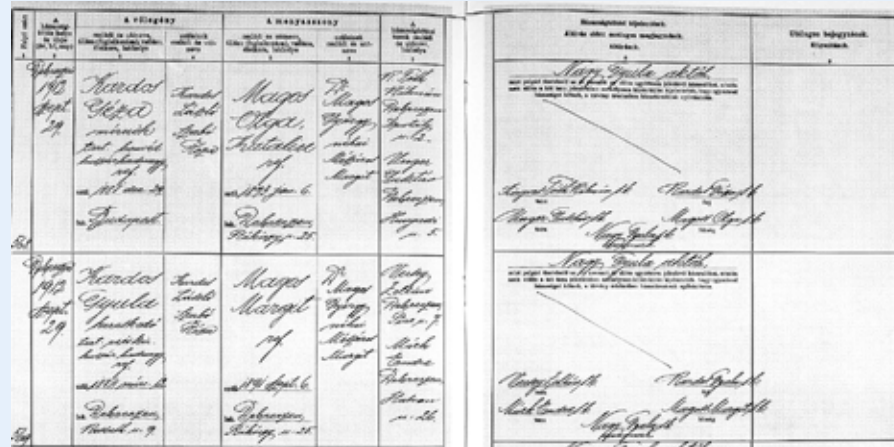
Tasnádi Kardos Géza portréja (forrás: Topor István)

Kardos László nagykereskedő és Szabó Róza gyermekeként 1881. december 29-én látta meg a napvilágot Debrecenben. A belügyminiszter 1909. évi leirata alapján váltak jogosulttá a tasnádi előnév használatára.

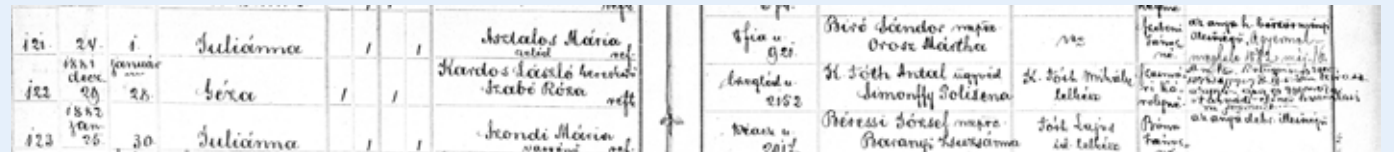
Szülővárosában, Iglón és Svájcban tanult. Gépészmérnöki oklevelet szerzett, majd Budapesten nyitott magánmérnöki irodát.

1912-ben feleségül vette Magoss Olgát, Magoss György debreceni fő-
ügyész, későbbi polgármester lányát.

Kardos Géza és Gyula házassági anyakönyvi bejegyzése (forrás: Familysearch)

Kardos Géza születési anyakönyve (forrás: Familysearch)

Érdekes, hogy ugyanezen a napon nősült öccse, Gyula is, aki Magoss György másik lányát, Margitot vette feleségül.

A háború kitörésekor a magyar királyi 6. honvéd gyalogezred tartalékos hadnagyaként vonult be Zalaegerszgre. 1914 októberéig az északi harctéren teljesített szolgálatot, de az ott kapott lábbaját műteni kellett. Novemberben főhadnaggyá léptették elő.

1915 májusában már a magyar királyi debreceni 2. honvéd népfőlkelő huszárezred tisztjeként az orosz front-ra került. 1915. július 25-én Zawonie galíciai falu mellett rohamra vezényelte századát. Eközben érte a halálos lövés. Bajtársai ideiglenesen Rekliniec községben temették el.

Halálát 1915. május 22-én vezették
be Debrecen halotti anyakönyvébe.

A család 1915 novemberében hazahozatta, és a Kossuth utcai temetőben lévő családi sírboltban helyezték végső nyugalomra. A király az ellenséggel szemben tanúsított bátor magatartásáért a hadiékítményes III. osztályú Katonai Érdemkereszttel tüntette ki. A temető felszámolásakor földi maradványait átszállították a Debreceni Köztemetőbe.

Ma egy sírban nyugszik szüleivel
és családja több más tagjával.

Kultúrtörténeti érdekesség, hogy özvegye, Magoss Olga harmincegy évesen ismerkedett meg az író Móríc Zsigmonddal. Az eseményre Ady Endre öccsénél, Ady Lajosnál

A Kardos család síremléke
a Debreceni Köztemetőben
(forrás: Debrecenikoztemeto-hadisirok.erd.hu)

került sor. Különleges viszonyuk – kisebb-nagyobb megszakításokkal – az író haláláig tartott. A barátság és a szerelem között mozgó kapcsolatnak számos bizonyítékát őrzik a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Közel négyszáz fennmaradt postai küldemény, valamint Magoss Olga visszaemlékezései alapján ismerjük egymás iránti érzelmeiket. Móricz kitartóan ostromolta a hölgyet. Egy levelének megjegyzése bizonyíték arra is, hogy a tizennyolc év alatt hétszer kérte meg Olga kezét, ennek ellenére kapcsolatuk soha nem jutott el a házasságig, pedig kétszer is nagyon közel álltak hozzá.

Topor István

Teljes névén Székely Ferenc János Sándor. 1891. március 2-án született Szegeden. Édesapja Székely Ferenc mérnök, édesanyja Kardos Mária. Apja magyar királyi felmérési felügyelő volt Debrecenben.

A debreceni Római Katolikus
Főgimnáziumban érettségizett.

Debrecen város ösztöndíjasaként végezte el a Ludovikát. 1912. augusztus 18-án avatták hadnaggyá. 1914. augusztus 1-jével főhadnaggyá léptették elő. A háború kitörésekor a debreceni I. osztály 2. századába nyert beosztást. Részt vett a gorlicei áttörésben, Jaroslaw bevételében. Az ellenség előtt tanúsított bátor magatartásáért kétszer kapta meg a Signum Laudis, és kiérdemelte a hadidíszítményes

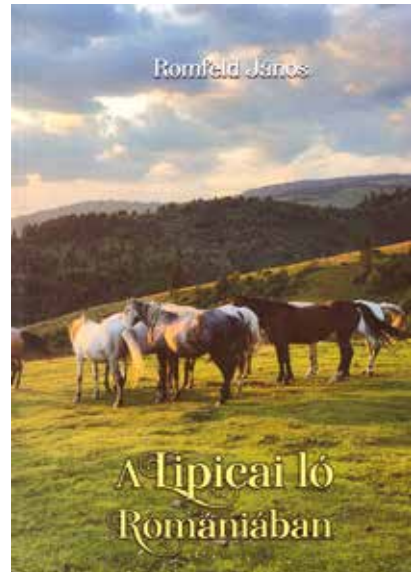
3. osztályú katonai érdemkeresztet is, amelyet 1915. július 31-én kapott meg az uralkodótól. Még a galuziai pihenő alatt jelentkezett repülőtiszti kiképzésre. 1916. június 15-én kelt parancs szerint július 1-je és szeptember 1-je között a monarchia légjáró csapatainak bécsújhelyi kiképző központjában megfigyelőtiszti kiképzésen kellett részt vennie. A kiképzésről kiállított adatlap tanúsága szerint különleges eredményeket ért el, mint a repülőcsapatok tisztje.

A tanfolyam elvégzését követően még visszatért ezredéhez, amelyet időközben a román frontra vezényeltek.

Nem sok időt töltött itt, mert áthelyezték a 19. repülőszázadhoz. 1916 őszétől az olasz fronton teljesített szolgálatot. December 21-én azon-

Születésének bejegyzése Szeged keresztelési anyakönyvében (forrás: Familysearch)

Romfeld János:

A LIPICAI LÓ ROMÁNIÁBAN

A LIPICAI LÓ – az igazi diplomata

Romfeld János, a lipicai lovak erdélyi nagykövete A Lipicai Ló Romániában címmel jegyzi legújabb munkáját. A könyvben nem kisebb feladatra vállalkozott, mint bemutatni a világ egyik legrégebbi kultúrlófajtájának történetét Románia vonatkozásában. Munkájának – átívelve történelmi korokat, át-hidalva nemzetek útkeresését a fajta felvirágoztatásában, félretéve a múlt konfliktusait – eredményessége ma is kézzel fogható.

A szilvásvárad ménesgazdaság vezetőjeként, és már jóval előtte is mindig szívügyemnek tekintettem erdélyi lovas társaink törekvéseinek segítségét. Így juthattam el a mai Románia megannyi tenyésztőjéhez, lovas emberéhez. Alapítottunk újra történelmi ménest, tenyészméneket helyeztünk ki, versenyeken vettünk részt, előadásokat tartottunk, de történelmi istállót is újraterveztünk.

E törekvések okán Romfeld János az első között volt, akit személyesen is megismerhettem. Minden itt élő lovas emberrel való beszélgetés során pár percen belül szóba kerül a neve. Ezen nem is kell csodálkozni, ha belegondolunk, hogy igazi úttörőként karolta fel a lipicai fajta Erdélyországban maradt örökségét, már egy olyan korban is, melynek ellenszelét a hazai viszonyokhoz képest is nehéz elképzelnünk. Írt, kutatott, országos bajnoki szinten hajtott, majd koronaként megalapították a Romániai Magán Lipicai Lótenyésztők Egyesületét. Hidat képzett és a mai napig képez az anyaország és Erdély lipicai tenyésztői között, mely diplomata munka gyümölcse mára a világ minden tájára elért.

Fontosnak tartottam ezen előzmények leírását, hogy megértsük A Lipicai Ló Romániában művet nem csak udvariasságból és barátságból nevezhetjük hiánypótlónak. János bátyám egy egész tevékeny szakmai élet munkájának állít emléket vele, mely egyszerre tanulság, útravaló és szakkönyv az érdeklődők és az utó-

kor számára. Számos, a nagyközönség számára eddig nem ismert adatot közöl, összefüggésekre, meglátásokra világít rá.

A kötet első fejezetében bemutatja a fajta történetét a klasszikus ménvonalak és kancacsaládok kialakulásán át megjelölve és ismertette Európa meghatározó méneseit. Megértjük, miért is az isteni gondviselésnek köszönhető, hogy 1580 óta velünk van a lipicai fajta megannyi háború és történelmi kor lezárulta után is. Nagyon jogosan fontosnak tartja kiemelni a különböző korszakok magánméneseit, melyek utódai a mai napig elengedhetetlen támaszai a fajtának.

Innen hajtunk át a második fejezetre, mely teljes egészében a fogarasi ménes történetét mutatja. Gyakorlatilag a magyar lótenyésztés aranykorában indult és a mai napig világhírnévnek örvend, sok esetben más, de sikeres utat járva a többi méneshez viszonyítva.

A harmadik fejezettől hajózzunk át azon vizekre, melyek könyv formájában eddig ismeretlenek voltak a szakma számára ilyen mélységekben: a lipicai méneskönyv román főágának bemutatásától a majdani szombatfalvi ménes száz esztendőjén át, de a lovak nevezése és bélyegzése sem maradt szavak nélkül. A romániai főág ménvonalai és kancacsaládjai mellett a genealógiai regisztereket is annak tudományos mélységeiben ismerhetjük meg. Olyan történelmi ménesekről is olvashatunk, melyek egyes esetekben már csak az emlékezet partvonalán foglalnak helyet, azonban a mai napig meghatározzák a világ lipicai lótenyésztését. A nemzeti méneskönyvek elemzése után az itt született lipicai lovak eredményessége is hosszú oldalakat kíván történelmi fotókkal színesítve. Megismerhetjük a történelmi láncolatot, mely során Lipicán, Mezőhegyesen, majd Fogarason át az erdélyországi kancacsaládok

ma is meghatározói a „kis magyarországi” tenyésztésnek is.

Az utolsó fejezet kizárólag a magánsektor történetéről mesél, melynek tenyésztő egyesületét végül 2003-ban sikerült megalapítani, sokak között Egri Zoltán elődöm önzetlen szakmai segítségével. Fontosnak tartom itt is leírni az öt alapító tag nevét: Romfeld János mellett Bartha Róbert, Dr. Hermenean Tiberiu, Ivácson Pál és Pál Vilmos váltalta az úttörők szerepét, mellyel beírták magukat a fajta romániai történelmébe. A megalakulás tanulságos története mellett az egyesület alapításának célját, majd szabályzatának egy részét is láthatjuk. A könyv egyik legsokatmondóbb fejezetének méltó zárása természetesen a magántenyésztés eredményeinek közlése, melyek szintén világ bajnoki címekkel is büszkélkedhetnek.

Az epilógusban a jövő árnyoldalait láthatjuk, a manapság már kiveszőben lévő őszinteséget előtérben tartva. A jelenlegi helyzet a romániai állami apparátus és a magántenyésztők között ijesztő jövőképet, és annál nagyobb tanulságot sejtet. Példát, amit ismerve talán elkerülhetők hasonló anomáliák, melynek kárát kizárólag szeretett lovaink látják.

A könyvet mélységeiben tanulmányozva őszintén ajánlom minden, lovas történelmünk és jelenünk iránt érdeklődőnek. A mű nem csak a világ egyik leghíresebb fajtájának történetét és esetleges jövőjét mutatja be, hanem gyakorlatilag egész Közép-Európa történelmi vívmányait és viszonyosságait is. A kapcsolat ma is olykor hullámozó nemzeteink között, azonban a nagybetűs LIPICAI LÓ igazi diplomataként, ellentmondást nem tűrően képez hidat és emlékeztet minket, hogy több, mint ezer évig éltünk békében a Magyar Szent Korona alatt, összefogva a környező országok nemzeteivel. E példás összefogás és történelmi örökség mellett választ kaphatunk egy ugyanolyan fontos kérdésre, mi szerint mi lehet egy történelmi fajta tenyész céljának arany középpútja a 21. század hajnalán, egy sok esetben kifordult világnak.

Isten éltesen János bátyám, köszönjük egy élet munkáját a lipicai fajta, valamint a magyar és román nemzet gyümölcsöző kapcsolatának érdekében. Kiváló egészséget és még megannyi ehhez fogható munkát kívánok!

Cseri Dávid

LEVELDI KOZMA FERENC

(1826 – 1892)

Kétszáz éve, 1826-ban született Leveldi Kozma Ferenc, a modern kori magyar lótenyésztés történetének kiemelkedő személyisége. Ifjú katonatisztként a királyi lovastestőrségnél szolgált, majd, miután tevékenyen részt vett az 1848–49-es harci eseményekben, a szabadságharc bukása után a távollétében kihirdetett halálos ítélet okán bujkálnia kellett. Édesanyja rokonságánál Baracsán talált menedéket, itt is házasodott meg és felesége birtokán gazdálkodott. Az 1867-es kiegyezést követően Deák Ferenc biztatására elvállalta a földművelésügyi minisztérium titkári feladatát, ezután 1868-ban a lótenyésztési osztály vezetőjének, majd 1872-től miniszteri tanácsosnak nevezték ki. Feladata a nemzeti irányítás alá került lótenyésztés újjászervezése, az állami ménesintézetek loállományának minőségi javítása, a törzstenyésztetek és ezáltal a köztenyésztés fejlesztése volt. Munkáját kettős cél vezérelte, azon túl, hogy a közös hadsereg mennyiségi és minőségi lóigényét ki kellett elégítenie, az általa felügyelt intézmények példás és gazdaságos működését is biztosítania kellett. Kiemelt feladatának tartotta a tenyészménállomány folyamatos javítása mellett a személyi állomány fejlesztését is.

Semmit nem bízott a véletlenre, a tenyészszemléken saját maga ellenőrizte az intézmények loállományának minősítését, a selejtezéseket. Nagy mértékben az ő kitartó munkájának köszönhető a magyar lótenyésztés hatalmas nemzetközi elismerése az 1878-as Párizsi világkiállításon, ahol a mezőhegyesi Nóniusz fajta és Bából-na arab lovai világsikert arattak. Kíméletlen munkatempója megrendítette az egészségét, 1892. július 6-án Mezőhegyesen agyvérzést kapott, és meghalt.

Végezetül Szőlősy Béla Attila Baracska község honlapján olvasható sorait idézzük: „Kozma Ferenc a baracscai református temetőben lett örök nyugalomra helyezve, 1892-ben. 1893-ban sírja fölé egy 4,5 magas gránit obeliszket emeltek, a nyughely kovácsoltvas kerítését a mezőhegyesi kovácsok készítették. Sírját a Nemzeti Emlékhely Kegyeleti Bizottsága – 2008. május 15-i ülésén – a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánította. Kozma Ferenc községünk iskolájának udvarán álló mellszobrát 1993-ban adták át, emléket őrzi továbbá a Faluház falára helyezett emléktáblája is. A község legnagyobb közösségi programja, a Falunap, minden évben halálának évfordulójához igazodva kerül megrendezésre.”

Király László

KONCENTRÁCIÓ, KITARTÁS ÉS PRECÍZ MUNKA

Egyre többen választják a lasszózást

Az elmúlt években Magyarországon is egyre nagyobb érdeklődés övezi a western lovassportokat. A ranch riding, a ranch trail vagy a working western rail mellett egy olyan terület is egyre több lovasat vonz, amelyet sokan még mindig elsősorban filmekből ismernek: a sportcélú lasszózás.

A KDE Western Ranch adott otthont az egész napos lasszós kurzusnak, amelyet Kovács Dóra Enikő, western edző és western versenyző szervezett és vezetett. A képzés során a résztvevők földről és lóhátról is elsajátíthatták a lasszózás alapjait. Az oktatást Vargha László Waldez szakmai közreműködése is segítette, aki tapasztalataival és gyakorlati tanácsaival támogatta a fejlődni vágyókat.

A kurzus célja az volt, hogy a résztvevők ne csupán kipróbálják a lasszózást, hanem megértsék annak technikai alapjait és azt a szemléletet is, amely a western munkalovaglás egyik legfontosabb eleme. A nap első felében földről sajátították el a kötél kezelését, a megfelelő testtartást, a hurok-készítést és a különböző dobások alapjait. A gyakorlás során hamar kiderült, hogy a sikeres dobás nem az erőn, hanem a pontos időzítésen, a ritmuson és a sok ismétlésen múlik.

A délután legizgalmasabb része a lóhátról történő lasszózás volt. A résztvevők megtapasztalhatták, hogy egészen más érzés nyeregben tartani a hurkot: miközben a célpontra koncentrálnak, a lovat is nyugodtan és pontosan kell irányítani. Ez a feladat jól megmutatja, milyen szoros együttműködésre, bizalomra és összhangra van szükség ló és lovasa között.

A résztvevők között voltak kezdők, hobбилovasok és tapasztalt western lovasok is. Közös bennük az érdeklődés egy olyan sport iránt, amely folyamatos koncentrációt, kitartást és precíz munkát igényel, miközben rendkívül látványos és élvezetes.

A rendezvény egyben mérőföldkő is volt a nemrég megalakult Magyar Western Lovas és Lasszós Sportegyesület életében, amelynek alapítója és elnöke Kovács Dóra Enikő. Az egyesület azért jött létre, hogy összefogja a western lovaglás és a sportlasszózás iránt érdeklődőket, segítse az oktatást, támogassa a hazai utánpótlás-nevelést, előmozdítsa a western és a lasszós versenysport fejlődését, valamint közösséget építsen mindazok számára, akik szeretnének megismerkedni ezzel a különleges sportággal vagy magasabb szinten művelni azt. Hosszú távú célja, hogy a lasszózás és a western munkalovas hagyományok Magyarországon is egyre szélesebb körben ismertté és elérhetővé váljanak, miközben egy összetartó, szakmailag igényes közösség jön létre, ahol a lovak iránti tisztelet, a folyamatos fejlődés és a sportszerűség egyaránt meghatározó érték.

A kurzus végére nemcsak új technikákat sajátítottak el a résztvevők, hanem egy olyan közösségi élménnyel is gazdagodtak, amely jól tükrözi a western világ egyik legfontosabb értékét: a tudás megosztását, az egymás iránti tiszteletet és a lovak szeretetét.

A szervezők a jövőben további képzéseket és gyakorlónapokat is terveznek, hogy egyre több lovasnak biztosítsanak lehetőséget a fejlődésre, és hozzájáruljanak ahhoz, hogy a lasszózás Magyarországon is egyre szélesebb körben ismert és elismert sportággá váljon.

Kovács Dóra Enikő
Fotók: Tóth Zsuzsanna

FELSZÁMOLJA
intenzív
UGRÓLO TENYÉSZTÉSÉT
mindkét **BOGNÁR MÉNES**

Kiskunhalas: 30/631-4883
Balatonkenese: 70/379-5261
www.facebook.com/bognarboris

személyesen
csikók spermaáron • lovak csikóáron
gyereknek bármilyen áron

GALLAGHER villanypásztorok
MIRACO fagymentes itatók

HUNZAG
www.hunzag.hu
tel: (1) 213 9787

AZ ARAB TELIVÉR-SHOW VILÁGA NAPJAINKBAN

Berengyán Béla tenyésztő, tréner, felvezető, nevét sokan ismerik, közel harminc éve foglalkozik arab lovakkal, ebből az utóbbi húsz évet a show-világában töltötte el. Sokat dolgozott Nyugat-Európában, de Szaúd-Arábiában és más távoli országokban is, tapasztalatairól beszélgettünk vele.

– Évtizedek óta tenyészt arab lovakat, és kiképzőként is csak arab lovakkal foglalkozik. Mi vonzza ebben a fajtában?

– Erre a kérdésre azt szoktam válaszolni, hogy akinek egyszer arab lova lesz, az utána nem is szeretne már mást.

– Ön elismert trénerként mozog az arab-show világában. Mi a véleménye a mai helyzetről?

– Európa sok változáson ment át az utóbbi évtizedben. A covid alatt elmaradtak a versenyek (show), utána pedig sok kis verseny eltűnt, ezzel együtt lényegesen csökkent a tenyésztők, a tulajdonosok és a lovak száma is. Elkezdtek beáramolni a keleti nagy tulajdonosok lovai, a mögöttük álló óriási menedzsmenttel, kimeríthetetlen anyagi háttérrel, profi felvezetőkkel – ez már korábban is jelenség volt, csak nem ennyire érezhetően. Kialakult egy, úgymond csak show-világ, a lovak tekintetében is. Divat lett az extrém csukafej, a hosszú vékonyodó nyak, bár a lovak méretét nem mondanám picinek, sőt valamivel talán nőttek is, és a mozgás a végén utolsó szempont marad. Létrejött 2023-ban a Global Champions Arabians Tour (GCAT). A célja, hogy a legjobb arab lovakat és tenyésztőket egy nemzetközi bajnokságban versenyeztesse, kiemelkedő díjazás és rangos helyszínek mellett. Európában olyan versenyeket sajtótított ki, mint Menton, London, Aachen, Párizs. Ferdinand Huemer,

a La Movida Arabians tulajdonosa, nemzetközi bírő, sokáig aktív részese volt és szervezője Ausztria legnagyobb Arab ló Showjának Welsben. Ő egy nyilvános posztban írta le az aacheni verseny kapcsán, hogy hova jutott ez a világ – korrupt bírák asztal alatt fizetve, és csak a nagy tenyésztők, nagy szponzorok nyernek.

– Tulajdonképpen el is érkeztünk a központi kérdéshez, hogy áll most az arab telivér helyzete?

– Számos nagy tenyésztő tűnt el, úgymond a show világából például a Sax Arabians, a Friedmann Araber, a LA Movida, ahol ugyan még működik a tenyésztés, de bemutatókra már nem járnak. Mint ahogyan a Janow Podlanski ménés sem, vagy csak esetenként. Érdekes története van ennek: az 1817-ben alapított állami ménés Marek Trela igazgató alatt (az úr egyébként állatorvos) 2000–2016 között világhírű lett, számos világ bajnok mén és kanca került ki onnan, nem beszélve az árverésről: a Pride of Poland aukción dollármilliókért adtak el lovakat, a világ minden tájára értékesítettek. A leváltása után

mélyrepülésbe kezdett a lengyel arab ló tenyésztése, az elmúlt 3-4 évben éled újra, de már korántsem tündökölt abban a fényben, mint előtte. A genetikai háttér és lovak minősége több évtizedet esett vissza.

– Csak negatívumokról tud beszámolni? Vagy lát azért pozitív irányt, fejlődés is?

– Ausztria idén már nemzetközi C show-t rendezett Stadl Paurában, ahol nagyon jó körülmények közt

indulhattak a kis tenyésztők, mind nemzeti, mind nemzetközi kategóriában is. Western és díjlovas verseny is van ott egyidőben. A jövőben talán több ilyen kezdeményezés is lesz, remélhetőleg. Ez még a magyar tenyésztőknek is elérhető közelség, de a prágai verseny A show lett, így hiába a közelség, sajnos az nem lehet opció. Olaszországban számos kis verseny van, ott még ez működik, de ott is érezhető hatása van az Arab-félsziget közelségének. Magyarországon is rendezett újra versenyt (nemzetközi C show-t) idén májusban, ami szintén lehetett volna egy jó kezdeményezés, de magyar oldalról szerény volt a részvétel. Azért sajnálatos, hogy nem kaptunk teljes képet a jelenlegi felhozatalról. Reálisan össze lehetett volna hasonlítani hol tartanak most – volt itt ló lengyel, cseh és ausztriai tenyésztetből is.

– Mi a véleménye az arab telivér jelenlegi helyzetéről hazánkban?

– Ha nagyon őszinték akarunk lenni az arab telivér hazánkban sosem volt igazán középpontban! Ennek több oka is van, az egyik az alacsony lólétszám, a másik a sztereotípiák, amelyek körül veszik, másrészt a szakmai tudás és az anyagi háttér hiánya, és nem utolsósorban a pillanatnyi népszerűtlensége. Ezzel természetesen nem feltétlenül kell egyetérteni, és lehet hivatkozni múltbéli eseményekre, lovakra, érvonalakra, de az összképet tekintve be kell látni, nem ez az a lófajta, amire a legbüszkébbek lehetünk, még ha a Bábolnai Állami Ménés fel is tud mutatni egy El Nabila B-t, Teymur B-t, Elf Layla Walayla B-t ellenpéldának, vagy egy magánménés egy SC Dyonnt, és utódait (de ő nem magyar tenyésztőtől származik). Az összkép azt mutatja, hogy jelenleg nagyon nehéz helyzetben van az arab telivér. Van ugyan néhány kis tenyésztő, aki próbál haladni a világgal a saját lehetőségeihez mérten, de sajnos nekik sem terem sok babér. Ahogy mondani szokás, kis pénz – kis foci. Megváltozott a világ, a gazdasági körülmények nagyban befolyásoló tényezőnek számítanak, és irgalmatlan nehéz a lópiac. Ahhoz, hogy ezen a piacon a magyar arab telivér legyen globálisan is nagy változások kellenének, de legfőképp határon belül, szakmai, anyagi és szemléleti változások is. Zárásként annyit szeretnék csak hozzátenni, hogy mindenki, aki jelen körülmények között lovat tart tiszteletet és megbecsülést érdemel, főleg, aki saját pénzét, idejét teszi bele.

Király László

Fotók: Berengyán Béla archívuma

45. KÖSELY KUPA

Hajdúszoboszlói Lovasfesztivál – dióhéjban

2026. július 31. és augusztus 2. között ismét a lovaké volt a főszerep Hajdúszoboszlón, ahol immáron 45. alkalommal rendezték meg a KöseLY Kupa – Hajdúszoboszlói Lovasfesztivált, amely a Tiszántúli egyik legnagyobb lovas eseményévé nőtte ki magát az elmúlt évtizedekben.

Három napon át látványos versenyekkel, hagyományörző bemutatókkal, lovas felvonulással és családi programokkal várták a látogatókat, akik az árnyék nélküli rekkenő hőséggel dacolva nézték végig a produkciókat a lovak és lovasok prima helytállásának köszönhetően. A fesztivál középpontjában idén is a magyar lovaskultúra, a tradicionális lófajták és a több évszázados lovas hagyományok álltak.

A rendezvény programjai között szerepeltek csikós- és fogathajtó versenyek, díjlovaglás, díjugratás, népies fogatok megmérettetése, fajtabemutatók és különleges lovas produkciók is, de a látogatók a szakszerű kommentálásoknak köszönhetően részletes ismereteket szerezhettek többek között a lipicai, shagya arab, gidrán, hucul, nőniusz, furioso-north star, magyar hidegvér és kisbéri-félvér lófajtákról is.

A pénteki nyitónap estéjén Pintér Tibor társulata, a Nemzeti Lovas Színház „Kincsem” című nagysikerű zenés produkciója szerepelt, amely ismét teltházas nézettséget hozott.

Szombaton és vasárnap izgalmas lovas versenyek zajlottak, többek között a Magyar Ló Kupa fordulói, a csikós-bajnokság látványos próbái – asszonyrablás, kendőlopás, gyorsfektetés, köcsögverés –, valamint a szimultán fogathajtó verseny és a népies fogatok versenye. A „B” szektorban díjlovas, díjugrató versenyek, Working Equation viadal, valamint a Póni és Kislótenyésztők Országos Egyesületének tenyészszemléje várta az érdeklődőket.

A látogatók megcsodálhatták a magyar agár fajtabemutatóját, a Gróf Nádasdy Ferenc Huszárosztály produkcióját, a magyar hidegvérű pas de deux-t, a Shagya show-t, a csikós és pusztatót bemutatót, valamint a magyar fogatkultúrát megelevenítő fogatparádét. Külön színfoltot jelentett a „Hungarikumok az akadályok felett” és a „Nemzeti kincseink a négyesőgben” című bemutató, a Debreceni Egyetem MÉK hallgatóinak produkciója, továbbá a 40 éves a Póni és Kislótenyésztők Országos Egyesülete alkalmából rendezett ünnepi gálaműsor. A fesztivál a vasárnapi ünnepélyes díjátadóval zárult.

A 45. KöseLY Kupa lovas eseményeiről részletesebben a Lovas Nemzet következő lapszámában olvashatnak Kedves Olvasóink.

Dr. Rátki Emőke

Fotó: Pósa Tamás

TÁVLOVAS TUDÓSÍTÓ

Ismét eljött az ideje, hogy beszámolóval jelentkeznek a Távlovas Szakág életéről, ami az izzási verseny elteltével sem unalmas. Júliusban került megrendezésre a következő országos bajnoki forduló, amelynek Husztót adott otthont. A település és környéke igazi ékszerdoboz, a pályája viszont szépségén kívül technikás is, jelentős szintkülönbségekkel teszi nehezebbé az induló párosok dolgát. Tizenöt lovas indult és teljesítette sikeresen a napot, különböző távokon. A versenyen debütált a szakág új programja, Felkészítő 20 km néven, ami annyit jelent, hogy rajtengedélyvizsga nélkül, a helyszínen egy előlovaglason kell részt venni, illetve előzetesen egy elméleti vizsga elvégzése szükséges, így bárki, akit érdekel a távlovaglás, kipróbálhatja magát.

Nemzetközi berkekben még júniusban Weikersdorfbán *Marosi Zsanett* és *Koheilan Kármén* 100 km-en első helyezést értek el, ugyanitt *dr. Fekete Patrícia* és *Arga BS* 120 km-en hozták el az első helyezettnek járó kupát.

Júliusban Samorinban *Mihók Margaréta* és *Noah M* 160 km-en a nyolcadik helyen végeztek. 100 km-en *dr. Fekete Patrícia* és *Janita de S. Jose* hetedik helyezett, *Márkus Rozina* és *Moderna* a 40 km-es távot teljesítették sikeresen. A versenynapot nehezítette, hogy a bahreini királyi csapat is részt vett a megmérettetésen, így a szokásostól eltérően nagyobb felhajtás, izgalom jellemezte az eseményt.

Ez után *dr. Fekete Patrícia* és csapata Strigistal-ba, Németországba utaztak, hogy *RO Othar* nyergében indulhasson 160 km-en. A nagy szintkülönbségű, technikás pályát a harmadik helyen teljesítette a páros.

Júniusban lemondott a Magyar Távlovagló és Távhajtó Szakág elnöke, *Badics János* elnöki tisztségéről, így július 27-én választhatták meg az Egyesületek az új szakági elnököt a Magyar Nemzeti Lovarda Tudásközpontjában. 19 egyesületből 14 képviseltette magát az eseményen, ahol két jelölt közül *Mihók Orchideának* szavazta meg a bizalmat a poszt betöltésére. Az új elnök így nyilatkozott

80 KM
1. hely: Pócza Albert – Koheilan Kendi
60 KM
1. hely: Bors Margaréta – Billiárd Feuillée 2. hely: Bányai Péter – Haribo 3. hely: Dr. Varga Katalin – JM Mathayus Boom Boom 75% 4. hely: Pap Miléna – NF-JR Kalahari 5. hely: Török Norbert – Gigantik
40 KM
1. hely: Szabó Anna – Tequila de Enduranch 2. hely: Baki György – Shagya Sebes 3. hely: Mishari Almuamar – Nazret 4. hely: Mihók Orchidea – La Luce Dell'est 5. hely: Kovács Viktória – Kodiak 6. hely: Maul Erna Gréta – Zsábi Aykün
20 KM FELKÉSZÍTŐ
1. hely: Szász Brigitta – Daliás 2. hely: Horváth Lotti – Bonbon 3. hely: Horváth Lara – Gránit

a közösségi oldalán: „Mi, távlovások a nap végén mindannyian ugyanazon a lovon ülünk. A szakágunk ereje nem a létszámban, hanem az összefogásban rejlik.

Hiszem, hogy csak közös munkával, egymást támogatva tudunk valódi értéket teremteni és olyan jövőt építeni, amelyre mindannyian büszkék lehetünk. Dolgozzunk együtt a magyar távlovaglásért!”

Augusztus első hétvégéjén került megrendezése Franciaországban, Jullangesben a Junior Európa Bajnokság, ahol Márkus Rozina egyedüli magyar lovasként képviselte hazánkat a Junior Európa Bajnokságon. Rozina és lova, Hizya du Roc'h 18. helyen fejezték be a versenyt. Megkértem, hogy meséljen pár szóban nekünk a felkészülésről és a versenyről:

„Tavaly augusztusban fejeztük be az első minősítő versenyünket az Európa Bajnokságra Hizya du Roc'h nevű lovammal. Hizya francia tenyésztésű kanca, tenyésztője, és tulajdonosa Allan Leon, francia tréner. Allannal tavaly találkoztam egy edzőtábor során, azóta kezdtünk el együtt dolgozni. Most is, és mindegyik minősítő verseny előtt 1-1 hónapot töltöttem kint Allan istállójában, hogy tréningezzem Hizyát. Nagyon sokat tanultam és tapasztaltam a hetek során. Jullanges nagyon technikás pálya, tele van kövekkel, és folyamatos szintkülönbségekkel kell szembenézni. Az utolsó kilométerekig koncentrálni kellett, nem lankadhatott a lovasok figyelme. A célunk a verseny befejezése volt, egy egészséges és boldog lóval, amely sikerült is. A 18. helyen végeztünk. Átlagban Hizya pulzusa jött a 7. leggyorsabban a versenyen résztvevő 66 ló közül, amely tekintve, hogy ez volt az első ilyen nagy versenye hatalmas teljesítmény.

Hizya egy elképesztően intelligens kanca, mindig meglep önállóságával és kitartásával. Az egész Európa Bajnokság során profiként viselkedett, és érettségével lekörözte a nála sokkal több tapasztalattal rendelkező lovakat is. Hálás vagyok a családomnak, akik a verseny során végig mellettem voltak, valamint Allannak, aki miatt lehetővé vált a verseny.”

Gratulálunk Rozinának és csapatának a sikeréért és büszkék vagyunk, hogy képviselték hazánkat a Junior Európa Bajnokságon!

A következő magyar országos bajnoki forduló szeptember 12-én, Bükkösdön kerül megrendezésre.

*Halter-Berta Hedvig,
Magyarországi Arablótenyésztők
Egyesülete, Sportbizottsági elnök*

TELJESÍTMÉNY MINT TENYÉSZCÉL

A sikeres távló útja a párosítástól versenypályáig

Távlovak. A kitartás bajnokai. Sportolók. Atléták, akik határait feszegetve képesek akár egész nap teljesíteni – a legjobbak 160 kilométert is, sokszor akár 20 km/h feletti átlagsebességgel. Mitől lesznek különlegesek? Kitartóbbak, jobbak, mint fajtatársaik? Aki olvasta már írásaimat, biztosan érezte, mennyire fontos nekem a sport, illetve az arab lovak. Kezdő tenyésztőként sokat foglalkoztat a gondolat, hogyan tudjuk elérni, hogy használható, a sportban jól – ha szerencsénk van – kiemelkedően teljesítő, stabil egészségi állapotú és megfelelő lábszerkezetű egyedek szülessenek állományunkban.

Az egyik legfontosabb tényező a tudatosság. A tenyésztés hosszú idő alatt megtérülő munka, hiszen egy arab ló felnevelése és kipróbálása 4–5 év, a távlovas minősítő versenyeken pedig először 5 éves korukban indulhatnak. Egy-egy tenyésztői döntés eredményére tehát hosszú éveket kell várunk.

A sportteljesítmény, a küllem, a mozgás és a temperamentum öröklődő, ugyanakkor összetett tulajdonságok, amelyek öröklődése eltérő mértékű, érdemes tanulmányozni az egyes tulajdonságok öröklődének valószínűségét, amelyet a h2 értékben fejeznek ki. Éppen ezért a párosítás kiválasztásával valóban sok minden eldőlhet, de egyetlen párosítás sem jelent biztosítékot a sikerre.

A távlovaglásban vizsgált egyes teljesítményjellemzők örökölhetősége azonban jelentősen eltérhet. Egy 2002 és 2004 között Franciaországban, 90–160 kilométeres versenyeken vizsgált, több, mint 2700 lovat magában foglaló kutatás szerint a versenysebesség örökölhetősége közepes, $h^2 = 0,28$ volt, míg a verseny teljesítésének, illetve a helyezésnek az örökölhetősége ennél jóval alacsonyabbnak bizonyult. Egy másik, több mint 2500 ló adatait vizsgáló kutatásban a szívfrekvencia regenerációjához kapcsolódó egyik mutató örökölhetősége már $h^2 = 0,45$ volt. Ez is jól mutatja, hogy a távló teljesítménye nem egyetlen tulajdonságon múlik, és a tenyésztés során érdemes a versenyeredmény mellett a regenerációs képességet, a megfelelő keringési működést és más, teljesítményt meghatározó tulajdonságokat is figyelembe venni.

Gondosan meg kell fontolnunk, hogy ha van egy jól használható, nyugodt, esetleg sporteredményekkel rendelkező kancánk, akkor fedeztetése esetén milyen ménnel párosítjuk. Meg kell néznünk, milyen erősségei és esetleges hibái vannak a kancának, és ezeket figyelembe véve kell megpróbálnunk olyan mént választani, amely erősítheti a kívánatos tulajdonságokat, illetve javíthat bizonyos hiányosságokon.

Távlovak esetén különösen fontos a megfelelő lábszerkezet és lábállás. Ha a leendő kancának ilyen jellegű problémája van, érdemes olyan mént

Marosi Zsanett és Koheilan Kármén
(fotó: Fekete Róbert)

Mihók Orchidea
(fotó: saját archívumból)

Márkus Rozina és Hizya du Roc'h
(fotó: Aurélie Batisse)

keresni, amely megfelelő lábszerkezettel rendelkezik. Természetesen egy kiváló kanca és mén párosítása sem garantálja, hogy az utód kiemelkedő teljesítményű lesz, de jelentősen növeli ennek esélyét, főleg, ha mindkét szülőnek van több éves igazolható teljesítménye versenyeredménye az adott sportágban, esetünkben a távlovassportban.

A csikó születésével elindultunk azon az úton, amely hosszú távon vezethet egy tenyésztő sikeréhez. *Nagyon fontos a csikónevelés kérdése.* Tyúkudvarnyi kifutókban nem lehet hosszú távú versenyekre szánt lovat nevelni. Az évek alatt született csikókat küllem, lábszerkezet, mozgás és teljesítképesség alapján is figyelemmel kell kísérni és szelektálni, hogy lehetőség szerint a legjobb egyedeket tenyészítsük tovább.

Genetikai adottságok és környezeti hatások

Ha az öröklődő tulajdonságokon túlra tekintünk, azt is látnunk kell, hogy a csikó fejlődését és későbbi teljesítményét számos környezeti tényező befolyásolja. *A felnevelési körülmények, a takarmányozás, később pedig a kiképzés, a lovas és az edző munkája mind hozzájárulnak ahhoz, hogy az öröklött tulajdonságok felszínre kerüljenek.*

A legjobb felnevelési forma, ha a csikó ménesben fejlődik, hiszen ez a tartás járul hozzá legjobban a szív-, tüdő- és érrendszer, valamint a lábak megfelelő fejlődéséhez. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy első éveiben ne lásson embert. Az alapvető feladatokat meg kell tanulnia: a körtőfék felvételét, azt, hogy bármikor megfogható legyen, ki lehessen kötni, a körmölést pedig 8–10 hetente el kell végezni. Az oltásokról és a féreghajtásról sem szabad megfeledkezni.

A takarmányozás szintén kiemelkedően fontos a növekedés során. A megfelelő minőségű széna és legelőfű mellett szükség lehet abraktakarmányra, illetve azoknak az ásványi anyagoknak és nyomelemeknek a pótlására is, amelyeket a csikó a legelőfűből nem képes megfelelő mennyiségben felvenni. Hazánkban

a gyepek minősége változó, az utóbbi évek aszályos időjárása pedig tovább nehezíti a megfelelő takarmánybázis biztosítását.

Célunk az, hogy egy ideális ütemben növekedő, egészséges, később jól izmolt lovat kapjunk.

Amikor lovagolható korba ér, újabb fontos szakasz kezdődik. Fontos *a megfelelő alapkiképzés,* hiszen bármely más szakágat, vagy csak hobбилóként való használatot – választottuk, a lónak jól képzettnek kell lennie. Ez járul hozzá ahhoz, hogy hosszú éveken keresztül, egészségügyi problémák nélkül tudjon teljesíteni.

Akárhány távlovass versenyen járok, sokféle szokással, rutinnal találkozom. Egy viszont biztos: a tudatos, következetes használat és takarmányozás vezet ahhoz, hogy az általunk tenyésztett és használt egyed sok évig hű társunk legyen.

Mit mondanak a tapasztalt tenyésztők?

A fenti gondolatok egy kezdő tenyésztő szemszögéből fogalmazódtak meg. De vajon hogyan látja mindezt egy olyan tenyésztő, aki évtizedek óta jelen van a távlovassportban, és saját tenyésztésű lovain keresztül is megtapasztalta, milyen következményei vannak egy-egy tenyésztői döntésnek?

Koheilan Kareemah (Szösz Attila archívuma)

Szösz Attilával beszélgettem, aki a Magyarországi Arablótenyésztők Egyesületében Sportbizottsági társam, és jelentős szerepe van a magyar távlovass életben. Saját maga, illetve lányai eredményei magukért beszélnek.

– Szösz Attila vagyok, Váralja községben gazdálkodom. Húshasznú szarvasmarha, illetve „hobbiból” Shagya arab fajtájú ló tenyésztésével foglalkozom. A lovak szeretetét apai nagyapámtól örökölttem. Az 1990-es évek végén kerültem be a távlovass szakág életébe, előbb távhajtóként, majd lányaim felcseperedése után őket segítve lovasként, edzőként és természetesen szponzorként. Segítve őket nemzetközi szintre eljutni, számos Európa- és Világbajnokságra, amire nagyon büszke vagyok, hogy 8 startból 8 célba érkezés volt ezeken a világversenyeken.

– Mit tart a legfontosabb szempontnak egy tenyészmén vagy tenyészkanca kiválasztásakor, ha a cél egy nemzetközi szinten is sikeres egyed tenyésztése?

– Elsősorban a genetikai hátteret, nagyon fontos a jó idegrendszer, a megfelelő lábszerkezet, illetve a könnyed, laza mozgás.

– Mely tulajdonságokat tartja nélkülözhetetlennek egy sikeres távlovában, és ezek közül melyeket gondolja elsősorban örökölhetőnek, illetve fejleszthetőnek?

– A sikerességhez elengedhetetlen, hogy egy ló könnyen kezelhető legyen és megfelelő idegrendszerrel rendelkezzen, valamint fontos a jó lábszerkezet. Ezek valamilyen szinten öröklődésből is adódhatnak, de nagyban befolyásolja a felnevelés is.

– Melyik saját tenyésztésű lovára a legbüszkébb, és miért?

– Nagyon kritikus vagyok saját lovaimmal szemben is, emiatt ha valami olyat látok, ami miatt úgy gondolom, hogy számunkra nem lesz alkalmas, akkor értékesítem őket. A kérdésre válaszolva, a Koheilan Kareemah (Pagur ox x Ibrahim Kardos) nevezetű, saját tenyésztésű lovamra vagyok a legbüszkébb. Kareemah egy Pagur apaságú, 2022-es születésű kanca, anyja Ibrahim Kardos (Ibrahim-4 Aladin). Az idei évben a Bábolnán megrendezésre kerülő Arab Lovak Fesztiválján jó pontokkal bekerült a Senior Championátusba legfiatalabb kancaként. A jövő évben pedig távlovaglásban is ki szeretnénk próbálni.

– Mit gondol, mi volt a sikerének kulcsa?

– Szeretném azt gondolni, hogy a zsenialitásom, de az igazság az, hogy a szerencse is közrejátszott. A filozófiám az, hogy két rossz lóból nem lesz jó, de két kiváló képességű lóból sem biztos, hogy jó utód születik, viszont az esélye nagyobb, emiatt nem értek azzal egyet, hogy akármilyen ménnel fedeztessünk.

– Milyen tenyésztői döntésre vagy párosításra a legbüszkébb, és miért bizonyult sikeresnek?

– A korábban már említett Koheilan Kareemahra, valamint Barkára, aki az idei évben született, szintén Pagur apaságú méncsikó, anyja Boróka (O'Bajan Barka), aki távlovaglásban magyarországi szinten kiemelkedő eredménnyel rendelkezik. Barka küllemében, minden kívánságunknak eleget tett, jellemében pedig szintén nagyszerű.

– Ha egyetlen tanácsot adhatna a következő generáció tenyésztőinek, mi lenne az?

– Azt gondolom, hogy mindenkinek a saját célját szem előtt tartva kellene lovat tenyészten, ahogyan én is elsősorban jó távlovast szeretnék produkálni. Tapasztalataim szerint például

Koheilan Szilaj (Szösz Attila archívuma)

az arab telivér vérhányaddal rendelkező Shagya arab lovak alkalmasabbak a távlovassport hosszútávjaira. Remek példa erre Koheilan Szilaj (Koheilan XXXII-39 x El Italia B), aki a távlovaglás csúcának számító 160 km-es távot többször sikeresen teljesítette, illetve Európa- és Világbajnokságokon remek eredményekkel szerepelt.

Hálás vagyok Attilának, hogy tapasztalataival, gondolataival segíti a magyar arab fajták tenyésztőit, illetve hosszú versenyzői, edzői pályafutása alatt sem veszítette el szenvedélyét, elhivatottságát sem az arab lovak, sem a magyar távlovaglás iránt. Családja hozzáállása a lótenyésztéshez, versenyzéshez példamutató értékű.

A mai gazdasági és éghajlati helyzetben nehéz elhivatottnak maradni, illetve megteremteni a körülményeket lovak tenyésztéséhez. Sajnos az idei szárazság miatt kialakult szénaprobléma miatt sok tenyésztőnek, lovarda-vezetőnek, lószerezőnek kell meghoznia azt a nehéz döntést, amit egyrtlen lótartó sem szeretne: meg kell válnia szeretett állományától.

Én ennek ellenére tartom magam ahhoz, hogy akinek lehetősége van rá, megéri kitartani. A nehéz évek mindig megtanítanak arra, amire a könnyű, bő termésűek nem tudnak. A magyar ló fontos. A magyar arab fajták is fontosak.

Mindig leszünk legalább egy maréknyian, akiket érdekel ezeknek az álla-

toknak a sorsa, és azon dolgozunk, hogy ne vesszenek feledésbe. A magyar ló fontos, és egyedül mi, magyarok tehetünk a fennmaradásukért.

Én bízom benne, hogy lesz még Hungaresünk, hiszen rengeteg kiváló, magyar tenyésztésű ló van országunkban.

Halter-Berta Hedvig, Magyarországi Arablótenyésztők Egyesülete, Sportbizottsági elnök

	Nemzetközi lószállítás. Gyűjtőfuvarozás hetente, Igen kedvező áron. Versenyekre, igény szerint.
	Telefon: (20) 9357-375 Fax: (52) 211-005 E-mail: info@horsetrans.hu
www.horsetrans.hu	

ISKOLALÉPÉS

Az iskolalépés nemzeti kultúránk elfelejtett jármódja. Ez annak ellenére van így, hogy elődjaink a minőségi lóképzés egyik legfontosabb jármódjának tekintették. „Csak az lehet a mestere a lóképzésnek, aki az iskolalovaglást érti és műveli” – kezdi Moys Elemér az iskolalépésről szóló írását.

Campagne- és iskolajármódok

Modern világunkban a legtöbb lovas csak az alapjármódokkal, más néven campagne jármódokkal találkozik. Holott minden jármódnak van iskolázott változata is. Bár az iskolajármódok kifejlesztése sok és szisztematikus munkát igényel, azok természetesen, a lovak mozgásának tanulmányozásakor sokszor lovas nélkül is láthatóak, sőt lovassal is sokszor önmagától vált a ló iskolajármódra – bár legtöbbször úgy, hogy a képzetlen lovas észre sem veszi. Az iskolajármódok nem cirkuszi attrakciók, azok a lovak természetes jármódjai.

A vágta három ütemű, lebegési fázissal rendelkező jármód. Az első ütemben a külső hátulsó láb lendül előre, majd a belső hátulsó és a külső elülső együttesen, végül a belső elülső láb következik, amit a lebegési fázis zár le. Ha a ló iskolavágtára vált a lábsorrend lehet négyütemű (a belső hátulsó láb és a külső elülső láb egyidejűsége megszűnik) és lehet kétütemű (ekkor is megszűnik a belső hátulsó láb és a külső elülső egyidejűsége úgy, hogy a hátulsó és elülső lábak együtt kezdenek mozogni.) A lebegési fázis mindkét esetben elveszti kifejezett jellegét. A négyütemű vágta iskolavágtának nevezzük. A kétütemű vágta neve terre a terre, ha hajlítottan egyenes

a ló, mezairnak nevezzük, ha hajlítás nélkül hajtja végre a ló, oldaljárásban, perdülésben pedig a redop kifejezést használjuk.

Az ügetés iskolajármódjai az *iskolaügetés*, a *piaffe* és a *passage*. Érdekes, hogy a lépéssel és a vágtaival ellentétben az ügetés iskolajármódjainak lábsorrendje nem különbözik az ügetéstől, azok kétüteműek. Az ügetésben az átlós lábak lépnek egyszerre, a lépések közötti lebegési fázissal. Az iskolaügetés iskolaegyensúlyban végrehajtott ügetés. A konc erősebben hajlított, a ló járása délcegen kaden-círozott. Az iskolaegyensúly okán megkönnyült vállakra a közel vízszintesig emelt alkarokból lehet követ-

keztetni. Ez látványos jellegzetessége az ügetés iskolajármódjainak. A piaffe lelassított iramú, a passage lelassított ütemű iskolaügetés. A piaffe-nek nincs kifejezett lebegési fázisa. A piaffe ügetés, nem pedig helyben végzett kétütemű mozgás! Az iskolaegyensúly, az iskolajármódok, így a piaffe bázisa is a lendület.

A lépés iskolajármódja az *iskolalépés*. Míg a lépés lebegési fázis nélküli négyütemű jármód, az egyik hátulsó láb után az azonos oldali elülső következik, majd a másik hátulsó és elülső. Az iskolalépés kétütemű, vagy közel kétütemű: az átlós lábak egyszerre, vagy majdnem egyszerre lépnek. Az iskolalépés iskolaegyensúlyban végzett lépés. A többi iskolajármódhoz hasonlóan erős konchajlítással, megkönnyült vállakkal, közel vízszintesig emelt alkarokkal.

Piaffe és passage szerű jármódok

Minden jármódnak két iskolaváltozata van: piaffe és passage szerű, attól függően, hogy a jármód iramát vagy ütemét csökkenti-e a lovas. A piaffe párja vágtaiban a kétütemű, a passage párja vágtaiban a négyütemű iskolavágta.

Az iskolalépésnek is van piaffe és passage szerű változata. Az iskolalépés nehézsége az, hogy a lépésnek kisebb az aktivitása, mint az ügetésnek vagy a vágtaé, így a lendületesség kialakítása és fenntartása kihívás. Különösen a passage szerű iskolalépésben, mert a lendület kihívása a lelassított ütemben fokozott. A lendület hiányában pedig a ló oldalirányban könnyen elveszti egyensúlyát és vagy túl szélesen, vagy túl szűken kezd lépni, miközben dülöngél. A lendület kérdése miatt a passage szerű (lelassított ütemű) iskolalépés a legnehezebb jármód.

Az iskolalépéssel mindenki találkozik

A passage szerű iskolavágtával, a négyütemű iskolavágtával gyakran lehet találkozni. A farat be feladat összeszedő hatású, így a fordulatban végzett farat be során (perdülés)

a ló önmagától vált iskolavágtára. A legnagyobb versenyeken a vágta-perdülés nem csak négyüteművé válik, hanem ütemében is lelassul, passage szerűvé válik.

A farat be összeszedő hatása lépésben is tapasztalható. Lépés oldaljárásnál (átlóvonalon végzett farat be feladatnál) a ló – az előbbi példához hasonlóan – gyakran vált önmagától iskolajármódra, jelen esetben iskolalépésre, lábsorrendje megváltozik, az átlós lábai közel egyidejűen, vagy teljesen egyidejűen kezd mozogni. Ha ebben a helyzetben a lovas az iramot rövidíti akkor piaffe, ha az ütemet lassítja akkor passage szerű iskolalépéshez jut.

Az iskolalépés a piaffe előszobája

A díjlovasok számára az álomfeladat a piaffe. Nem véletlenül. A kérdés persze mindig a feladat tanításának módja, aminek többfajta lehetősége van. A klasszikus azonban az iskolalépésből való tanítás. (És teljesen hasonló logikával az iskolavágta tanításának hagyományos módja a piaffe feladatból történő tanítás: a piaffe-ből beugratott ló magától kétütemben kezd mozogni.)

Az iskolalépés „nagyon közel áll” a piaffe feladathoz, hiszen a lábsorrend azonos és abban is egyformaságot mutatnak, hogy egyik jármódnak sincs kifejezett lebegési fázisa. A két jármód annyira hasonló, hogy fotón, állóképen sokszor megkülönböztethetetlenek.

Bent Branderup mesélte, hogy új könyvében mindkét jármód fotója szerepel és bevallotta, hogy a könyv szerkesztése idején már nem emlékezett, hogy melyik fotó is örökítette meg az iskolalépést és melyik a piaffot, a képaláírás végül találomra történt. Mulatságos, de tanulságos is egyben!

Szóval a piaffe lábsorrendjében nem, csupán a ló testének mozgásában különbözik az iskolalépéstől. Míg piaffe-ban ügetést, addig iskolalépésben lépést mutat a ló teste, azaz a piaffe feladatban a ló súlypontja minden egyes lépésnél megemelkedik, míg iskolalépésben nem.

Vagyis az iskolalépésből a piaffe-hoz csak egy kis többletaktivitás szükségeltetik, az iskolalépésből szinte önmagából következik. Ráadásul – mivel a lépésnek a legalacsonyabb az aktivitása – az iskolalépés csak kellő lendület birtokában lehet helyes, ezért a jó iskolalépésből indított piaffe mindenképpen „előrefelé” lesz és valódi piaffe lesz és elkerülhető az állóhelyben végzett „műanyagmozgás” előállításának modern kori kísértése.

A lendület és az egyensúly próbája

Az iskolalépés alapja az, hogy a ló egyenlően hordja súlyát lábain. Moys Elemér ezt úgy írja le, hogy: „A ló akkor jár helyesen, ha saját és lovasa súlyát átellenes két lábán egyenlően osztja el, hátulsó lábaival pedig az elülső lábak patanyomába lép.”

Az egyensúlyt a lovasnak kell kialakítania és fenntartania. A hátulsó lábak elülső patanyomba lépése pedig a lendületet jelzi. A lendület az, ami a hátulsó lábakban fakadó erőt a zabláig előrejuttatja és amit a zablától a lovasnak a hátulsó lábakra vissza kell vennie. Ez lesz az iskolaegyensúly alapja. A lendület a csípőízületet a felvételek a térd és csánkízületet hajlítják meg.

Mindezt először álljban kell gyakorolni, aminek végeredménye az iskolaállj. Mozgás közben a lovas ülése igazi kihívás előtt van. Míg ugyanis normál lépésben a csípő az előrelendülő hátulsó láb oldalára terhel, addig az iskolalépésben ennek fordítva kell történnie Moys Elemér szerint. Ez nagyon furcsa, először szinte kivitelezhetetlennek tűnő feladat a lovas számára, hiszen mindaddig (évekig, évtizedekig) a campagne lépés lovaglása során pont az ellenkező mozgást gyakorolta. A váltás csak nagy önfegyelemmel és összpontosítással lehetséges.

A helyzet teljesen azonos az iskolavágtá kívánalmaival, ahol szintén a campagne vágtaival ellentétesen kell a lovasnak mozognia.

Dr. Góbblyos István,
Zablaeskengyel.blog.hu
Fotó: Mráz Edina

IN VITRO LÓEMBRIÓK

Mi az OPU–ICSI, és miért hódítja meg a világot?

Az OPU–ICSI mára számos országban a modern lótenyésztési programok meghatározó eszközévé vált. Míg néhány éve még csak egy-két specializált laboratóriumban volt elérhető, ma már évente több tízezer petesejtet dolgoznak fel világszerte, és emberek százai – állatorvosok, embrióológusok, kutatók és tenyésztők – dolgoznak a technológia fejlesztésén. Magyarországon ugyanakkor még viszonylag kevesen ismerik a módszer valódi lehetőségeit. Ebben a sorozatban közérthetően, de szakmai alapon magyarázom el, mire jó az OPU–ICSI, hol vannak a határai, és hogyan működik a gyakorlatban. Ez azért fontos, hogy a tenyésztők ne hallomásból, hanem tények alapján tudjanak dönteni. A részek végére összeáll majd egy teljes kép arról, hol tart ma ez a technológia.

OPU–ICSI: amikor a laboratórium a tenyésztő szövetségese lesz

A lótenyésztésben mindig kihívást jelentett, hogyan lehet egy kivételes genetikai értékű és/vagy teljesítményű kancától több utódot nyerni anélkül, hogy évekre ki kellene vonni a sportból vagy a tenyésztésből. Erre kínál megoldást az OPU–ICSI. Bár a módszer már több mint harminc éve létezik, csak az utóbbi évtizedben terjedt el igazán.

Mi is történik valójában?

A hagyományos embrióátültetés során a donor kancát termékenyítik, majd 7–8 nappal később az embriót kimossák a méhéből, és egy recipiens kancába ültetik át. Ez a módszer jól működik, de komoly korlátai vannak: egy ciklusból legfeljebb egy embrió nyerhető, csak a tenyészidőszakban alkalmazható, és nem minden kanca alkalmas rá.

Az OPU–ICSI ugyanoda vezet, csak jóval korábban, már a petesejtnél kezd a beavatkozást. Az első lépése az OPU, azaz az ultrahang-vezérelt

petesejt-leszívás (ovum pick-up). Az állatorvos a petefészkek tüszőiből leszívja az éretlen petesejteket, amelyeket egy in vitro laboratóriumba szállítanak. Ott megérleljük őket, majd mikromanipulátorral egyetlen, gondosan kiválasztott spermiumot juttatunk a petesejtbe – ezt hívjuk intracitoplazmatikus spermiuminjekciónak (ICSI).

A megtermékenyített petesejteket 7–10 napig inkubátorban tenyésztjük. Amelyik eléri a blasztociszta állapotot, az frissen beültethető, vagy lefagyasztható későbbre. Elsőre bonyolultnak tűnhet az egész, de a végcél ugyanaz, mint minden más tenyésztési módszer-nél: egészséges csikók.

Miért lett ennyire népszerű?

Az OPU–ICSI legnagyobb előnye, hogy olyan helyzetekben is működik, amikor a hagyományos embrióátültetés már kevésbé hatékony vagy egyáltalán nem jöhet szóba. Sportkancákat nem kell hosszú időre kivonni a mun-

kából, kis mennyiségű vagy gyengébb fagyasztott spermából is több embrió készíthető, és megőrizhető olyan kancák genetikai értéke is, amelyek méhproblémák miatt már nem adnak embriót. Bizonyos esetekben még egy váratlanul elpusztult donor petefészkből is nyerhetők életképes petesejtek.

Az in vitro embriók jól fagyaszthatók, így a recipiens kancák ciklusát sem kell feltétlenül az embrió előállításához igazítani.

Hol tart ma a világ?

Hogy milyen ütemben terjed a technológia, azt a Nemzetközi Embrió-átültető Társaság (IETS) számai is jól mutatják. Bár az adatszolgáltatás önkéntes, a rendelkezésre álló adatok így is látványos növekedésről beszélnek.

2017-ben még mindössze 1428 OPU-beavatkozásról és 1322 előállított in vitro lóembrióról számoltak be. A beavatkozások közel kétharmada (65%) Olaszországban történt, és ebben az időszakban gyakorlatilag csak egy olasz és egy brazil labor végzett rutinszerű in vitro lóembrió-előállítást.

Hogyan jutottunk el idáig?

- 1974 – első ET-csikó
- 1996 – első ICSI-csikó
- 2003 – első klónozott ló
- 2022–2024 – áttörés a hagyományos IVF-ben
- napjaink – az OPU–ICSI rutin-technológiává válása

Az OPU–ICSI folyamata

- kanca ultrahangos cikluskövetése, szükséges állategészségügyi vizsgálatok elvégzése
- OPU (petesejt-leszívás)
- IVM (petesejtek in vitro érlelése)
- ICSI (megtermékenyítés)
- IVC (embriók tenyésztése)
- ET (azaz embrió transzfer recipiens kancába) / fagyasztás
- csikó születése

Két évvel később, 2019-ben már 3657 OPU során közel 40 000 petesejtet nyertek ki, amelyekből 6303 embrió készült. Ekkor még mindig Olaszország dominált: az OPU-k 56%-át ott végezték.

A növekedés azonban ezután vált igazán robbanásszerűvé. A 2024-es adatok szerint már 3527 donor kancától 89 804 petesejtet szívtak le, amelyekből 15 867 in vitro embrió jött létre. Az embriók 58%-át Dél-Amerikában, további 32%-át pedig az olasz Avantea laboratóriumban állították elő.

Az elmúlt évtizedben nemcsak a létrehozott embriók száma nőtt jelentősen, hanem a technológia földrajzi elterjedése is. Ma már jól működő ló in vitro embriólaborok találhatók az Egyesült Államokban, Dél-Amerikában, Olaszországban, Belgiumban, Dániában, Hollandiában és Ausztráliában. Emellett több nemzetközi vállalat is intenzív terjeszkedésbe kezdett: hálózatukat bővítve nyitottak új laborokat Németországban, Franciaországban, Hollandiában és több közel-keleti országban.

Mindezek eredményeként az in vitro lóembrió-előállítás volumene az elmúlt tíz évben több, mint tízszeresére nőtt, és a technológia mára számos országban a reprodukciós programok rutinszerű részévé vált.

Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy az IETS felé történő adatszolgáltatás önkéntes volta miatt számos működő laboratórium egyáltalán nem szerepel a statisztikákban, mások pedig csak részleges adatokat szolgáltatnak. Ezért a tényleges globális esetszám és mennyiség ennél is nagyobb lehet.

Biztonságos-e az OPU?

Az egyik leggyakoribb tenyésztői kérdés, hogy a rendszeres petesejt-leszívás károsítja-e a petefészket, vagy lerövidíti-e a kanca reprodukív életét. A jelenlegi tudományos eredmények alapján erre semmilyen bizonyíték nincs.

Az OPU során olyan fejlődésnek indult tüszőkből nyerünk ki petesejteket, amelyek közül természetes körülmények között is csak egy jutna el az ovulációig – a többi atrézia következtében felszívódna. Az eljárás

A SZERZŐRŐL

Dr. Vigh Zsófia embrióológus, állattenyésztés-tudományokból szerzett PhD-fokozattal. Több mint nyolc éve dolgozik humán, ló- és szarvasmarha-asszisztált reprodukciós laboratóriumokban. Gyermekkora óta szenvedélyes hobбилóvas. Kutatói és gyakorlati tapasztalatát azért szeretné megosztani, hogy a tenyésztők hiteles, tudományos alapon nyugvó információkhoz jussanak.

tehát nem „fogyasztja el” a petesejtkészletet.

A klinikai tapasztalatok és a követező vizsgálatok egyaránt azt mutatják, hogy ismételt OPU után a kancák termékenysége nem romlik. Sőt, a gyakorlatban ugyanúgy vemhesülnek természetes fedeztetéssel vagy adnak még (mosással) embriót, mint a rendszeres OPU előtt. Ezt a közelmúltban megjelent nemzetközi szakmai ajánlás is megerősíti, amely az OPU-beavatkozásokat megfelelő körülmények között biztonságos és ismételhető eljárásnak tekinti.

A következő részben

Ha azonban az OPU–ICSI ma már ennyire elterjedt és biztonságosan alkalmazható technológia, miért övezi még mindig ennyi félreértés? A sorozat következő részében a leggyakoribb tévhiteket vesszük sorra.

A cikksorozat a nemzetközi szakirodalom, valamint a szerző gyakorlati embrióológiai tapasztalata alapján készült.

További információ

Ez a cikksorozat a nyomtatott magazin számára készült, ezért terjedelmi okokból több témát csak röviden érint. Az egyes részek bővített változata, valamint további szakmai cikkek és háttéranyagok a szerző honlapján érhetők el: Loembrio.hu.

Dr. Vigh Zsófia

A LENDÜLET NYOMÁBAN

Biomechanikai ásatás a lovaglás Rosette-i köve után – 2. rész

„Az újszerű témafelvetést megalapozottnak tartom és bízom benne, hogy a lovastársadalomban gyümölcsöző párbeszéd alakul ki ennek kapcsán.”
Prof. Dr. Sótonyi Péter, az Állatorvostudományi Egyetem rektora

Az előző részben azt állítottuk, ha a hadi sikerek kulcsa a pénz, akkor a lovas sikereké a lendület. Már ha hihetünk Montecuccolinak. Ebből kifolyólag a lóképzés célja nem lehet más, mint a lovasa alatt is lendületesen mozgó ló. Ami aztán a sikereket eredményezi.

Halhatatlan klasszikusaink közül Josipovich Zsigmond tábornok és lovaglótanár tanítványai egy évszázada megfogalmazták már, hogy csak a lendületesen mozgó ló lehet vízszintes egyensúlyban, tehát csak a lendületesen mozgó ló terheli egyformán a lábait. Az, hogy a lendületes ló már egyensúlyban mozog, nem mond ellent az első részben idézett tanoknak. Az azonban, hogy a vízszintes egyensúly éppen a lendület következménye, egyáltalán nem következik azokból a lendület- és egyensúlymagyarázatokból. A lovaglás Rosette-i kövének helyes olvasata éppen ezt az összefüggést teszi újra érthetővé. Ezáltal talán azt is, miért függ a lovaglás minősége a lendület meglététől. De a lendület valóban a hátsó lábakból induló energiaáramlás, vagy valami egészen más jelenség?

Mielőtt Jean-François Champollion 1822-ben a Rosette-i táblatöredék segítségével megfejtette a hieroglifákat, előtte sokan próbálkoztak ezzel a megelőző több, mint ezer év során. Számos kiváló koponya indult ki abból a feltevésből, hogy a hieroglifák önmagukban értelmezhető képek, amelyek történeteket ábrázolnak. Az egyik legismertebb kutató a jezsuita tudós, Athanasius Kircher volt, aki egyetlen rövid hieroglifa-feliratból csodálatosan mély, intellektuálisan elvont fordítást tudott készíteni: „Az isteni Osiris éltető ereje a kozmikus harmónián keresztül árad a természet minden teremtményébe.”

Aztán jött Champollion, aki a Rosette-i kő segítségével felismerte, hogy

a hieroglifák nem kizárólag képek, hanem hangértékkel is rendelkező írásjelek. Nem egy ősi képregényt akart megfejteni, hanem egy írásrendszert. Ez a szemléletváltás végül egy közel másfél évezrede félreértett civilizáció valódi üzeneteit tárta elénk...

Bár Kircher és tudós társai hieroglifa fordításai irodalmi értelemben kétségtelenül szépek és filozófiailag koherensek, sajnos semmi közük nem volt ahhoz, amit az ókori egyiptomiak ténylegesen leírtak. Az előző isteni Osiris hieroglifa „fordítás” Champollion óta újra ezt jelenti: „A király, Ré fia, örökké éljen.”

Ez a szemlélet adta vissza az ókori Egyiptom valódi hangját. Kevesebb kozmikus energiaáramlás, több tényyszerűség. Talán ugyanerre lesz szükségünk akkor is, ha meg akarjuk érteni, mi valójában a lendület és miért kulcsa a lovaglásnak. Hogy a kulcs segítségével más értelmezéssel olvashassuk a lovaglás többi „hieroglifáját” is.

A képeken Kaizinger Balázs olimpikon és Clover15

Az FEI meghatározásával összhangban a legtöbbször azt a mozgást látjuk lendületesnek, amelyet a hátsó lábak erőteljes elrugaszkodása és hosszasan a súlypont irányába lendülése jellemez. De mi van akkor, ha a látvány alapján ugyanúgy összekeverjük az okot és az okozatot, mint ahogy a korabeli egyiptológusok keverték össze a képet az írással? Mert ebből a mozgásképből nemcsak arra következtethetünk, hogy az aktív hátsó lábmunka hozza létre a lendületet. Ugyanilyen logikusan megfogalmazhatjuk a fordítottját is: hogy maga a lendület biztosítja a hátsó lábak hosszú és energikus előre lendülését. Mi lehet az igazság?

Ennek kiderítéséhez keressük meg azt a pillanatot az ügésben, amikor az alátámasztó, súlyviselő végtagoknak el kell lendíteniük a testet a földtől. A mozgás során ezt hívjuk súlyeltolásnak, és ez a súlyviselés mozgásfázisán belül akkor kezdődik, amikor a lábközepcsontok tengelye a függőlegest eléri.

Belátható, hogy például az ügéső ló mozgása akkor lesz vízszintes egyensúlyban, és egyben lendületes is, ha az első képen látható pillanatban, a súlyeltolás, a tovább-lendítés kezdetekor is az alátámasztó mellső és hátsó láb azonos súlyt visel, és nem terhelődik túl semelyik végtag sem. Ez az a pillanat, amely formálhatja az egyensúlyról és a lendületről alkotott gondolatainkat.

A jelenlegi elképzelések szerint a hátsó lábnak a súlypont közelébe, „mélyen a súlypont alá” kell ahhoz lépnie, hogy átvehesse a testsúly nagyobb részét, csökkentve ezzel a mellső láb terhelését. Nyilvánvaló, hogy a súlyponthoz közelebb támasz-

tó lábra nagyobb súly kerül. A következő képen a hátsó lábával a „súlypont alá mélyen” belépő ló látható az ügés lebegés fázisában. Úgy tűnik, ideális pozícióban, a testsúly jelentős részének a viseléséhez. De ha a ló súlypontja a mellső lábakhoz közelebb, a heveder vonalában, a lapátosporc fölött van, akkor a hátsó láb hiába lépett a függés fázisában, azaz lebegés közben mélyen előre a súlypont közelébe.

Hiszen *súlyviselés*kor, a *súlyeltolás szakaszában* a tovalendülő testet emelve, a hátsó pata már (egyre) távolabb, a mellső pedig egyre közelebb kerül ezen súlyponthoz, illetve a (belőle kibocsátott függőleges vektor talajra

mutató pontjához) a súlyvonalhoz. Emiatt a mozdulat közben a földön lévő mellső végtagra egyre több, a hátsó alátámasztó lábra pedig egyre kevesebb súlynak kellene jutnia.

Ha erre a harmadik képre nézünk, láthatjuk azt a minden ügetőlépés-kor ismétlődő súlyeltolás/ellendítés pillanatot, amikor a mellső alátámasztó láb éppen elhaladt a lapátosporc alatt, az alatt a pont alatt, ahol a ló súlypontját jelölik a tankönyvek. Mintha éppen arra készülne ez a láb, hogy egyedül viselje, illetve lendítse el a ló és lovasa súlyát. Az alátámasztó hátsó láb pedig a test előre, felfelé lendítése közben egyre távolabb kerül ettől a ponttól. Mintha minél jobban szeretné kivonni magát a teherviselés alól.

De akkor hogyan tartja meg minden egyes (itt éppen ügető) lépés mozdulata során a ló a lendületes mozgáshoz szükséges egyensúlyát, azaz hogyan lehetséges, hogy minden alátámasztó lábával egyszerre azonos súlyt hordozzon és lendítsen, ha a mozgás súlyeltolási szakaszában a mellső alátámasztó lábhoz mindig közeledik, a hátsó alátámasztó lábtól pedig mindig távolodik a súlypont, illetve súlyvonal tankönyvek szerint meghatározott helye?

Emlékszünk még a 416-os cikkelyre? „A lendületességet az határozza meg, hogy a ló mennyi időt tölt a levegőben (és nem a földön)”. Ha ezzel a meghatározással nem is, azzal mindenesetre egyet értünk, hogy a lendületesen mozgó ló végtagjai hosszú, erőteljes súlyeltolási szakasszal kell dolgozzanak ahhoz, hogy lo-vunk sok időt tölthessen a levegőben. És ha hosszú a súlyeltolási szakasz, akkor a függésben lévő végtagpár hosszán előre tud lendülni. A hátsó láb valóban mélyen a súlypont irányába.

De mi kell ahhoz, hogy a súlyeltolási szakasz hosszú, erőteljes lehessen? Még jobb támpontot ad, ha azt derítjük ki, mi akadályozhatja ezt.

Itt megint a biomechanika segít: Ügésben – a ló egyensúlyi helyzetétől függetlenül – a diagonális lábpár elrugaszkodása következtében a lebegés során a lótest az alátámasztási felülethez (talaj) képest nem rotálódik, azaz a levegőben nem fordul el.

ben az egyensúlyi helyzetben a szűk keresztmetszet a mellső lábak kisebb elrugaszkodási lehetősége. Ha a súlypont hátramoszulása akadályozva van, akkor minden hiába, a mozgás maximum elstetett, de semmi esetre sem lendületes, kiegyensúlyozott, vagy könnyedén lebegő. Mit sem ér a hátulsó lábakból eredő erő, mit sem ér a lovas igyekezete a mélyebb súlypont irányába léptetésre: nem fog sikerrel járni, ha a mellső lábak túl vannak terhelve. Ezzel a lovaglási elképzeléssel nem lesz a mozgás lendületes és kiegyensúlyozott.

Emiatt úgy tűnik, a hosszú és erőteljes súlyeltolási szakaszhoz, azaz a lendületes mozgás kiváltásához nem a hátulsó lábnak kell a súlypont közelébe lépnie, hanem a súlypontnak kell a hátulsó láb irányába mozdulnia, hogy lehetővé váljon ezáltal a mellső láb hosszabb súlyeltolása. Ezzel együtt automatikusan a hátulsó láb súlyeltolása is hosszabbá, erőteljesebbé válik. Lehetővé téve ezzel a függésben lévő lábpár hosszú előrelendülését, egyben a levegőben lévő hátulsó láb – lovas szemnek oly kedves – mélyen a súlypont irányába történő előrelépését. Ha a hosszú súlyeltolásból következő lendületes mozgás feltétele a súlypont ütemenkénti hátramoszulása, akkor beláthatjuk, hogy ezzel egyidejűleg a vízszintes egyensúly is kialakul. Lendületes mozgású ló egyensúlyban mozog, és ez megfordítva is igaz. Ebből az is következik, hogy kell lennie valamilyen biomechanikai mechanizmusnak a ló mozgásában, amely ezt a súlyponthátratlódot, ezt a végtagokra eső súlykiegyenlítést létrehozza. Már ha mi, lovasok ezt hagyjuk működni.

Ahogy Champollion a Rosette-i kő segítségével nem új hieroglifákat fedezett fel, hanem új olvasási kulcsot talált a régóta ismert jelekhez, úgy a következő részben mi is arra teszünk kísérletet, hogy friss biomechanikai megközelítéssel újraértelmezzük a lendületet. Ha ez a megfigyelt helyesnek bizonyul, akkor talán nemcsak a lendületes mozgást látjuk majd másképp, hanem a kiképzési skála alapfogalmait is ugyanezen értelmezési kulccsal olvashatjuk majd.

Dr. Jónás Sándor
Fotó: Verbőci Patrícia

Ebből fontos dolgok következnek.

1. A ló súlypontja a súlyviselés fázisban még súlyeltoláskor is a két alátámasztó pata között kell, hogy végig maradjon, különben az ügés lebegése során a lótest az ugrás lebegéséhez hasonlóan a levegőben elfordulna.
2. Emiatt még lendület nélkül, rossz egyensúlyi helyzetben is (amikor a ló az elején van) a súlyeltolási szakasznak (a talajtól való ellendítésnek) még az előtt kell befejeződnie, hogy a súlypont a mellső pata fölött átérne.

A lendületes mozgás megfigyeltéhez ez talán a legfontosabb. És az a felismerés, hogy a rossz egyensúlyi helyzet, az elől maradó súlypont direkt módon csak az alátámasztó mellső láb súlyeltolási szakaszát rövidíti, korlátozva ezzel a végtag elrugaszkodását.

A lendületes, maximális lábinga-hosszú tértnyerő ügéshez tehát az szükséges, hogy a súlypont helyzete ne rövidítse a mellső láb elrugaszkodását. Tehát a súlypontnak nyugalmi helyzetéből minden egyes ügétőlépés súlyeltolása során hátra, a far irányába kell mozdulnia.

A mellső és hátulsó lábingák egyenlő működése szerint a levegőben lévő

láb annyira lendül előre, amennyire a földön lévő láb párja hátra mozdul. Rossz dinamikus egyensúly esetén, amikor a ló az elején van, az alátámasztó mellső láb nem tud hosszan hátra mozdulni, hiszen gyorsan áthaladna az elől maradó súlypont alatt, ami lerövidíti a súlyeltolási szakaszt.

A rövid, kötött mozgáson túl az elrugaszkodás mértéke még azért is kisebb lesz, mert a mellső lábnak így nagyobb terhet kell a levegőbe lendítenie, ezért ügésben a lebegési fázis a túlterhelt és rövid elrugaszkodás miatt lecsökken. A levegőben lévő mellső lábpárnak pedig nincs ideje hosszan előre lendülni a súlyátvétel előtt.

Ügésben az átellenes, a diagonális hátulsó láb tökéletesen együtt mozog a mellsővel. Ha a ló rövideket lép a mellső lábaival, természetesen a hátulsókkal sem fog tudni tértnyerően, a súlypont irányába mélyen, hosszúakat lépve mozogni. A mozgás minden végtaggal rövid, kötött lesz, a ló az elején marad, mivel súlypontja elől, testsúlyának nagyobb része a mellső láb fölött maradt.

Hiába izmosabb tehát lovunk fara, hiába képesek izmaikkal az erős elrugaszkodásra és a hosszú előre lendülésre a hátulsó végtagok, eb-

128. FIERACAVALLI

Verona, 2026. november 5–8.

Ősztön. Természet. Kultúra

Ez a három szó kíséri a 128. Fieracavalli vásárt, és foglalja össze a nemzetközi lovas világ vezető eseményének új identitását. Az új kommunikációs kampány a rendezvény igazi főszereplőjére, a lóra összpontosít. Hat ikonikus fajta – a spanyol telivér, a quarter horse, a paint horse, az arab ló, a fríz és az olasz hátsó – egy olyan narratíva arcává válik, amely átfogja a sportot, a tenyésztést, a hagyományokat és az életmódot, képviselve a lovas ágazat gazdagságát és sokszínűségét.

Az „Ősztön. Természet. Kultúra” szlogen három egymást kiegészítő dimenziót vizsgál. Az ősztön a ló és lovasa közötti kapcsolat energiáját és hitelességét idézi fel; a természet az állatjólétre és a környezetre irányuló növekvő figyelmet képviseli; a kultúra pedig magában foglalja a tudás, a gyakorlatok és a hagyományok gazdagságát, amelyet a lovas világ folyamatosan továbbad és újraértelmez.

A 128. alkalommal megrendezésre kerülő Fieracavalli folytatja evolúciós útját, a lovat nemcsak a sport szereplőjeként, hanem a különböző világok összekapcsolására képes elemeként mutatja be” – nyilatkozta Federico Bricolo, a Veronafiere elnöke.

A 2026-os év legfontosabb újdonságai közé tartozik a *Fieracavalli Riding by the Sea* debütálása, egy új esemény, amelyet szeptember 3–6. között rendeznek meg Porto Sant'Elpidiában. Ez az esemény a lovas világot hozza a tengerpartra, a program sportversenyeket, az arab ló morfológiai olaszországi bajnokságát, a pólót és szórakoztató programokat ötvöz. A veronai rendezvény sportprogramja is frissül. Az új *Fieracavalli Jumping* olyan szakágakkal bővíti kínálatát, mint a díjlovaglás, a póló és a póni liga, amelyek csatlakoznak a nemzetközi díjugratás legjobban várt eseményeihez, beleértve

a *Longines FEI Jumping Világkupát*™ és a *Fieracavalli Nagydíjat*.

További fontos megerősítések az Olasz Lovas Sportszövetséggel kötött partnerségi megállapodás, amely megújítja kapcsolatát Veronával, valamint a Fieracavalli Westernshow és a cremonai American Horse Show közötti együttműködés, amelynek célja új szinergiák megteremtése az ágazat két vezető szereplője között. A 128. Fieracavalli a különböző világok találkozása is lesz. Erre példa az új együttműködés a Venini céggel, egy történelmi velencei üvegműves-sel, amely lovaknak szentelt muranói üvegalkotások limitált sorozatát hozza létre. Ez a projekt ötvözi a kézműves kiválóságot és a lovas kultúrát, párbeszédet teremtve az elegancia, a hagyomány és a mozgás között. A 2026. évi kiállítással a Fieracavalli megerősíti, hogy képes a jövőbe tekinteni anélkül, hogy elveszítené gyökereit.

A Fieracavalli a lovas világ legfontosabb eseménye lesz 2026-ban is, amely továbbra is a lovat a sport, a kapcsolatok, a terület és a kultúra szimbólumaként mutatja be.

További információkért lépjen kapcsolatba a FIERACAVALLI magyarországi képviselőjével, az ItalyExpo – Italyexpo.hu céggel az office@italyexpo.hu e-mail-címen.

ÚJ KORSZAK A LOVAK TAKARMÁNYOZÁSÁBAN

Nemcsak szénából van egyre kevesebb – a klímaváltozás új korszakot nyit a lovak takarmányozásában. Miért lett a jó széna az egyik legértékesebb takarmány? És mit tehetünk, hogy tíz év múlva is legyen megfelelő minőségű takarmány a magyar lovak számára?

Sokan úgy gondolják, hogy az ideai szénahiány egyszerűen az aszály következménye. A valóság ennél sokkal összetettebb. Az elmúlt években a magyar lóállomány előtt egy olyan probléma bontakozott ki, amely már messze túlmutat egy rossz termésen. A klímaváltozás nemcsak kevesebb szénát eredményez, hanem fokozatosan átalakítja annak minőségét is. Ez pedig közvetlenül hat a lovak egészségére.

A probléma nem magyar sajátosság

Európa szinte minden régiója hasonló problémákkal küzd. Svédországban az elmúlt évek súlyos aszályai veszélyeztetik a takarmánytermelést. Hollandiában, Írországban a betaka-

rítás idején lehulló csapadék nehezíti a jó minőségű széna készítését. A mediterrán térségben pedig a tartós hóhullámok és a vízhiány alakítják át a gyepek növényösszetételét. Más a kiváltó ok, de ugyanaz a végeredmény: romló takarmányminőség, alacsony terméshozam.

A jó széna állategészségügyi kérdés

A ló evolúciója során szálastakarmány-fogyasztásra alkalmazkodott. Egy istállózott ló naponta legalább 1,5–2 kg szárazanyag szénát igényel 100 kg testtömegre vetítve, tehát a széna adja (illetve kellene adnia) a táplálóanyag- és energiabevitelnek a legjelentősebb részét. Ha ennek minősége romlik, az nemcsak teljesítménycsökkenést jelent. Tulajdonosok panaszkodnak töredezett patára, szalmahasra, gyenge szőrminőségre, az állatorvosok egyre gyakrabban kezelnek lovakat visszatérő kólikával, lóasztmával, izomvesztéssel, ortopédiai fejlődési rendellenességekkel vagy anyagcsere-zavarokkal. Ezen problémák legtöbbje visszavezethető a rossz minőségű vagy nem megfelelő szénára. A rossz széna tehát nem egyszerűen gyengébb takarmány. Sok esetben állategészségügyi kockázat.

A következő kihívás már nem is a széna lesz, hanem a fehérje

A klímaváltozás, illetve a talajkezelés és vízgazdálkodás hiányának következtében csökken a jó minőségű, fehérjében gazdag szálastakarmány mennyisége. Ez azt jelenti, hogy a lovak fehérjeszükségletének egyre nagyobb részét kell majd kiegészítő takarmányokból fedezni. Eközben Európában egy másik folyamat is zajlik. Az erdőirtásmentes ellátási láncokra

vonatkozó uniós szabályozás (EUDR) várhatóan átmenetileg megnehezíti a dél-amerikai szója európai piacra jutását. Hosszabb távon a piac várhatóan alkalmazkodik, rövidebb távon azonban az import drágulása és átmeneti fehérjehiány is elképzelhető. Ez tovább növeli annak jelentőségét, hogy Európa – és benne Magyarország – új, hazai fehérje- és szálastakarmány-forrásokat találjon. A megoldás egyszerre talajtani, vízgazdálkodási, növénytermesztési, állatorvosi és gazdasági kérdés.

A szénapiac ma még sokszor a bizalomra épül – pedig ez már nem elég

A takarmányhiány egy másik problémára is ráirányította a figyelmet: a hazai szénakereskedelem jelentős része ma még egyfajta „szürke zónában” működik.

A legtöbb esetben a vásárló nem tudja pontosan, mit vesz. A bálák többsége laboratóriumi vizsgálat nélkül kerül értékesítésre, ezért sem a fehérje- és rosttartalom, sem az energiatartalom, sem az ásványianyag-összetétel, sem a higiéniai állapot, sem a penészesedés nem ismert. Gyakran még az sem követhető nyomon, hogy pontosan melyik területről származik a széna, mikor kaszálták vagy hogyan tárolták. Ilyenkor a vásárló kizárólag szemrevételezés alapján dönt. Ez azonban sokszor félrevezető. A minőség vagy a beltartalmi érték nem (mindig) látható szabad szemmel. A jelenlegi rendszerben ráadásul a reklamáció is szinte lehetetlen. Ha nincs laboreredmény, nincs objektív bizonyíték arra sem, hogy valóban azt a minőséget kapta a vásárló, amiért fizetett. Pedig ma már egy 25–40 ezer forintos bála esetében a minőség legalább olyan fontos kellene legyen, mint maga az ár.

PRECIZIÓS TAKARMÁNYOZÁS – A LÓ EGÉSZSÉGÉNEK ALAPJA

A megfelelő mennyiségű és minőségű széna biztosítja a ló egészségét, teljesítményét és hosszú távú jóllétét.

A ROSSZ MINŐSÉGŰ VAGY HELYTELENŰ ETETETT SZÉNA KÖVETKEZMÉNYEI

Emésztési problémák, kólikahajlam

Légzőszervi problémák

Gyenge paták, laminitisz kockázata

Rossz szőrminőség, izomvesztés

Gyengébb immunitás, több betegség

Magasabb költségek

ADATOKRA ÉPÍTÜNK. A LÓ EGÉSZSÉGÉÉRT.

Nincs olyan, hogy „első osztályú széna”

A lovas közösségben gyakran hallani azt a mondatot, hogy valaki „első osztályú szénát” keres. Ez a fogalom azonban Magyarországon nem létezik: milyen alapon és ki osztályozná lovak számára a szénákat? Mind-ezt az is árnyalja, hogy állatorvosi szempontból ez a fogalom önmagában nem létezik, a megfelelő széna mindig az adott ló igényeitől függ. Más szalastakarmányra van szüksége egy növekedésben lévő csikónak, egy sportlónak, egy idős lónak, egy vemhes vagy szoptató kancának, egy EMS-es (metabolikus szindrómás) póninak vagy egy asztmás lónak. Ami az egyik állat számára ideális, az a másiknak akár kifejezetten káros is lehet. Ezért a jövő nem egyszerűen a „jó” vagy „rossz” széna megkülönböztetéséről szól, hanem arról, hogy objektív laboreredmények alapján lehessen megmondani: melyik széna melyik ló számára ajánlható.

A jó széna sok pénzt spórolhat

A jelenlegi árak mellett sok lótartó úgy érzi, hogy a széna lett a legnagyobb költsége. Valójában azonban gyakran éppen a rossz minőségű széna kerül többbe. Ha egy széna fehérjében szegény, kevés vitamint és ásványi anyagot tartalmaz, akkor ezeket drága abraktakarmányokkal, fehérjekiegészítőkkel, vitamin- és ásványianyag-készítményekkel kell pótolni. A rossz minőségű széna meg is betegítheti a lovat, amely további állatorvosi költségekhez vezethet. Vagyis az olcsó széna végül könnyen a legdrágábbá válhat. Itt érdemes még azt is megjegyezni, hogy laboratóriumi analitikai vizsgálatok hiányában a jószándékkal, de „vakon” adott kiegészítő takarmányok egyes tápanyagok túladagolásához is vezethetnek, aminek szintén lehetnek egészségügyi következményei. Tehát amit megspóroltunk az analitikán, azt többszörösen megfizethetjük a megvásárolt túladagolással. A precíziós, egyed alapú szemlélet ma már nem elérhető: len a lótakarmányozásban.

A tárolás legalább olyan fontos, mint a termelés

A jó években érdemes előre gondolkodni. A megfelelően száraz, jól szellőző helyen tárolt széna biztonságot jelenthet a következő szezonra, amikor esetleg ismét gyenge lesz a termés. Ugyanakkor azt is fontos tudni, hogy a hosszabb tárolás során – különösen hat hónap után – a vitaminok jelentős része lebomlik. Ez önmagában nem teszi használhatatlanná a szénát, de a takarmányozási terv készítésekor ezzel számolni kell, és szükség esetén célzott vitaminpótlásra lehet szükség. A megfelelő tárolás célja tehát kettős: megőrizni a higiéniai minőséget és minimalizálni a táplálóanyag-veszteséget.

A jövő kulcsszava: precíziós takarmányozás

A klímaváltozás nemcsak a takarmánytermesztést változtatja meg, hanem a lótartói szemléletet is. A jövőben minden kilogramm jó minőségű szalastakarmánynak értéke lesz, ezért egyre nagyobb szerepet kap az ún. „precíziós takarmányozás”. Ez azt jelenti, hogy nem többet és nem kevesebbet etetünk a szükségesnél, hanem pontosan annyit, amennyire az adott lónak szüksége van. A pazarlás ma már nemcsak gazdasági kérdés, hanem állatjóléti és fenntarthatósági kérdés is. A tudatos takarmányozás első lépése a mérés. Nem „egy villa”, „egy bála”, „egy fándli” alapján kell etetni, hanem testtömeghez és szükséglethez igazítva (életkor, élettani állapot és aktivitás által meghatározott mennyiséget). A precíziós takarmányozás azonban nem csupán a mennyiségről szól. Ugyanolyan fontos tudni mit etetünk. Ha egy széna fehérjében, vitaminokban vagy ásványi anyagokban szegény, azt célzottan kell kiegészíteni – nem feleslegesen sok abrakkal, hanem az adott hiányszó-
ságoknak megfelelően. Ha pedig egy széna kiváló minőségű, nincs értelme olyan kiegészítőkre költeni, amelyekre a lónak valójában nincs szüksége. A jövő takarmányozása tehát nem

a „biztonság kedvéért még egy kis táp” elvén működik, hanem adatokra épülő döntéseken. Ez egyszerre szolgálja a ló egészségét, a tulajdonos pénztárcáját és a fenntartható takarmányfelhasználást.

A helyzetet nehezíti, hogy még azok is tévútra kerülhetnek, akik az online szoftveres fejadag-számoló szoftvereket próbálják alkalmazni. A legtöbb ilyen alkalmazás a számítások során a korábbi adatbázisokban szereplő szénák táplálóanyag-értékeivel kalkulálnak. A klímaváltozás miatt Európa szerte általánossá vált az a tapasztalat, hogy ezek az értékek már nem reálisak, és akár évről évre is nagy eltéréseket mutathatnak, ráadásul egy adott kritikus paraméterben nem megfelelőek az adott lóra nézve.

Az Állatorvostudományi Egyetem Takarmányozástani és Klinikai Dietetikai Tanszékén ma már nemcsak a problémát kutatjuk, hanem a gyakorlati megoldásokon is dolgozunk. Országos szénaminőség-felmérést végzünk, miközben nemzetközi együttműködésben fejlesztjük a lovak számára alkalmazható gyors széna-analitikai módszereket, hogy a jövőben akár a helyszínen is objektív képet lehessen kapni egy széna minőségéről. Dolgozunk egy országos szénaadatbázis és minősítési rendszer kialakításán, valamint egy olyan digitális piactéren (EquiForage Hungary), amely átláthatóbbá és biztonságosabbá teheti a szénakereskedelmet. Emellett klímaadaptációs kutatásokat indítunk, vizsgáljuk az alternatív szalastakarmányok állategészségügyi alkalmazhatóságát, és olyan termelői, kutatói és állatorvosi együttműködéseket építünk, amelyek hosszú távon hozzájárulhatnak a magyar lóágazat takarmánybiztonságához.

A kérdés már nem az, hogy lesz-e klímaváltozás, hanem az, hogy időben alkalmazkodunk-e hozzá. A jó széna néhány év alatt stratégiai erőforrássá vált. Ha sikerül összekapcsolni az állatorvosi tudást, a gyepezőgazdálkodást, a növénytermesztést és a modern analitikai módszereket, akkor Magyarország nemcsak követheti, hanem alakíthatja is az európai lótakarmányozás jövőjét.

*Dr. Kutasi Orsolya
és dr. Moravszki Leticia*

BÖGÖLYÖK ÉS LEGYEK LOVAKNÁL

Amit minden gazdának tudnia kell

A lovak környezetében megjelenő repülő rovarok sokkal nagyobb jelentőséggel bírnak, mint azt elsőre gondolnánk. A legtöbb lótartó úgy érzi, hogy a bögölyök és legyek csupán kellemetlenek, bosszantják az állatot, csipésekkel zaklatják és megzavarják a munkát. Valójában azonban ezek a rovarok komoly állategészségügyi problémák forrásai is lehetnek, mert bizonyos körülmények között fertőző betegségek terjesztőiként működnek. Egyes fajok egyszerűen csak mechanikai úton visznek át kórokozókat egyik lóról a másikra, mások bizonyos paraziták fejlődési ciklusában játszanak fontos szerepet. Emellett az is igaz, hogy a rovarcsipések és az állandó irritáció a ló bőrének védekező képességét is gyengíti, ami tovább növeli a fertőzések esélyét. Sőt, sok esetben duzzanattal és viszketéssel járó allergiás reakció is kialakulhat a bőrön.

A bögölyök

A Tabanidae család tagjai közé tartozó rovarok viszonylag nagy méretűek, erős szájszervvel rendelkeznek, és amikor csipnek, ténylegesen felszakítják a ló bőrét. A csipés heves fájdalommal jár, és az állat azonnal megpróbálja elhajtani őket. Ez a védekező mozgás viszont azt eredményezi, hogy a bögöly gyakran félbehagyja a vérszívást, és egy másik lóra repül. Ez az egyszerű viselkedési jelenség teremti meg a lehetőségét annak, hogy a bögölyök fertőző anyagot vigyenek át egyik állatról a másikra.

A csipés után a szájszervük vérrel és esetleg víruspartikulákkal szennyeződik. Ha néhány percen belül ismét táplálkozni próbálnak, a fertőzött anyagot átviszik az új gazdára. Így terjed például a ló fertőző kevésvérűsége.

A betegség okozója egy retrovírus, amely a bögölyökben nem szaporodik, de rövid ideig életben marad rajtuk, amíg az új áldozatra kerülnek. A fertőzés tünetei rendkívül változatosak lehetnek. Vannak lovak, amelyek tünetmentes hordozók maradnak, másoknál visszatérő lázrohamok, levertség, ödémák, sápadt nyálka-

hártyák és súlycsökkenés jelentkezik. A betegség jelenleg gyógyíthatatlan, ezért különösen fontos a megelőzés és a rendszeres szűrés.

A bögölyök azonban bármilyen, a vérben jelenlévő kórokozót átvehetnek mechanikai úton, legyen az bakterium, vírus vagy bizonyos paraziták. A veszély mértéke mindig attól függ, mennyi bögölycsipés éri az állatot, milyen sűrűséggel élnek a lovak egymás mellett, és mennyire aktívak a rovarok az adott időjárási körülmények között. A meleg, párás és napos napokon számíthatunk a legintenzívebb bögölyrajzásra, ilyenkor a fertőzésveszély is nagyobb.

A legyek

Egészen más módon okoznak problémát, mint a bögölyök. A Musca-fajok és a Stomoxys calcitrans nem feltétlenül szakítják fel a bőrt, de vonzódnak minden olyan nedves felülethez, ahol váladék található: a könnyező szemhez, az orrnyílások környékéhez, a nedvedző sebekhez vagy a fagygyúval fedett bőrfelületekhez.

A legyek szájszervére rendkívül könnyen tapadnak baktériumok

ANIPHARMA
ÁLLATGYÓGYSZERTÁR HÁLÓZAT
KÖZPONTI ÁLLATGYÓGYSZERTÁRA
CSOMAGKÜLDŐ SZOLGÁLTATÁS

Telefon: (66) 451-060 · Telefax: (66) 451-852
www.anipharma.hu · vevoszolgalat@anipharma.hu

HOBBY · GYEREK · SPORT · NAGYPÁLYÁS
GARANCIÁLIS
www.facebook.com/bognarboris
MINŐSÉG = BOGNÁRLÓ
06-30/631-4883

A két különböző ellenség: bögölyök és legyek

	 BÖGÖLYÖK (<i>Tabanidae</i> spp.)	 LEGYEK (<i>Musca</i> spp., <i>Stomoxys calcitrans</i>)
Célpont	 kiserkenő vér (felszakított bőr)	 szem-, orr- és seb- váladék, nedvesség
Átviteli mechanizmus	 kizárólag szennyezett tűként (mechanikai vektor)	 baktériumtranszporter és biológiai köztigazda
Fő egészségügyi kockázat	 fertőző kevésvérűség (EIA), akut stressz	 habronemosis (nyári seb), kötőhártya-gyulladás, gennyes sebek
Szezonális aktivitás	 májustól szeptemberig (meleg, párás idő)	 tavasztól késő őszig (istállóban akár egész évben)

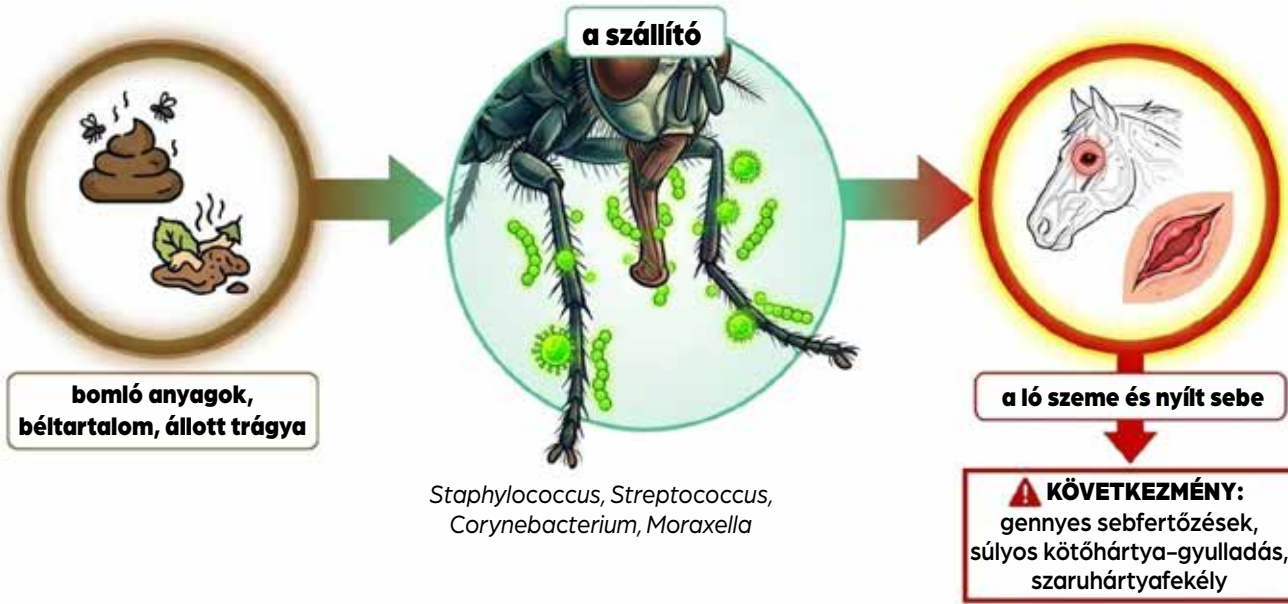
és egyéb fertőző anyagok. Ezeket a rovar a következő ló felületére áthelyezve mechanikai fertőzést okoz. Így jönnek létre a gennyes sebfertőzések, a kötőhártya-gyulladások és a különböző bakteriális bőrgyulladások, amelyek sokszor makacsul visszatérnek.

A legyek emellett köztigazdaként működnek egy fontos parazita, a Habronema muscae életciklusában. A ló gyomrában élő kifejlett férgek petéi a trágyával jutnak ki a környezetbe, majd a legyek felveszik őket. A lárvák a légyben fejlődnek tovább, és amikor a rovar a ló szemére, orrára vagy

sebfelületére száll, a lárvák a bőrbe jutnak. Ekkor alakul ki a habronemosis bőrformája, amelyet gyakran „nyári sebként” emlegetünk. Ezek az elváltozások jellemzően élénkvrösek, nedvedzőek, szemcsézett felszínűek és nagyon nehézkesen gyógyulnak. A szem környékét érintő

A baktériumtranszporter: a környezettől a lóig

Minden, amihez a légy hozzáér, a ló sebében köthet ki.

Sebezhetőségi mátrix: miért vonzó a lovunk?

 Szezon és időjárás meleg, párás környezet (bögölyök); tavasztól őszig tartó szezon (legyek, istállóban egész évben)	 Környezeti nyomás állott trágya, vizeletszag, pangó víz, rosszul szellőző, túlszűfolt istálló
 Bőrbarrier állapota napégés, dörzsölődés, horzsolások, alelrgiás reakciók, korpás bőr (nyitott kapuk a fertőzésnek)	 Kondíció és stressz alultápláltság, stressz, legyengült immunrendszer (csökkent válaszkészség)

forma kötőhártya-irritációt, könnyezést és fájdalmat okoz: minden esetben állatorvosi kezelést igényel.

SOK LÓTARTÓ FELTESZI A KÉRDÉST: MIÉRT PONT AZ Ő LOVÁN JELENTKEZIK A PROBLÉMA?

A válasz sokrétű. Egyrészt vannak szezonális tényezők: a bögölyök májustól szeptemberig aktívak, különösen a párás, meleg időben, míg a legyek tavasztól késő őszig zavarják az állatokat, istállóban pedig akár egész évben fennmaradhatnak.

A környezeti tényezők is nagy szerepet játszanak. A bomló szerves anyag, a pangó víz, a rosszul szellőző istállók és a nem megfelelő trágyakezelés mind-mind növelik a fertőzésvesélyt.

Ha a ló bőre irritált, például napégés miatt, allergiás reakció miatt vagy horzsolások következtében, az a legyek számára valósággal hívogató jelzés. A gyengült bőrbarrier könnyebben válik fertőzéskapuvá. Ugyanez igaz a legyengült vagy rossz kondícióban lévő lovakra is: immunrendszerük kevésbé képes hatékonyan reagálni.

A MEGELŐZÉS KULCSFONTOSÁGÚ, ÉS TÖBB SZINTEN ZAJLIK.

A környezet tisztán tartása az első és legfontosabb feladat. A friss trágya rendszeres eltávolítása, az istálló jó szellőztetése, az állott nedvesség csökkentése és a trágyalégyűjtők megfelelő kezelése mind nagymértékben csökkenti a rovarnyomást.

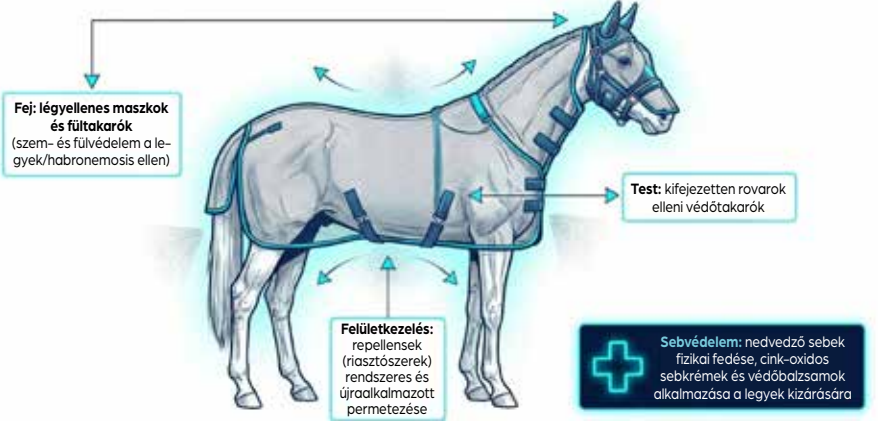
tozott, így szükség szerint újra kell alkalmazni őket. Ha a ló hajlamos habronemosisra, különösen fontos a sebvédelem és a szem védelme. A nedvedző sebeket rendszeresen tisztítani kell, és lehetőség szerint mechanikusan is védeni a legyektől.

A bőrbarrier erősítésének is óriási szerepe van: a megfelelő táplálás, emésztésjavító gyógynövények rendszeres etetése, a jó zsírsavellátottság, az antioxidánsok és a stressz csökkentése mind hozzájárulnak a bőr egészséges működéséhez. Egy egészséges bőr sokkal ellenállóbb a rovarok irritációjával szemben, és kevésbé hajlamos a fertőzésre.

Szöveg és ábrák:
Marton Zsófia agrármérnök,
állat-fitoterapeuta,
természetgyógyász
Lektorálta:
dr. Bába András

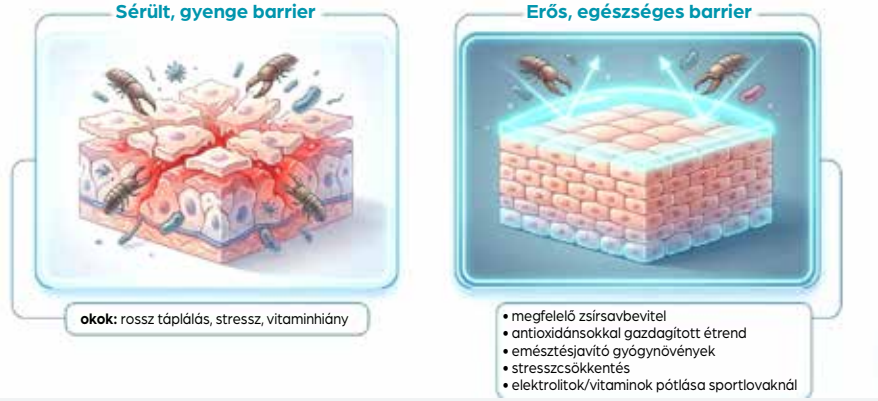
2. szint – mechanikai és kémiai páncélzat

Fizikai akadályok és riasztók kombinálása a közvetlen kontaktus elkerülésére

3. szint – a belső várfal: a bőrbarrier

Egy egészséges bőr sokkal ellenállóbb a rovarok irritációjával és a fertőzésekkel szemben

MI GÁTOLJA MEG A LOVAD ŐSZINTE TÁMASZKODÁSÁT?

Instabil támaszkodás esetén sok lovas a zablától, vagy különféle segéd-száraktól vár megoldást. Pedig legtöbbször nem a ló szájánál keresendő a probléma. Ahhoz, hogy a ló stabilan és őszintén támaszkodjon a zablán, hátulról érkező energia szükséges. Ha nincs megfelelő lendület, nincs aktivitás a hátulsó végtagokból, ami átfut a teljes felsővonalon, akkor nincs mit „beletölteni” a zablába, így a lovas kezébe. A kapcsolat ilyenkor üres, vagy túl erős lesz: a ló vagy a szár mögé bújik, vagy ellenkezőleg, ráesik a kézre. De azt, hogy energia képződjön, és eljusson a zabláig, számos mozgásszervi tényező is akadályozhatja.

Thoracolumbalis fascia diszfunkciója

A háti-ágyéki fascia kulcsszerepet játszik az erőátvitelben. Ha feszes vagy letapadt, romlik a hát rugalmassága, így a hátulsó végtagok ereje kevésbé jut el a zabláig.

Iliopsoas feszesége

Az iliopsoas a csípő hajlításának és a medence stabilitásának, felhúzásának egyik legfontosabb izma. Diszfunkciója csökkenti a hátulsó végtag alálépését, így a ló nem tud megfelelően „beletölteni” a kapcsolatba.

Topline-szindróma

Ha a dorsalis izomlánc gyenge vagy alulfejlett, a ló nem tudja megfelelően megemelni a törzsét és stabilizálni a gerincét. Enélkül az önfordás és a könnyű támaszkodás sem tud kialakulni, illetve szintűgy

az energia sem fog átmenni a ló hátán, nem lesz átengedő.

Kevés aktivitás hátulról – mozgásszervi / lovaglástechnikai hiba

Ha a lovaglás során hiányzik a valódi hátulsó végtag-aktivitás, a ló nem termel elegendő impulzust. Akár a ló lendületét nem adjuk meg a lovaglással, akár az ülésünkkel blokkoljuk azt, mindenképp negatív hatással leszünk a ló mozgásmintájára. A kapcsolatot nem a kézzel kell létrehozni, hanem hátulról kell felépíteni.

Nem megfelelő nyereg

Egy rosszul illeszkedő nyereg gátolja a lapocka és a hát szabad mozgását. A ló védekezni kezd, csökken a hát aktivitása, feszes, védekező tónus jön létre, és ez-

zel együtt a stabil, egyenletes támaszkodás is elvész.

Mindennek nagyon fontos eleme, hogy a ló mozgásszervi egészsége kifogástalan legyen. A fent említett tünetek kezelhetők jó lovaglástechnika alkalmazásával, professzionális nyeregillesztéssel, valamint a szakszerűen alkalmazott fizioterápiás technikákkal, jól beállított kontroll kezelésekkel.

A jó támaszkodás nem a kézben kezdődik. Hanem a hátulsó végtagok aktivitásában, az átengedő háton és egy olyan mozgásszervrendszerben, amely képes az energiát veszteség nélkül előre továbbítani, szűk és tág keretben egyaránt.

Dobos Áron FEI képezített lómasszázs-terapeuta (FEI PET), IASF képezített nyeregillesztő, SmartHorseMassage
Fotó: Fehér Sára

KORSZERŰ SEBKEZELÉSI SZEMLÉLET A LÓGYÓGYÁSZATBAN

Az SKN12® sebkezelő gél szerepe a gyógyulás támogatásában

A traumás eredetű bőrsérülések ellátása a lovgógyászat mindennapi feladatai közé tartozik. A sebgyógyulás összetett biológiai folyamat, amelynek kimenetelét számos helyi és szisztémás tényező befolyásolja. A megfelelően megválasztott helyi sebkezelés ennek a folyamatnak egyik meghatározó eleme, amely hozzájárulhat a kedvező sebkörnyezet kialakításához és a szövődmények megelőzéséhez.

A sebgyógyulás során a gyulladásos-exudatív, a granulációs és az érési-reparációs fázis egymásra épülve, részben átfedésben zajlik. Az egyes fázisokban eltérő folyamatok dominálnak, ezért a helyi sebkezelés célja minden szakaszban az optimális sebkörnyezet fenntartása. A modern sebkezelési irányelvek szerint a megfelelő hidratáltság és oxigenizáció kedvező feltételeket biztosít a szöveti regenerációhoz.

Az SKN12® sebkezelő gélnek ennek a szemléletnek megfelelően fejlesztették ki. Hialuronsavat és válogatott természetes eredetű aktív összetevőket tartalmazó formulája a sebgyógyulás valamennyi fázisában támogatja a regenerációt.

Természetes antibakteriális és gyulladáscsökkentő összetevői segítik a feltisztulási szakasz lezajlását, míg a granulációs fázisban elősegítik az újonnan képződő szövet hidratálását és táplálását. A hámosodási szakaszban a képződő érzékeny bőr védelmét támogatják.

A hialuronsav kiemelkedő vízmegkötő képessége révén hozzájárul a sebek megfelelő mikrokörnyezetének fenntartásához, kedvező feltételeket teremt a sejt migrációhoz és az új kötőszövet kialakulásához.

A további növényi eredetű és regenerációt segítő hatóanyagok – többek között az Aloe vera, a D-panthenol, az A- és E-vitamin, a körömvirágolaj és a sheavaj – együttesen támogatják a sérült bőrfelület regenerációs folyamatait, hozzájárulva annak hidratáltságához, megfelelő táplálásához és a gyógyuló szövetek védelméhez.

A pH-optimalizált, könnyen felszívódó emulgél hidratáló, nem irritatív formulája komfortosabbá teheti a sebkezelés folyamatát, hozzájárulhat a sebgyógyulás során jelentkező fájdalom, irritáció és viszketés mérsékléséhez.

Az SKN12® összetétele megfelel a T.I.M.E. szemlélet alapelveinek, ezért jól illeszthető a korszerű állatorvosi sebkezelési protokollokba. Nedves sebkezelés során intelligens kötszerekkel kombinálható, antibiotikum-mentes készítményként pedig nem növeli az antibiotikum-rezisztencia kialakulásának kockázatát.

A készítmény lovak és más állatfajok esetében egyaránt alkalmazható akut és krónikus bőrsérülések, traumás és műtéti sebek, felületes égési sérülések, valamint nehezen gyógyuló sebek helyi kezelésének kiegészítésére. Könnyen alkalmazható formulája és komplex hatóanyag-összetétele révén sokoldalú megoldást nyújt a sebkezelés során.

A T.I.M.E. a korszerű sebkezelés nemzetközileg elfogadott szemlélete, amely a seb állapotának szisztematikus felmérését és a kezelés megtervezését segíti. A modell négy alappillére a sebágy előkészítése (Tissue Management), a gyulladás és fertőzés kontrollja (Infection/Inflammation), a megfelelő nedvességtartalom fenntartása (Moisture Balance), valamint a sebszélek állapotának értékelése (Edge of Wound). Alkalmazásával objektívebben követhető a sebgyógyulás előrehaladása, és egységesebbé tehető a kezelési protokoll.

TENYÉSSZ VELEM!

Nyugat-Európában is jó vérvonalú SPORT- és UGRÓ KANCÁKAT kihelyeznek CSIKÓNEVELÉSRE vagy CSERÉLEM tartott csikóikra.

www.facebook.com/bognarboris

BOGNÁRLOVAK = MINŐSÉG
30/631-4883 és 30/941-1324

PANZIÓ – lovastanya

KISKUNHALAS-környéki
üdülőövezetben

KIADÓ – ELADÓ

06-30/631-4883

AZ ÁLLATI TUDATRÓL

12. rész

Ebben a sorozatban az állati tudattal kapcsolatos gondolatokkal fogunk megismerkedni, valamint annak szerepéről a ló asszisztenciájával végzett terápiás és tanulási tevékenységekben. Sarah Reagen tanulmányának segítségével egy olyan perspektívát szeretnék bemutatni, amely során az olvasó egy új betekintést nyerhet a ló és az ember terápiás/tanulás együtt-létezésébe, a lovak megközelítésének holisztikus és fenomenológiai modelljének megismerése során. Ezáltal a lóval kialakítható kapcsolati minőségekről való ismereteinket is tovább tágíthatjuk az antropológia szemléletének tükrében.

A hagyományos, intellektuális és analitikus alapokon nyugvó pszichoterápiás formák gyakran az elme merevségéhez és a megélt tapasztalatoktól való elidegenedéshez vezetnek. Ez a tanulmány egy alternatív, holisztikus terápiás paradigmát javasol, amely Johann Wolfgang von Goethe természettudományos szemléletére és a „finom empirizmus” módszertanára épül. A ló természetes közegében megvalósuló részvételt elemezve bemutatjuk, miként válhat az állat pusztai terápiás eszközből szakrális tanítónak. A vizsgálat rávilágít, hogy a racionális intellektus és az intuitív elme integrációja, valamint a szenzoros tudatosság fejlesztése miként nyithat utat a páciens számára a test-lélek kontinuum mély megértése és a hosszú távú belső teljesség felé.

A természetes közeg gyógyító ereje és a megélt jelenlét

A lóasszisztált terápiás ülések módszertana alapvetően a kognitív viselkedésterápiás és tanuláselméleti megközelítésekre épül, amelyek definíció szerint analitikus relációknak minősülnek. Azonban egy tipikus ülés struktúrája, valamint a ló viselkedésének folyamatos értelmezése gátolja a kliens abban, hogy önállóan ismerje fel azokat a szinergikus kapcsolatokat, amelyek természetes módon léteznek egy ménesben – nemcsak maguk az állatok között, hanem az életvilágukkal,

környezetükkel való interakcióik során is.

Ha a lovat természetes, csoportos környezetében szemléljük, és az állat morfológiai formájának, illetve tudatának alapvető megértéséből indulunk ki, lehetőségünk nyílik a viszonyrendszerekben „árral szemben haladni”. Ezáltal megvalósulhat a ló saját életvilágában való tényleges részvétel, ahelyett, hogy egy számára mesterséges kontextusban valamilyen viselkedéses választ kiváltásunk belőle.

A lóval való kapcsolódás a természetes közegében lényegesen hitelesebb észlelést nyújt, mint a korlátozott térben zajló analitikus megközelítés – amennyiben biztosítva van számára a szabad mozgás és részvétel lehetősége a klienssel való interakcióiban, amit tulajdonképpen már akkor elkezdődik, amikor a páciens belép ebbe a közegbe. Ebben a térben lehetőséget biztosítunk a kliens számára a saját, szabad akarátán alapuló, önálló

belső döntései fejlesztésére, valamint a működésben lévő test-lélek kontinuum mélyebb megértésére, szemben azzal a gyakorlattal, amikor lényegében készen „megmondják” neki, mik a pszichés problémái.

Míg a lovak (és általában az állatok) közvetlenül megélik a tapasztalataikat, az emberek hajlamosak az életet retrospektív módon, gondolati úton reprezentálni. Ez utóbbi az ego (én) kapacitása, amellyel az állat nem rendelkezik. Egy egészséges egyén esetében az élet gondolati reprezentációja teljesen adekvát folyamat, ám amikor a pszichés egyensúly felborul, a kliens beleragadhat ebbe a működésmódba. A lóval való ilyen jellegű, természetes állapotban végzett részvételi gyakorlat elősegíti az élet jelenlétként való megélésének megértését, kontrasztot állítva a pusztán kognitív, gondolati sémákba zárt működéssel.

Tudatmódok egyensúlya és a goethei megközelítés a terápiában

Amint azt korábban tárgyaltuk, az állati tudat (a lélek) a szervekben manifesztálódik. Ezzel szemben az ember különböző tudatmódokkal rendelkezik: az intellektuális vagy racionális, valamint az emocionális vagy intuitív elmével. Az analitikus működésmód-

ban való megrekedés azt jelenti, hogy kizárólag az intellektus tartományára korlátozzuk magunkat. Bár az intellektus használata önmagában nem inadekvát – sőt, elengedhetetlenül szükséges –, a valódi tudatossághoz az intellektus és az intuitív elme legmagasabb szintű integrációja és párosítása vezet el bennünket. „*A megismerés természetéből fakad, hogy először az emocionális elménkel (holisztikus működés) kell feltárnunk a dolgokat, mielőtt az intellektuális elménkel (diszkurzív, analitikus működés) megérthetnénk azokat. A tudás természete az, hogy bár jelen van az összes részben, mégsem redukálható a részek összességére*” (Verspoor és Decker, 2008).

Az a tudatállapot, amelyet a mindennapi életünkben alkalmazunk, alapvetően befolyásolja a dolgok és események észlelését, ami következőképpen meghatározza a különböző helyzetekre és kapcsolatokra adott reakcióinkat. Az emberi tudat kizárólagosan intellektusra korlátozódó használata az elme egyfajta „szklerózisát” (elmeszesedését, rugalmatlanságát) idézi elő; sajnálatos módon a társadalomban jelenleg ez a domináns működési mód.

A goethei tudományosság folyamatába való bekapcsolódás segít abban, hogy a „rég” dolgokat „új” megvilágításban lássuk. A megértés ugyanis nem magukban a „tényekben” rejlik, sokkal inkább abban a tudatosságban, amellyel e tények felé fordulunk.

E tanulmány alapvetése, hogy a páciens nem „tesszük” analitikus működésmódba. Ehelyett a goethei tudományosság szinergikus gyakorlatából fakadó, érzékszervi folyamatok kibontakoztatását kell segítenünk. Ez a megközelítés sokkal hatékonyabb terápiát, tartósabb integrációt és a teljesség megélését teszi lehetővé számára. Ezáltal a páciens egy olyan állapotba jut el, ahol képes kifejleszteni és alkalmazni a saját intuitív érzékeit, amelyek irányításként szolgálnak élete minden kapcsolatában.

(Folyt. köv.)

Fordította, szerkesztette és fotó:
Tóth Bettina

Forrás:
Reagan, Sarah (2016): Of Animal Consciousness and Human Emotions: A Look at Equine Assisted Psychotherapy and Learning through Goethean Science. The Journal of Animal Consciousness, Vol I, Issue 2, April 2016.
Verspoor, R., & Decker, S. (2008). The dynamic legacy: From homeotherapeutics to ideology – An introduction to dynamic medicine. Hahnemann Center for Heilkunst.

III. LÓBARÁT FESZTIVÁL

Ismét Vanyarcra várják a lovasokat

2026. október 3-án immár harmadik alkalommal rendezik meg a Lóbarát Fesztivált a Nógrád vármegyei Vanyarc mellett, a Lóska János Magánmésben. A rendezvény mára a hazai lovas élet egyik különleges szakmai találkozóhelyévé vált, ahol a hiteles tudás, a nyitott párbeszéd és a felelős lótarás áll a középpontban. A fesztivált dr. Tornyai Kata holisztikus szemléletű állatorvos hívta életre 2024-ben. Az első rendezvény sikere után egyértelművé vált, hogy a lovas közösségnek szüksége van egy olyan fórumra, ahol a különböző szakterületek képviselői egymással együttműködve, közérthetően és tudományos alapokon beszélnek a lovak jóllétéről.

A legfontosabb kérdések egy helyen

Az idei fesztivál központi gondolata: „Tudomány vagy trend?” És ez nem véletlen. A lovas világban ma minden korábbinál több információ érhető el, ugyanakkor egyre nehezebb eldönteni, mely tanácsok mögött áll valódi szakmai tudás, és melyek csupán divatos irányzatok. A Lóbarát Fesztivál célja, hogy hiteles szakemberek segítségével adjon kapaszkodót ezekben a kérdésekben. Az idei kerekasztal-beszélgetések olyan aktuális témákat járnak körül, mint:

- az antibiotikum-használat és az antibiotikum-rezisztencia,
- a fenntartható lótarás lehetőségei,
- a fizikai és mentális rehabilitáció,
- valamint a tereplovaglás szerepe a lovak életében.

Előadások, workshopok és gyakorlati bemutatók

A fesztivál programja idén is a gyakorlati tudás átadására épül. Az előadások között szerepel többek között a gyógynövények használatával kapcsolatos hitek és tévhitek tisztázása, valamint az archaikus lóirányítási technikák és különleges zablatípusok bemutatása.

A workshopok résztvevői olyan témákban mélyülhetnek el, mint az anatómia és biomechanika, a takarmányválasztás, a kötőfékillesztés vagy a ló koponyájának anatómiája. A programot gyakorlati bemutatók is színesítik, így a látogatók nemcsak hallhatnak az egyes módszerekről, hanem működés közben is megismerhetik azokat.

Kezdőktől a szakemberekig

A Lóbarát Fesztivál minden olyan lovasnak szól, aki nyitott a tanulásra és a közös gondolkodásra. A szervezők hobbilovasokat, versenyzőket, tenyésztőket, lovarda-tulajdonosokat, állatorvosokat, terapeutákat és oktatókat egyaránt várnak, de azoknak is szól a rendezvény, akiknek még nincs saját lovuk, mégis szeretnék jobban megérteni a lovak szükségleteit és a felelős lótarás szemléletét.

Kiemelt figyelmet fordítanak a fiatalokra is: a 14 év alatti gyermekek számára a belépés ingyenes (felnőtt kísérővel), emellett az egyetemisták és egyes szakiskolák tanulói kedvezményes jegyet válthatnak.

További információk a fesztiválról, résztvevő előadók listája és Early Bird jegyek itt elérhetők: Lobaratfesztival.hu.

A MAI LOVAS 65.

Legyen emberséges!

„Úgy viselkedett, mint egy állat!” –szól az ítélet. Igen, vannak bizonyos állati viselkedésformák, amelyeket ember mivoltunkban meg kell haladnunk. Ugyanakkor ne feledjük, hogy körülöttünk minden, egy csodás és számunkra rendszerint felfoghatatlanul tökéletes Rendszer részeként működik. Ezen Egység részét képezik az élőlények, azon belül az állatok. Leszögezhetjük, hogy minden élőlény, bármely tulajdonsága a Létigénlést szolgálja! Tehát átgondolatlan ítékezés helyett, inkább emberségünkkel törődjünk!

Akció – reagáló

Az állatot ösztönei, szükségletei vezérlik, ezekre reagálva él. Tehát nincs „elvont – absztrakt” akciója, csakis reagál. Ez a belőle áradó békés Jelenlét kulcsa. Nincs semmi felesleges, nincs lényegtelen. De annál több nyugalom, harmónia, egybeolvadás, „csak levés – csak Lét”, csak Jelenlét. Az ember akció. Tudata van. Olyat tud, amit más senki ezen a bolygón. Ez pedig – a leg-egyszerűbben fogalmazva – az absztrahálás, az elvonatkoztatás képessége. El tud vonatkoztatni az ösztöneitől. Tervszerűen „tovább vonatkoztat” az ösztönein. Sok állatfaj felettébb kíváncsi. Az ember a kíváncsiságát olyan alkotásokra képes fordítani, ami kizárólag a lelki boldogságát szolgálja. Növények és állatok egyaránt képesek fantasztikus struktúrákat létrehozni, de bármilyen bonyolultak és csodálatosak ezek; mind ösztön vezéreltek. Mondhatni; mind, kizárólag funkcionálisak. És itt jön újra az egyensúly kérdése. Ha ugyanis az emberen „kívüli” élőlényvilágban, a békés, harmonikus Jelenlét egyik fő kulcsa pont ez az ösztönös – funkcionális, felesleg nélküli életvezetés, akkor érdemes fajunknak az akció és reagáló Lét egyensúlya felé nemesedni! A megfelelő időben, mindenből a megfelelő mennyiséget és minőséget! Magyarul: felismerni, megismerni, elfogadni Ösztöniségünket, majd életigenlően, Tudatosan használni ennek Jelenlétben tartó erejét (Személyiség) és ebből a Jelenlétből absztrahálni. Ez utóbbi inkább annyit jelent, hogy hagyjuk az Isteni intuíciót érvényesülni, kiteljesedni (Isteniség). (A mai lovas 4. Miből áll az ember)

Lét-élet

Kutatjuk Létünk értelmét. Kik vagyunk, honnan jöttünk, hová tartunk? Mi végre vagyunk e világon? E kutatás alapja az önismeretünk. Ebben mérvadó tükrünk az egész

világ. A tudomány kvantumszemlélete bizonyíthatóan elénk tárja, hogy minden rezgés. Ugyanezt mondják az életigenlő vallások évezredek óta. Tehát ez egy alapvető és lényeges azonosság Mindennel! Egy alapúak vagyunk; a kővel, a fűvel, a fával, a csigával, embertársainkkal, a bolygóval, a világmindenséggel. Egyéni rezgésünk kihullámzik, kiáramlik a környezetünkre. Így kezdi a külső világ „mutatni – tükrözni” a belsőt. Mivel nem erre a gondolatiságra, ezáltal nem ezen „körülmény” érzékelésére vagyunk szocializálva, tanítva... még felfogni, megérezni és elfogadni is alig tudjuk. Pedig ahogy mondom, az egész világ segít. De vannak kiemelkedő segítők: például fajunk és lovaink. Ahhoz, hogy fogadni tudjuk e segítséget, ismerni kell e két fajt. Nézzük leegyszerűsített összehasonlításukat!

EMBER ÉS LÓ

LÓ:	EMBER:
menekülő, préda, reagáló – ösztöneire reagál, a környezet hatásait figyelembe véve	ragadozó jellegű, területiális, aktív – akció
növényevő	mindenevő
közösségi: rangsorban élő	közösségi: rangsorban élő, területiális> területért, javakért harcol
nagy mozgásigényű – az élelemhez jutás mikéntjéből kifolyólag	egyszeri, nagy energiával megszerzett, tartalékolható táplálék
bajban: „El, gyorsan menekülj!”	bajban: „Védekezz, támadj!”
bajban: „Elugrás – kinyúlás”	bajban: „Összehúzóds, szerveink véde”
menekülő testfelépítés, érzékelés	ragadozó test, gondolkodás, tettek: szűrő tekintet, sunyító fülek, kéz centrikusság, gyorsan záródó, lassan nyíló öklök, ösztönös kapaszkodás, verbalitás, tervezés, rendszeralkotás, absztrakció
komfort, pihenés: nyílt, belátható, menekülésre alkalmas terület.	komfort: zárt helység, ami véd és védhető.
rugalmas, gyorsan adaptálható	merev, ragaszkodó, dogmatikus, fix pontot kereső
jelenlétben, a jelenben van	múlt kondicionált, jövőt tervező

HASONLÓSÁGOK:

kíváncsiság-nyíltság, komfortkeresés, megoldás keresés, játékosság

Ezen különbségek megismerése után annyi a dolgunk, hogy végtelen nyitottsággal elkezdjünk lovaink „felé húzódni”, egy kicsit „lővő válni” és miközben megőrizzük értékes emberi tulajdonságainkat is, ebből az egyvelegből nemesedünk.

Emberség

Cikksorozatom előző három részében a lelkiismeretességről írtam, amely nyilvánvalóan az emberségesség megkerülhetetlen szelete. Az általános definíció szerint az emberiség az embert emberré, az állatvilágból kiemelkedő, magasabb rendű lényé tevő szellemi, erkölcsi tulajdonságok összessége, emberhez méltó lét, magatartás, érzület. Ez magában foglalja az erkölcsi és szellemi képzést, az emberi szellem nemességét és méltóságát, tiszteletre méltóságát, humorát, finom érzékét, a nevelést, az udvariasságot, a kiegyensúlyozottságot, jóságot, nagylelkűséget, szelidséget. Mindezeket elfogadva, szerintem az emberség alapja a Lét csodájának elfogadása és a Könyörület. A Könyörület = szeretet, empátia, együttérzés. E cikksorozatban mindhárom fogalmat megpróbáltam definiálni. Mindhárom fogalom túlmutat az állati ösztönléten. Nem kérdéses, hogy az állatok körében is fellelhetők ezek a tulajdonságok, főleg az eretenyészett és idomított, szoktatott, kondicionált háziállataink körében. Mindemellett igaz, az a leegyszerűsített „Idea”, hogy az emberi faj az egyetlen, aki a saját életét fajtársáért képes feláldozni. Mégpedig Tudatosan. Az ember önnön emberségének felelőse. Fel kell fogjunk emberségünket. Ha egy állat nem tud ösztöneinek megfelelően élni, – azaz ebben akadályoztatva van – akkor károsodik. Neki erre nem kell „figyelni”, nem is tud ilyet. A szervezete annyit tesz, hogy megpróbál biológiai, viselkedésszerű „kiskapukat” keresni az élet fenntartása érdekében. Ezek általában torzulásokat, betegségeket, károsodást okoznak. Ugyanígy vagyunk a Tudattal, amit a többi lénytől eltérően megkaptunk. Ha nem fogjuk fel a „feladatot”, ami ezzel a Tudattal jár, vagy amire ez a Tudat való, akkor bajba kerülünk.

Nézzük a tőlem már megszokott felépítményben a dolgokat. A legna-

Végvári Zoltán: A DÜNE, Lovas Nemzet Fotópályázat 2024, Amatőr kategória

gyobb halmaz faji szintű: azért van Tudatunk, hogy Tudatemelkedésre, nemesedésre használjuk – mivel erre való. Ez a Tudat azzal kezdődik, hogy tudatában vagyunk Létezésünknek. Nemesedni csak egyetemleges „faji önismeret” -, illetve ezen belül egyéni önismeret bővítéssel lehet. Az önismeret legfontosabb belső magja, hogy az „önfelfedezéssel” felbukkanó tényeket önkritikusan el tudjuk fogadni...saját magunktól. Az önkritika bátorság: belül és a külvilág elé tárva még inkább! Sajnos a mostani egos világ épp azt „tanítja”, hogy az önkritika a gyengeség jele és ezáltal válik az ember támadhatóvá. És ez abban az esetben igaz is, ha a világot a saját egyéni, majd közösségi egos, támadásra kondicionált rendszerben képzeljük el és tartjuk. Az ego egyéb szokásos félrevezető „játéka” az önkritikával, hogy önsajnáltató önvád, azaz megsajnálni való áldozat szerepbe hajlítja. Így pontosan az önfelismerés értelmét, azaz a változás lehetőségét minimalizálja. Legyünk mi azok, akik önmagunkon kezdjük a Tudatosodást! Legyünk mi azok, akik úgy válunk emberségessé, hogy szellemi horizontunkra emeljük azt a feladatot, amiért emberré lettünk!

Miként segít ebben...

...a ló? Mondok egy érthető mai példát. Az egyik tanítványom nem tudta a lovastanyától ellovagolni a lovát. Tájékoztattam arról, hogy

azon túl, miszerint ez neki egy testhez álló lovasfeladat, bizony...igazából ez egy érzelmkezelési feladat a számára. Érdekeség (lehetne) hogy mivel a lovával végzett földi munkában nagyobb magabiztos jártasságot szerzett, nyilván a lovat minden további nélkül, bárhová, bármeddig, a ló ellenkezése nélkül, sőt, a ló teljes odaadása mellett ki tudta vezetni. Amint felült rá, elkezdődtek a hol kisebb, hol nagyobb ellenkezések. Ezekre a lovas, jól látható érzelmi reakciókat adott, amelyek nem feleltek meg a ló részéről elvárható, „az légy, akit követni érdemes, partnerként vezetői szerepnek”. Ezért realizáltam a lovasnak, hogy ez több mint lovasfeladat. Ez egy önismereti, önfejlesztő érzelmkezelési feladat. A lovaglástechikai javaslataim érvényesítésével és önmaga formálásával, a mai napon, ez a lovas így vált emberségesebb emberré. Megköszönöm ennek az „ellenkező” (sic!) lónak, hogy megadta a fejlődés egyetlen lehetőségét mindannyiunknak!

Kormos Ferenc

Források és olvasnivalók:
Dr. David R. Hawkins: ERŐ kontra erő
Dr. David R. Hawkins további összes műve és megnyilvánulása
Echart Tolle: Új föld
Echart Tolle további összes műve és megnyilvánulása
Thaddeus Golas: A lusta ember útikalauza a megvilágosodáshoz
Sadhguru: A belső átalakulás
A csodák tanítása
Weöres Sándor: A teljesség felé
Rupert Sheldrake: Tudomány és spiritualitás

BESZÉLJÜNK A LOVAK ELŐRE TÖRTÉNŐ HAJTÁSÁRÓL!

A ló előre felé történő menetele a kiképzés alapja és netovábbja, hiszen anélkül, hogy a ló lelkesen és helyesen (tehát hátról) menne előre, nem beszélhetünk egy feladatról sem. Legalábbis helyes kivitelezésről nem. Éppen ezért a lovak előrehajtásának igen nagy jelentőséget tulajdonítanak a kiképzés során, de helyesen tesszük-e ezt? És a lovasok többsége vajon el tudja-e érni, hogy lova jól menjen előre? Mit jelent egyáltalán, hogy jól megy előre egy ló? Cikksorozatunkban erről lesz szó.

A megállás

Sokszor látom, hogy egy bizonytalan, félős ló gyakran nem tud nyugton megállni. Ennek lehet számos oka, pl. környezeti tényezők, de a lényeg itt most az lenne, hogy képzeljük el, milyen rossz lehet ennek a lónak. Viszont, milyen jó is lesz neki, ha megjelenik valaki, akiben bíz. Aki mellett elengedheti magát. Aki mellett biztonságban érzi magát. Ez nyilván egy lovat jelent, de nem csak kizárólag őt! Amennyiben érdemesnek lát a ló (a viselkedésed alapján), akkor elnyered a bizalmát. Ez minden lónál más és más időtartamot, cselekményeket jelent. De egy biztos, ez a Te reszortod!

Mindezek mellett, amikor egy ló áll, akkor jobban körbe is tud nézni, jobban tisztában lesz a környezetével, kevésbé érik meglepetések, tehát nagyobb az esélye, hogy nyugodt legyen. És ezért van az, hogy ha én elkezdek belovagolni egy lovat, akkor az első, amit a felülés után csinállok, az egyhelyben állás. Az előre menetel igen fontos, de nem a legfontosabb. Egy autós példát hoznék: hiába vetted meg a legdrágább, irtózatosan sok lóerővel bíró autót, ha nincsen benne fék, akkor az egész nem ér semmit, sőt, életveszélyes. Nos, a lovak hasonlóan működnek. Fék nélkül nem érdekel a gáz! De hogy pontosítsunk: a féknek legalább olyan jónak kell lennie, int a gáznak – erről lesz még némi szó később.

Azt hiszem, ha logikusan gondolkodunk, az Olvasó is rájött, hogy a megállásnak kellene az elsőnek lennie, amit megtanítunk egy lónak, akit a menekülés évmilliókon át életben tartotta. Egyik legfontosabb, elemi ösztönük. Ezt nyilván nem tudjuk kiölni belőlük, de megmutathatjuk számukra, hogy amikor velünk vannak, bízhatnak, tehát elengedhetik magukat. Ezért gondolom tehát, hogy a megállást, mint biztonsági övet tanítjuk meg nekik elsőként.

Néhány egyszerű alapelv

Az előre hajtásnak, mint minden segítségnek vannak keretei, kivitelezés szempontjából fontos elemei. Ezek lehet, nagyon egyszerűnek fognak tűnni, de hidd el, itt van a kutya elásva.

- Hátról előre történik. Mindegy, hogy földről, vagy lóhátról kéred az előre menetelt, annak hátul kell megtörténnie, és előre felé hatnia.
- A lovat nem szabad elöl korlátozni a haladásban, pl. szár (erős kezek), felszerelés (túl előre helyezett nyereg (hobbilovasok java szinte a nyakra nyergel, ami gátolhatja az első végtagok előre felé mozgását), egyensúlyban ülni képes lovas nem szorít túl erősen a térdével, ami szintén gátolhatja az első végtagok mozgását, a paták egyen-

súlyban vannak (ha túl hosszúak az első paták, akkor hosszabb az átgördülési idő, ergo botladozik, lassabban mozog, mint a hátulja, és emiatt taposhatja is a hátuljával az elejét) – csak, hogy a leggyakoribb eseteket említsem.

- Pszichológia: A lónak mennie kell, hogy életben maradjon, egyrészt, mert folyamatosan táplálékot, vizet keres, másrészt, hogy mentse az irháját a ragadozóktól. Egyhelyben maradni nem biztonságos, tehát a mozgás belé van kódolva. Ekkor felmerülhet bennünk a kérdés: minek tanítjuk azt, ami eleve benne van? Hát, mert mi többet akarunk, mint a slattyogó lépés. Ennek pedig ára van.
- Tisztelet: Ha egy ló tisztel, azt könnyen észreveszed! Valójában elég arra gondolkodni, hogy viselkedik egy ló a rangsorban felette állóval: ha a domináns ló akár csúnyán néz, ne adj Isten sunyít, vagy fenyegetően kinyújtja a nyakát egy másik ló felé, akkor a másik ló garantáltan ki fog mozdulni az útból, avagy, elindul valamerre, hogy mentse a bőrét, mert tudja, hogy ha ezt nem teszi meg, a domináns ló a tetek mezejére lép, és a mentális fenytésből egyhamar testi lesz. Így van az, hogy a domináns ló mozgatja a szubmisszívot (alárendelőt, behódoló), méghozzá játszi könnyedséggel – kivéve, ha a szubmisszív ló a domináns pozíciójára tör. Ugyanezen helyzeteket figyelhetjük meg az emberrel szemben is, hiszen a ló az ember mellett is csak ló marad. Ha tudod mozgatni könnyedséggel (cél) akkor tisztel. Ha nem akar mozogni neked, figyelmen kívül hagyja az előre hajtó segítségeket, avagy aktívan ellenszegül

(lásd fenti lovas példa), nem tisztel. Ilyen egyszerű. A cél tehát: láthatatlan jelek, elegancia, harmónia, finomság – mindez a tiszteletből eredeztethető.

- Egyensúly: Amikor valaki megkérdez, milyen a jól képzett ló, akkor mindig az jut eszembe, hogy olyan, amelyik mindkét kézen egyformán tud előre és hátrafelé menni. Tehát, van egy egyensúlya nem csak a két oldala közt, hanem az előre- és hátrafelé menetelben is. Ez egy igen banális kijelentés részéről, de ha belegondolunk kicsit mélyebben, akkor látható, hogy a probléma igencsak összetett. Manapság nagy kihívás is, mert mindenki az előremenetelt hangsúlyozza, így kevés lovastól hallom, hogy a hátralépés minőségén dolgozna (ez csak egy példa), pedig nagyon kellene az esetek többségében.
- Segítség: mindannyian a láthatatlan kommunikációra vágyunk, és ezt elérni nem is olyan nehéz, viszont gyakran eltévedünk a célhoz vezető úton, és a lovakat a képzés során folyamatosan tompítjuk, nem pedig finomítjuk. Sokan abból indulunk ki, hogy a ló mindig egyértelmű jelet ad a megértésnek. Ez sokszor így is van, de az esetek többségében a ló segítségre adott reakciója kifinomult, és mivel a lovas többet vár, így nem egyszer észre sem veszi, hogy a ló bizony vette a lapot. És ezután jön egy újabb, erősebb segítség, teljesen fölöslegesen. Tehát, túl sokat kérünk, túl intenzíven, túl hosszasan. Vegyünk vissza ebből, vegyük észre, mikor elég.

Az előrehajtás sikerességét a ló előremenetele tükrözi. Ha a ló görcsösen, vagy rossz testtartásban stb. mozog előre, valószínűleg sokat hajtják rosszul előre.

Hogyan álljak neki?

Nem fontossági sorrendben, de szeretnék néhány hasznos tippet megosztani.

- Ismerd meg a lovat! Milyen a személyisége? Milyen, ha reagál egy segítségre, és milyen, ha nem érti azt meg? Hogy konstatálhatod, hogy tényleg nem ért valamit, avagy csak nem figyel? Ha introvertált, akkor kevésbé megy szívesen előre felé. Fontos tudni a rangsorban betöltött helyet: a dominánsakat nehezebb mozgatni. És még sorolhatnám...
- Dolgozz magadon: koncentrálj a finomságra, tudatosan irányítsd magadat úgy, hogy odafigyelj arra, hogy ne kérj hirtelen erős fázist. Tehát ne hagyd ki a finomabbat,

különben a ló is ki fogja hagyni, hisz nem ismeri. A képzés során a lovadnak egyre finomabbnak kell lennie – ha jól képezed! Az önkritika ilyenkor (is) nagy barátunk.

- Dolgozz a fázisokon: mindegy, mik a fázisok, a lényeg, hogy legyen több, és legyen közöttük igen finom, finom, közepes és erős. Mindegyik legyen a ló számára egyértelmű!
- Olyan segítségeket is keress, amik ugyanúgy hatásosan alkalmazhatóak földről és hátról is, hiszen ezek igazi „jolly jokerek” mindkét helyzetben, és hatalmas segítség a lovadnak, ha épp meg van kavarodva. Ilyen például a be-, vagy kilégzés, a füttyülés, cuppantás, csettintés. Nagy előnyük, és egyben közös tulajdonságuk, hogy ezekhez nem kell eszköz – az Te magad vagy! (Folytatása következik)

Dr. Rác Zsuzsanna
www.bohorsemanship.com
Fotó: Hajnal Viktória

VILLANYPASZTOR

1991 CONT-ECO KERITÉSTECHNIKA

KERÍTÉSEPÍTÉS

TORNADO VADHÁLÓ

+36 94 325 672
+36 70 9 49 59 69
www.cont-eco.hu

A DOMINANCIA-TEÓRIA EMBER ÉS LÓ KAPCSOLATÁRA VALÓ KIHATÁSAI – 2. RÉSZ

A dominancia modell fénykora

A 20. század elejéhez érünk vissza, amikor a dominancia modell kialakulásának folyamatát szeretnénk megérteni. A norvég zoologus Thorleif Schjelderup-Ebbe csipkedési sorrendként elhíresült elmélete indítja el ugyanis a rangsor kérdéskörét. Schjelderup-Ebbe egészen kicsiként, hatéves korától kezdve figyelte a háztáji tyúkokat, elméletként viszont csak jóval később, 1922-ben tette közzé. Megfigyelései szerint baromfiudvarban a tyúkok nem véletlenszerűen csipkedik egymást. Létrehozna ugyanis egy lineáris rangsort (A csipkedi B-t, B csipkedi C-t, de C soha nem csipi A-t). Ha a rangsor kialakul, az agresszió mértéke csökken, és a rangsorban alacsonyabban lévő egyed kitér a magasabb rangú egyed útjából, így elkerülik a folyamatos fizikai harcot.

Az elmélet hamar a kutatások közép-pontjába került olyan társas állatoknál, ahol falka, csorda vagy ménesi lét az uralkodó, és vizsgálni kezdték a dominancia-hierarchia létezését az említett csoportosulásoknál, és mindemellett egyfajta értelmezési iránytűvé is vált.

A modell másrészt Konrad Lorenz német etológus, Nobel-díjas tudós Az agresszió (1966) című műve nyomán kapott elméleti alapot.

Lorenz szerint a fajon belüli agresszió nem problémás viselkedés, hanem a természet egyik alaptörvénye, hiszen azzal a céllal működte egy faj az agressziót, hogy egyenletes területelosztás legyen, a dominanciaharokban a legerősebb, legegészségesebb egyedek győznek, így ők válnak örökítővé, illetve a kialakult rend megelőzi a fajon belüli harcokat, kaotikus berendezkedést. Lorenz elmélete azonban nagyrészt ragadozókra és territoriális viselkedést mutató fajokra alapozódott, a lovak pedig zsákmányállatok és nem mutatnak territoriális viselkedést.

Lorenz munkássága alapvető, mérföldkőnek számító hatást jelentett a humán fejlődéslelektanra is. Az általa leírt etológiai jelenségek és nézőpontok átalakították azt, ahogyan az emberi fejlődést, a korai kapcsolatokat és a kötődést értelmezzük.

A hierarchiamodell jellegzetes kísérleti módjai a vödör-kísérlet és a korlátozott itatóhoz való hozzáférés lehetősége voltak, amelyeket a baromfiknál

használt vizsgálati módszerek mintájára terveztek meg. Mivel a kísérletek igazolni vélték a feltevéseket, így ez évtizedekre rögzíti a vezérkanca és a vezérmén fogalmát.

A modellel kapcsolatos kételyek időszaka az 1980-as 1990-es években

A nyolcvanas és kilencvenes években végre elindult az a kutatási hullám, amely elkezdte alapjaiban lebontani a lovakra rásütött dominancia-stigmát. Joel Berger és Daniel Rubenstein a nyolcvanas évek közepén vadon és félig vadon élő méneseket (musztángokat) vizsgálva arra jutottak, hogy természetes közegben az agresszió szinte elhanyagolható. A lovak közötti kapcsolatokat és az együttélés dinamikáját sokkal inkább az életkor, a tapasztalat és a szocializáció határozza meg, semmint valami véget nem érő hatalmi harc vagy státuszszomj.

Ezzel párhuzamosan 1987-ben Craig Reynolds grafikus és informatikus matematikailag is igazolta azt, amit a természetben láthatunk: a csoportos mozgáshoz és az egységes haladáshoz egyáltalán nincs szükség kijelölt vezérre. A csordák és ménesek összehangolt jelenléte csupán három egyszerű, önszerveződő elven alapul, mégpedig a csoportosuláson, a szinkronizáción és az ütközés elkerülésén.

A kilencvenes évek elejére a tudomány végre tisztázta magát a dominancia fogalmát is. Andrew Fraser 1992-ben felvetette a *tanult elkerülési sorrend* kifejezést a háziasított lovak táplálkozási konfliktusaira, elkülönítve ezzel a mindennapi viselkedést a tekintélyelvű hierarchiától.

A kétezres évek fordulója sorra születtek a kételyeket megfogalmazó kutatások is és ez utat nyitott az equitációtudomány (etológia, pszichológia, és a kiképzési módszertan ötvözetét figyelembe vevő tudományág) születésének, és elindította a merev, hierarchikus modellek végleges hanyatlását.

A dominancia kutatások kritikája

Lucy Rees tanulmányaiban gyakran tesz említést a dominancia kutatások hiányosságairól is. Eszerint ugyanis gyakran olyan elméleti feltételezések láttak napvilágot a korábbi tanulmányokban, amelyek pontatlanul tárták fel az agresszió megnyilvánulási formáit a megfigyelt lócsoporthoz, éppen ezért a levont következtetések is félreértésekhez vezetnek. Az agresszió kiváltó okai és végső célja között ugyanis sok esetben nem tesznek különbséget. Ráadásul azt a feltételezést is hordozzák ezek a tanulmányok, miszerint a magas rang értékes a háziasított ló számára (akinek mindeközben nincs lehetősége az erőforrásaihoz természetes módon eljutni).

Felvetődik az is, hogy a dominanciaalapú felvetésben az alárendelődés is megjelenik, miközben a lovaknak alávető, megadó jelzései nincsenek, hiszen egy ragadozó felé megadó pozíciót jelezni az végzetes volna. A lovak, ha fenyegetettséget éreznek, elmennek. Legyen az ember, vagy ragadozó állat, tárgy, egyéb körülmények.

Egy további aggályos elem az, hogy a háziasított lovak viselkedését párhuzamba állítják a vadon élő társaikkal, miközben a zárt, izolált életmód alapvetően szétzilálja a társas viselkedés sajátosságait.

Mi vezet a háziasított lovak megnövekedett mértékű agressziójához?

A háziasítás számos lemondással jár, köztük az arról a természetes környezetről való lemondással is, amelyhez a ló az evolúció során alkalmazkodott. A megszokott környezetből való kiszakíttatás, a megváltozott élettér magával hozza ennek további következményeit is. A lovak többnyire nem választják meg a társaikat, sőt sok esetben gyakran változik az a lóösszetétel, amivel közvetve is érintve vannak, hiszen az eladások, vásárlások, lovardák közötti költözések, tulajdonosváltások gyakran meglehetősen nagy fluktuációval járnak a lovak életében.

A korlátlan tér hiánya tovább fokozódik az egyre kisebb karámokkal, vagy netalán az egész napos boxos tartással. Minél kisebb az élettér, annál magasabb az agresszió aránya.

Ritkán veszi őket körbe a nyugodt élethez szükséges természetes összetételű csapat, társas nevelés, szociális fejlődés lehetőségei. Gyakori, hogy órákig nem esznek, ami megnöveli a fekélyek kockázatát is.

A környezet sokszor rendkívül szegényes, nincs lehetőség a természetes felfedezésre, vagy pedig olyan ingerekkel zsúfolt, ami rendkívül idegenszerű egy ló életében és szintén a stresszforrásai részét képezi.

A táplálkozás milyensége szintén meghatározó a stressz mértékét tekintve. A dominanciát háziasított lovak körében nem véletlenül igyekeztek vödörkísérlettel igazolni, hiszen az etetés során megjelenő leglátványosabb és gyakoribb szituáció. Amikor ketten ugyanabból a vödörből szeretnének enni, az egyik elküldi a másikat, az agresszió jutalmazó erejű lesz, hiszen a táplálékforrás csak a vödörben van. Tanult kondicionálás lesz az is, hogy ha látja a másikat, akkor kifizetődő lesz támadni. Ha ez tovább fokozódik és valamely ló a saját vödörét is képes elhagyni, mert egy másikat a saját vödre előtt enni lát, ez már ennek a tanult viselkedéses konfliktusnak egy további fokozódása. Viszont ez alapján érthetjük meg, hogy a dominancia nem a személyiség jellemzője, hanem két egyén között kialakult tanult kapcsolat.

A modernkori tudomány sokat foglalkozik azzal, hogy rávilágítson a dominancia és az agresszió mögöttes okaira. Az agresszió ugyanis nem a dominanciához kapcsolódik sok esetben, hanem ahhoz a fájdalomhoz, amit a lovak máskülönben nem szívesen

mutatnak meg. Tehát az, amit sokszor ellenállásnak címkézünk, fizikai diszkomfortra utaló jel lehet.

A dominanciára való összpontosítás veszélyes lehet, mivel a lényegi kérdésekről veszi le a fókuszot, a viselkedés mögött megjelenő valódi okokról. A lovak viselkedése mögötti motivációt dominanciával magyarázni leginkább ahhoz vezet, hogy ez a rendkívül komplex, nonverbális jelzőrendszer végtelenül leegyszerűsített magyarázatát silányul.

(Folytatása következik)
Jánosi Annamária
Fotó: Karay Zoltán

Forrás: Lucy Rees: Synchrony or Dominance? Social Relations in Feral and Domestic Horses; 2022; DOI:10.1163/9789004514935_003

Pavo Sport Condition Pro

NAGY KISZERELÉS, GAZDASÁGOS AJÁNLAT

Maximális megtakarítás PRÉMIUM minőségben. Big Boxos kiszérelés, 725 kg súly, könnyű szállítás, rágcsálómentes tárolás, állandóan ellenőrzött minőség

Pavo Sport Condition PRO legfontosabb jellemzői: • Energiában gazdag, anélkül, hogy lovadat túlhevessé tenné • Az összes esszenciális vitamint, ásványi anyagot tartalmazza • Hozzáadott E-vitamint, szelént és magnéziumot tartalmaz • Extra lenmagot adtunk hozzá a fénylő szőrzetért és az egészségesebb emésztésért

Kockázatmentes kipróbálás. Próbáld ki most kedvezményes bevezető áron CSAK A LÓ-TÜNDÉR KFT.-Nél, máshol nem kapható – tapasztald meg, mennyit nyerhetsz a nagy kiszérelésű etetéssel! Ajánlatunk visszavonásig érvényes

Érdeklődni e-mailben vagy telefonon:
Suta Éva, Ló-Tündér Kft., 06-30/358-2331, lotunder@gmail.com

KUNFAKÓ–TÖRTÉNET

„...a magyar lóra termett, magyarnak teremt az Isten lovat, nyerget”

Az előző lapszám gondolatát vinném tovább: „A ló tenyésztése számomra akkor sikeres, ha másoknak is örömet okoz.” A történet folytatódik, beszéljenek a tenyésztők a kunfakó használhatóságával kapcsolatban. (Eördögh András)

A KUNFAKÓ LOVAK SZEREPE A MINDENNAPJAINKBAN

Megbízható, bátor és emberközpontú háttaslovak

A Mecsek Lándzsája egy olyan közösség, akik célul tűzték ki a magyar történelem több korszakának megjelölését, fókuszba helyezve a lovas harci kultúrát. A magyar történe-

kizárólagosan egy-egy lovassportra „nemesített” utódai maradtak hátra. Ez a tény hozta létre azt az igényt, hogy keressünk olyan lovat, ami szervezeti szilárdságában és mentális állapotában egészséges, illetve sokoldalú munkamegefelelése, és „igénytelensége” miatt könnyen tartható. A csapat preferálja a 135–150 cm kö-

karöltve megvalósítja a 21. században annak a lehetőségét, hogy a beszűkült standardok és tenyésztési programok közt, létrejöjjön a primitív lófajták és a nemes vérű lovak keresztezéséből az a lóállomány, ami nagymértékű hasonlóságot mutat őseink lovaival, azért is mert a tenyésztési koncepció – „a recept a régi” – is hasonló. Régen

lem a legősbibb időkhig összefonódik a ló szeretetével, és annak katonai célú használatával, aminek a fő gerincét mindig a könnyűlovasság adta. A könnyűlovasság olyan könnyen páncélozott katonákból állt, akiknek a harctéri jelentőségét, a mozgékony-ságuk, gyorsaságuk és rugalmasságuk adta. Fő feladataik közé tartoztak a hirtelen rajtaütések, felderítések, és az ellenség üldözése is.

Napjainkban, aki lovas hagyományörzésre adja a fejét, könnyen összetalálkozik egy problémával: az egykor kiváló magyar lóállomány (melynek Szent László királyunk törvényileg tiltotta az exportját), mára gyengébb idegrendszerű, több fizikai és mentális betegséggel terhelt,

zötti marmagasságú lovakat, nem csak azért, mert ez a mérettartomány az, amit az általunk megjelenített történelmi időszakban a katonák nagytöbbsége használt, hanem azért is, mert tapasztalataink alapján forduló-lékonyabbak, robbanékonyabbak, izületi szilárdságuk nagyobb, valamint tartásuk jóval gazdaságosabb. Nem csak kizárólag kunfakók alkalmasak ezekre a célokra, de a tenyésztett és elfogadott fajták közül biztonsággal ebből a fajtából tudunk háttaslovat választani magunknak. Véleményem szerint bármilyen lófajtában lehet alkalmas egyedre akadni, és a kunfakók közt is lehet olyan, ami nem alkalmas a céljainkra, de az arányok nagyon eltérőek. A kunfakó, a székelv lóval

a pusztai, avagy a szeppei ló került párosításra az egy-egy hadizsákmányként szerzett, vagy diplomáciai céllal ajándékozott arab vagy más közelkeleti lófajtával.

Ez a párosítás létrehoz egy olyan jó egyedet, amely szerencsés esetben mind a primitív tulajdonságokból a kívánatosakat örökíti, mind a nemes vérű lovak készségességét, kitartását, alázatosságát hordozza magában. Csapatunkban a lovakat erős szelekcionak vetjük alá. Ha tehetjük a rendezvényekre lábón látogatunk el, ami akár 60 km-es lovaglást is jelenthet.

A látogatott rendezvények egy részén feketelőporos tűzfegyverek hang- és fényhatásainak is ki vannak téve lovak, valamint az ütközetek

imitálása közben a csatakiáltások és a fegyverek csattogása sem jelent kevés mentális terhelést a lóra nézve. Az általunk használt egyedek nagy többsége kiválóan és gyorsan hozzászokik a körülményekhez. Könnyen képezhetőek és kellő mentális stabilitással rendelkeznek a feladatokhoz. Megbízható és bátor háttaslovak. Sok primitív lófajtával szemben kifejezetten emberközpontúak és keresik gazdájuk társaságát.

Ajánlom ezt a fajtát tapasztalt és kezdő lovasoknak egyaránt, mert felhőtlen élményt nyújt könnyen kezelhetőségével mindenki számára.

Mecsek Lándzsája – Fábos Bence

A hagyományokat és az életmódot a mindennapokban ápoljuk

Az Anda Lovasharc (ahogy magunkat hívjuk) legrégebbi tagjai még egészen fiatalon ismerkedtek meg, Szentendrén. Ott sajátítottuk el a lovasharc alapjait, és ez a közös múlt, ez a fiatal-kori barátság az, ami igazán összekötötte az alapító tagokat. Később, ahogy évről évre jártunk a különböző bemutatókra és rendezvényekre, rendre találkoztunk olyan korunkbeli fiatalokkal, akik valamilyen módon kötődtek ehhez a tevékenységhez. Minket maga az életmód fogott meg, ez adta meg a mi hagyományörzésünk alapjait. Magunk neveltük a lovakat, gyakorlatilag velük éltünk, és minden időnket, amit csak lehetett, a termé-

szetben töltöttük a társaságukban. Persze a fiatalságunk ezen része hamar elrepült, de az életmód valamilyen formában megmaradt. Ez az, ami minket a kora középkori, nomád világhoz köt.

A legelején azokon a lovakon lovagoltunk, amik éppen rendelkezésre álltak, nem volt lehetőségünk válogatni. Viszont egy remek, a közéletben megszokottól eltérő környezetben tanultunk. Ez megadta a lehetőséget arra, hogy lényegében mindent megtanuljunk a lovakról: a természetes életmódjukról szabad tartásban, a szociális viselkedésükről, az ápolásukról, a képzésükről és a közömbösítésükről – ami a lovasharc tekintetében egy kulcsfontosságú szempont. Mivel nem voltunk tehetősek, az első saját lovakat lényegében inkább kaptuk, mint vettük – ebben Eördögh András hatalmas segítségünk és támogatónk volt. Számunkra ez egy teljesen új helyzet volt: hirtelen az igényeinknek megfelelően kereshettünk lovat, és nem a meglévő lovat kellett a saját céljainkhoz alakítani.

Dolgozunk ménekekkel, heréltekkel, arabosabb és konyikosabb jellegű egyedekkel is – mindegyiknek megvan a maga előnye, és persze néha a hátránya is. Természetesen vannak olyan lovak, amelyek kiegyensúlyozottabbak, így kiválóak például lovasíjászat-ra vagy lándzsahasználatra. És vannak – hogy szépen fogalmazzak – a „közleharci” lovak. Náluk a természetükből adódóan nehezebb szár nélkül dolgozni, tempósabbak, „szaladásabbak”, és egy csata hevében ez az állapot

náluk csak még inkább fokozódik. Ők a váltott fegyveres harcra talán kevésbé alkalmasak. Éppen ezért igyekszünk több lóval dolgozni, és a különböző lovasharci feladatokat, felhasználási területeket a lovak egyéni adottságaihoz igazítani. A hagyományörzés fogalmának a köre nagyon tág. Nem az a legfontosabb, hogy minden egyes felszerelésünk annyira korhű legyen... Mi a hagyományokat és az életmódot a mindennapokban ápoljuk, ezt adjuk tovább a gyerekeinknek, a családunknak. Számunkra a hagyományörzés gyakorlatias, a hétköznapiakat átölelve teszi ki az életünk egy részét. Ma is ugyanúgy – kisebb nagyobb vargabetűkkel – a lovak körül élünk, tartjuk, ápoljuk és képezzük őket. A legfőbb hagyományörzésünk maga az életmódunk.

Az „anda” szó fogadott testvért jelent – ahogy például Dzsingisz kánnak, azaz Temüdzsinnek is andája volt Dzsamuka. Ők később ugyan ellen-ségek lettek, és csak egyikük maradt életben, de mi ettől nem félünk! Bármikor számíthatunk egymásra, a civil életben is gyakran támaszkodunk a másik segítségére. Megvannak azok a fix közös edzések, túrák és rendezvények, amik minden évben ugyanúgy összehívják a csapatot, mint régen.

Anda Lovas Sport Egyesület
– Déri Barna

TÖRTÉNELMI KATEGÓRIA

a Nyílt Magyar Lovasíjász Bajnokságon

2026-ban először Történelmi kategóriában is indulhattak versenyzők a Nyílt Magyar Lovasíjász Bajnokságon Kaposméről, a lovasíjászat bölcsőjében. A Kassai Völgyben idén júliusban is megmutathatták tudásukat és felkészültségüket a legjobb magyar lovasíjászok, ennek részeként pedig egy időutazásra is sor került, amelyre a Történelmi kategória lovasíjásza invitáltak bennünket. Ennek az új kategóriának a kialakulásáról, szabályairól beszélgettem Kiss Attilával, aki nem csak a Zengő Nyílt Történelmi Íjász Iskola és Kísérleti Régészeti Műhely vezetője, történelmi regények szerzője és honfoglaláskori hagyományörző bemutatók résztvevője, hanem a kategória létrejöttének egyik mozgatórugója is.

– Mi motivált abban, hogy létrejöhessen egy Történelmi kategória a lovasíjász versenyzők számára?

– Onnan kezdeném, hogy felbukkantak írások a történelmi lovasíjásatról, amelyek korábban nem voltak elérhetőek sem magyarul, sem angolul. Nagyjából 2013-2014 körül sikerült hozzájutni ilyen dokumentumokhoz, illetve az ábrázolások is egyre érthetőbbé váltak az írások fényében, így kibontakozott, hogy az eurázsiai sztyeppevidéken a lovasíjászat hogyan, miként hatott. Az így nyert ismereteket a gyakorlatban kipróbáltuk, és belevittük az edzéseinkbe és a bemutatóinkba is.

– A Történelmi kategória a Lovasíjász Világszövetség (WFEA) keretein belül és annak szabályrendszerét alkalmazva indult. Tavaly már születtek eredmények ebben a kategóriában és idén a Nyílt Magyar Lovasíjász Bajnokságon is külön kategória indult a versenyzők számára. Van a világon máshol is kezdeményezés hasonlóan igényes szabályrendszer létrehozására?

– Korábban más szervezetekkel is próbáltunk együttműködni, sőt, hoztak is létre ilyen néven kategóriát, viszont ezek nyugateurópai (ír és francia) irányításúak, amiben ott látok problémát, hogy ezeknek a népeknek nincsen történelmi lovasíjász múltja. Természetesen ettől lehetnek kiváló lovasíjászok közöttük, viszont a kategória szabályrendszerét és elbírálását tekintve hitelesebb, ha egy olyan néptől indul, akik maguk is rendelkeznek ilyen gyökerekkel.

– A történelmi kategória jelenleg „gyermekcipőben” jár a többi kategóriához képest, a Kassai rendszerben 1994 óta vezetik a versenyek eredményeit, úgy tűnik, hogy a Történelmi kategóriában alacsonyabb pontszámok születnek. Szerinted elérheti majd

a történelmi kategória versenyzőinek eredménye a többi kategóriáét?

– Abban szinte biztos vagyok, hogy a 300 pont körüli pontszámot (a jelenlegi világrekord 322,36 pont, amelyet Molnár Dávid jegyez, eredményét Kassai stílusban érte el – a szerző) nem fogja elérni. Mondjuk annyira új még, hogy a legutósebb versenyző ebben a kategóriában kezdőnek számít, és azt lehet mondani, hogy 138 pont a legmagasabb elért pontszám. Viszont, ha egy versenyző az edzések során rájön, hogy valamitől gyorsabb lehetne, amivel azonban elveszíti a történelmiséget, akkor ezt versenyen nem használhatja, úgymond megvan kötve a keze. A modern sport-lovasíjászat által használt újításokat sem tudja alkalmazni. Gondolok itt például egy olyan íjtípusra, ami nem azt a kort képviseli, amit a versenyző meg szeretne jeleníteni, akkor ezzel a fegyverrel nem lőhet versenyen a szabályok értelmében.

– Mondhatjuk, hogy akkor nem a pontszerzés motivál egy versenyzőt arra, hogy ebben a kategóriában induljon. Szerinted mi a vonzereje a Történelmi kategóriának?

– Kassai Lajost szeretném most idézni, aki azt mondta, hogy amikor elkezdett a lovasíjászával kísérletezni, nem egy sportot akart létrehozni, hanem egyszerűen meg szeretne volna élni ezt az élményt. A Történelmi kategóriában versenyző lovasíjászok is ezt az élményt szeretnék megélni. Az egyik versenyző, Smuta Gergő (a Kassai Lovasíjász Iskola vezetőinek tagja – a szerző) 160-170 pontot lő Kassai-stílus kategóriában, a Magyar Bajnokságon Történelmi kategóriában 30 pontot ért el, és utána azt mondta, hogy ez „örület volt”. Én sajnáltam, hogy csak ilyen kevés pontot tudott elérni, ő pedig megköszönte a hatalmas élményt, hogy korhű páncélban,

felszereléssel, technikával megélhette ezt a gyakorlatot. Fontos az is, hogy a történelmi kategóriában versenyző lovasíjászok elsősorban egymással szeretnék összemérni tudásukat, nem a sport-lovasíjászokkal, ezért nem fognak elkeseredni azon, hogy hozzájuk képest milyen eredményeket érnek el. Pont azért dolgoztunk éveket a kategória létrejöttén, hogy egymással mérkőzhessenek meg a hasonlóan gondolkozó lovasíjászok.

– A mai kor embere és főleg versenyzői számára véleményem szerint azért mégis furcsa, hogy valaki megnehezíti a saját dolgát egy versenyen. Hiszen ezekben a nehéz értékekben, sisakokban egészen más mozogni, mint a modern sportfelszerelésekben. Mit gondolsz erről?

– Ez egy időutazás. Kassai Lajos is ezzel kezdte, de ő aztán a modernitás felé haladt a versenyek kapcsán, mi pedig a múltat idézzük meg. Azt gondolom, hogy ahogy tökéletesedni fog a hagyományörzés még a mostaninál is nehezebb dolga lesz a versenyzőknek, hiszen egyre pontosabb másolatok születnek majd az egyes korok íjairól. Dinamikában ezek az íjak teljesen mások egy modern anyagokból készült íjhoz képest. Szerintem önkéntesen fog szigorodni ez a dolog, a versenyzők maguk fogják igényelni, hogy minél pontosabban jeleníthesse meg egy-egy korabeli harcost.

– Mit gondolsz arról, hogy a jövőben különböző népek, – akik rendelkeznek lovasíjász hagyományokkal – csatlakozzanak a kategória versenyzőikhez? Mely korokat lehet megidézni a kategórián belül?

– Azt lehet mondani, hogy a kimerekekkel kezdve (ókori lovas nomád sztyeppei nép – a szerző), akikről vannak ábrázolások, ahogy hátrafelé nyilaznak, a végvári vitézek magyar lovasíjásza, illetve a török lovasíjászokig bezárólag. Ez egy több, mint kétezer éves időintervallumot átfogó időszak. Természetesen a széles időszávot tovább bonyolítja a külföldi lovasíjászok kérdése. Például a japánoknak van egy nagyon komolyan fennmaradt lovasíjász hagyománya, nehéz lesz, ha nekik bárki meg akarja mondani, hogy hogyan versenyezzenek. A törökök is nagyon tájékozottak a saját hagyományaik kapcsán, de azt gondo-

lom, ők jól beilleszkednének a rendszerbe, ahogy a mongolok is véleményem szerint. A kazakok és a kirgizek szintén érdeklődni fognak, de mivel náluk is megszakadt a hagyomány egy ponton, nekik is figyelniük kell majd a történelmi hűségre.

– És mit gondolsz az amerikai vonalról? A pusztai indiánok hagyományait tisztelő versenyzőkről? Lesznek ilyenek?

– Én el tudom képzelni. Az egy igazi csemege lenne, ha össze lehetne mérni a különböző korok lovasíjász harcsoainak tudását a világ más-más pontjairól. Természetesen itt sem lesz könnyű dolgunk a történelmiség megőrzése kapcsán, gondolok itt a különböző nyergek, tegezék használatára, legyen szó az indiánok hagyományairól, vagy akár a saját végvári vitézeinkről. Ezek a tárgyak nagyban befolyásolják az alkalmazott lovas, illetve íjász technikát. Minél többféle lovasíjász csatlakozik majd ehhez a kategóriához, annál nagyobb kihívás lesz majd ennek a figyelemmel követése.

– Jól tudom, hogy neked kell elbírálnod minden versenyzőnek a felszerelését?

– Egyelőre Magyarországon. Kassai Lajos Kínát hozta fel példának, ahol egyre nagyobb az érdeklődés a lovasíjászat és a hagyományörzés iránt. Kínában például már van rá alkalmas személy, aki a Történelmi kategória jelentkezőit el tudja bírálni. Mindenképpen szeretnék megismerkedni a külföldről becsatlakozó versenyzők technikájával és adott esetben segítenék a döntésben is, de biztos vagyok benne, hogy lesznek helyileg alkalmas személyek.

– Hogyan lehet valakiből versenyző a történelmi kategóriában Magyarországon?

– Keressen meg engem. Van egy csoportunk az egyik közösségi oldalon és ott rendszeresen osztunk meg az információt, ajánlókat, honnan lehet és érdemes tájékozódni egy-egy téma kapcsán. Kvázi egy adatbázis működik, amelyet Kőmíves Nelli Admira gondoz, aki szintén versenyez ebben a kategóriában. Szívesen segítünk elindulni, fejlődni, akár a csoportban akár én személyesen. Tervben van egy pályázati rendszer kidolgozása, mellyel a potenciális versenyzőket szeretnénk segíteni

a felszerelés beszerzésében, hiszen ezek a nyergek, íjak nem filléres dolgok.

– Különleges lovas vagy íjásztudást igényel a Történelmi kategória, vagy mindegy, hogy valaki ezeket az ismereteket hol szerzi be?

– Szerintem bárhol el lehet sajátítani, bár vannak olyan elemek, amelyek itt jellemzők. Például az a könnyítés, amit mi használunk lövés közben, közelebb tart minket a lóhoz, mint a modern nyergekben gyakorolt könnyített ülés. Persze mondhatnám, hogy járjanak a mi csapatunkba, a Zengő Íjászokhoz tanulni, de alapvetően inkább a finomhangolásnál van szükség arra, hogy segítsünk. Például a töltési, feszítési technikát is érdemes jól elsajátítani, de ezután már bárki folytathatja a gyakorlást önállóan is, természetesen szívesen segítünk a fejlődésben is.

– Van-e megkötés a lovak fajtáját illetően?

– Igen, bár egy marmagasság lett meghatározva, de ez egy nagyon nehéz dolog, mert itt arányokról van szó. Egy honfoglaláskori harcos, aki 161 cm magas volt és egy 138 cm marmagasságú lovon ült az egész más arányt mutat, mint ha egy 190 cm-es XXI. századi embert szeretnék ugyanerre a lóra felültetni. 150 cm-t határoztunk meg, de hozzáfűztük, hogy ez a fentiek tükrében elég nehéz kérdés. Az biztos, hogy fontos nézni a testarányokat.

– Milyen fajtájú lovakkal indultak a Nyílt Magyar Bajnokságon Történelmi kategóriában versenyző lovasíjászok?

– Kazak Zsábi, Hucul keverék és Kunfakó. A Hucul is egy érdekes kérdés, mert nehezen tudjuk fajtatisztán használni, mert elég alacsony marmagasságú ló, mi ezért lovaglunk Hucul keverék lovakon.

– Az idei Magyar Bajnokságon a történelmi kategóriát egy hölgy nyerte, Kőmíves Nelli Admira. Kassai Lajos sokszor említi a lovasíjászatot, mint a harcművészetek királynőjét. Neked erről mi a véleményed?

– Hasonlóan gondolom. A hagyományörző bemutatókból sokszor kimaradnak a nők, hiszen nem úgy harcolnak, mint a férfiak, nem úgy forgatják a közelharc fegyvereket, nem ugyan az az erő, a dinamika. Viszont a lovasíjászatban ugyan úgy tudnak

Kőmíves Nelli Admira

érvényesülni, mint a férfiak. Érdekes viszont, hogy talán egy ével ezelőtt bizonyosodott be az egyik honfoglalás kori temető fegyver íjmellékletes sír csontvázáról, hogy hölgy volt. Az SH-63-as jelű sírt a Sárrétudvari-Hízóföld honfoglalás kori temetőben tárták fel, amely Magyarország legnagyobb X. századi temetője. Sokat emlegetem, mert bár avarkori sírokban is találtak már nyílhegyeket nők mellett eltemetve, de itt egy komplett íjász felszerelés nyomaira bukkantak, ami nagy valószínűséggel arra utal, hogy ez a nő valóban harcos volt. Eteközben is találtak már hasonló leletet, ami jelentheti, hogy hadban is részt vettek a hölgyek. Szerintem a lovasíjászat egyszerűen jól áll a hölgyeknek. A lovakhoz és az íjászathoz való hozzáállásuk is nagyon tiszteltetreméltó. Nelli szerepel a bemutatónkban is, ahol sikerült igazán jól megjeleníteni így egy olyan női harcost, aki kellőképpen erőteljes a férfiak mellett, mégis nő tud maradni. Szerintem fontos, hogy egy nő ne férfi akarjon lenni egy bemutatóban. Azt látom viszont, hogy ez kevés esetben sikerül. Viszont évek óta foglalkozunk azzal, hogy a szkíta-szarmata vonalon nagyon igazolható női harcos jelenlétet bemutassuk. Ezért létrehoztunk egy olyan csak nőkkel álló csapatot, akik ruházatban, fegyverzetben megfelelnek ennek a korszaknak, tehát egy amazon egységet. Ők viszont elsősorban nem fegyveres bemutatót csinálnak, hanem a lóval való bánás-

módot szemléltetik. Idén októberben a Lóbarátok fesztiválon lesz ilyen program.

– **Mi lehet még a már megbeszélteken kívül, ami újdonságot jelentene egy lovasíjásznak a Történelmi kategória kapcsán?**

– Az eredeti anyagokból készült íjak kezelése mindenképpen. Másképp nyúl hozzá az ember, másképp kezeli, másképp ajzza fel, másképp feszíti meg, és ennek van egy kultúrája. Ez most kezd újjászülni és egy nagyon szép dolog. Kassai Lajossal beszélgettünk arról, hogy ennek a felkészítésében is legyünk mi, magyarok az elsők, ahogy a lovasíjászat esetében korábban. Ezt a nagyon sajátos kultúrát jó lenne minél több helyen bemutatni és beemelni a Történelmi kategória gyakorlatába. Ahogy a lovasíjász ló képzése is igényel egy tudást, úgy a szarus íjak kezelése is. Ezzel tudunk közeledni ehhez a történelmi korhoz, hogy figyelünk a harcostársunkra és a fegyverünkre is úgy, ahogy az szükséges. Ezek nem a XXI. század tempójához tartozó gyakorlatok, inkább a házi, kovászos kenyér elkészítéséhez tudnám hasonlítani, ahol ismerni, érezni kell, hogy az ember mivel dolgozik, de a végeredmény minden befektetett munkát megér.

– **Köszönöm a beszélgetést, további sok sikert kívánok az egész Zengőnyil csapatnak és a Történelmi kategória versenyzőinek!**

Konkoly-Pamuk Anna
Fotó: Farkas Attila

NYÍLT MAGYAR LOVASÍJÁSZ BAJNOKSÁG 2026, EREDMÉNYEK:

TÖRTÉNELMI KATEGÓRIA:

1. Kőmíves Nelli Admira – Tömör – 118,79 pont
2. Horváth Levente – Tüzes – 91,24 pont
3. Gazsó Dániel – Kítáj – 66,33 pont

HÜVELYKUJJAS KATEGÓRIA:

1. Kiss Dominik – Élet – 91,26 pont
2. Tóth-Boromisza Bekes – Urál – 75,73 pont

JUNIOR FÉRFI KATEGÓRIA:

1. Szmrecsányi Fülöp – Zselyke – 247,09 pont
2. Szmrecsányi Benedek – Zselyke – 222,04 pont
3. Rácz Gergő István – Tordas – 201,58 pont

SZENIOR FÉRFI KATEGÓRIA:

1. Dr. Szántó Zoltán – Holdfény – 132,12 pont
2. Gazda-Pusztai Gábor – Horka – 129,10 pont
3. Lőrincz Rómeó – Holdfény – 125,91 pont

FELNŐTT FÉRFI KATEGÓRIA:

1. Molnár Dávid – Tordas – 281,46 pont
2. Csuta Dániel – Zselyke – 222,92 pont
3. Tóth András – Sebes – 205,63 pont

FELNŐTT NŐ KATEGÓRIA:

1. Csiszér Ivett – Stefi – 266,94 pont
2. Lőrincz Virág – Stefi – 181,11 pont
3. Hertelendy Luna – Urál – 98,70 pont

ABSZOLÚT KATEGÓRIA:

1. Molnár Dávid – Tordas – 281,46 pont
2. Csiszér Ivett – Stefi – 266,94 pont
3. Szmrecsányi Fülöp – Zselyke – 247,09 pont

2027. július első hétvégéjén Lovasíjász Világbajnokság lesz a Kassai-völgyben, amely esemény a látogatók számára is nyitott lesz. Bővebb információ a Kassai Lovasíjászat Facebook-oldalán lesz elérhető.

MAGYAR IMRE DÍJLOVAGLÓ EMLÉKVERSENY

Georgikon Campus Keszthely

A Georgikon Lovasiskolában Keszthelyen, augusztus 8–9-én került megrendezésre a két fordulóból álló Magyar Imre Díjlovagló Emlékverseny (CDN-A/B) döntője. A Lovasiskolában folyó felújítási munkáknak köszönhetően az idei évben először kis- és nagy négyeszőges versenyszámok is kiírásra kerülhettek. Ennek köszönhetően már a májusi fordulón is rekord nevezés született. Az augusztusi döntőn a résztvevők száma pedig meghaladta a százat és kétnapos versenyt rendezhettünk. A verseny, az előző évekhez hasonlóan, a Magyar Imre Díjlovagló Egyesület közreműködésével, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tanüzeme és a Georgikon Campus támogatásával került megrendezésre. Itt szeretnék köszönetet mondani Lajtos Ágnesnek és Kovács Ákosnak a versenyt megelőző felújítási munkákban és a rendezésben nyújtott segítségért.

A már említett korszerűsítési munkáknak köszönhetően, kiváló körülmények fogadták a résztvevőket. Az időjárás is kegyes volt a versenyzőkhöz, a rendezvény előtti napokban tapasztalható hőség valamelyest csökkent és szombaton néhány felhő is enyhítette a nagy meleget. Az utánpótlás szempontjából nagy jelentőségű, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan ismét rajtengedély vizsgával kezdődhetett a program. A versenyen a két nap alatt összesen 117 startot láthatott a népes közönség. A gyerekek számára rendezett szabadidős, valamint az elő-

készítő és alap kategóriák, és a már megszokott könnyű és középosztályú versenyszámok mellett a nagy négyeszőgnek köszönhetően FEI programok is kiírásra kerültek. A rendezvényt a Behmer cég a legmodernebb lovasgyógyászati termékeinek bemutatójával támogatta.

A szombati napon, a verseny szünetében, hagyományainkhoz híven a verseny névadójának, a magyar díjlovaglás örökös bajnoka, Magyar Imre születésének századik évfordulóján felavatott emléktáblájának koszorúzására került sor. Az ünnepség keretében dr. Pataki Balázs mondott beszédet, amelyben hangsúlyozta a hagyományok tiszteletét és a Georgikon Campus fontos szerepét a keszthelyi lovas életben. Kiemelte, hogy a Georgikon Campus aktív részese a hazai lovas képzésnek, a lovasiskola pedig már hosszú évek óta áll a lovasoktatás és a lótenyésztés szolgálatában. A Campuson folyó lovasképzés népszerűségét egyértelműen bizonyítja a ménegazda szakra való kiemelten nagyszámú idei jelentkező is. Az emlékkoszorút Imre bácsi lánya, Wágenhofferné Magyar Ágnes, versenyünk vezető bírója helyezte fel dr. Bartos Ádám, a ménegazda képzés

Az emléktábla alatt Magyar Imre lánya, Wágenhofferné Magyar Ágnes (fotó: Kontli László)

szakfelelőse kíséretében. A rendezvény délután a FEI versenyszámokkal folytatódott.

Vasárnap a szomatához hasonló volt a verseny programja. Az egyes versenyszámok utáni eredményhirdetésekor a kategóriák bajnokainak avatására is sor került. A hagyományos vándordíjat idén dr. Palágyi Júlia, a SMAFC versenyzője vihette haza. Az alap- és könnyűosztály bajnoka pedig Szokola Csaba lett.

A két nap folyamán összességében színvonalas és látványos versenyt láthatott a szépszámu közönség. Reméljük, hogy a Georgikon Lovasiskola a jövőben is egyre több hasonlóan színvonalas versenynek, rendezvénynek adhat otthont és a továbbiakban is méltó szakmai gyakorló bázisa lesz a keszthelyi lovas képzéseknek. Gyarmati Balázs lovardavezető és munkatársainak köszönhetően a Lovasiskola környezete évről évre szebbé és a lovasok, versenyzők számára egyre vonzóbbá válik. Bízom abban, hogy az oktatási munkák és a környékbeli lovasok lótaratási igényeinek ellátása mellett a jövőben is hasonló színvonalú rendezvényeknek adhat otthont Lovasiskolánk.

Bartos Ádám
Fotó: Bartosné Bányaai Adél

NEPTUNE DE CLOS A GYŐZTES

Szép eredmények Közép-Európában

A nyár legjobban várt eseménye, a Szerencsejáték Zrt. – 104. Magyar Derby volt, ahol a legjobb hároméves angol telivérek álltak starthoz a babérkoszorúért és a halhatatlanságért. Az indítást követően Starman Son (Kelemen Zénó) vette magához az irányítást és diktálta a tempót, sokáig úgy tűnt, hogy „el is lopja” a versenyt, de a befutóban a bombaformában levő Neptune Des Clos (Václav Janáček) támadta, sikerrel. A harmadik helyet Hanak (Harry Davies) szerezte meg topp zsokéjával. Sok nagyverseny-siker után tehát, Neptune des Clos révén a Hungaro Racing Etémovic istálló felért a csúcsra. A lovaik számát, származását és formáját látva könnyen kijelenthetjük, hogy fognak még klasszikus versenyt nyerni a közeljövőben.

Rahim Etémovic az elmúlt években az egyik legnagyobb mecénása lett a régió galoppsportjának. Komoly anyagi befektetéssel ma már ő rendelkezik az egyik legjelentősebb versenystállóval. A friss kékszalog-győztest 18 000 euróért vásárolta meg 2024 októberében az Arqana árverésen Hana Jurankova segítségével. Kétévesen nem futott, majd idén Stanislav Georgiev alagi tréningjéből, Pozsonyban mutatkozott be 1700 méteren egy negyedik helyezéssel. Tudatosan kihagyták vele a „hagyományos” felkészítő állomások, helyette kisebb kategóriájú, hosszútávú versenyekben futott és nyert magabiztosan, 2000 és 2200 méteres távon. Igazolt távbíráásával a Derby egyik esélyese volt a jelenkor egyik legjobb régiós lovasával, a sokat látott Václav Janáčekkel. A 2400 méteren végig az élmezőnyben helyezkedett és annak ellenére tudott biztosan nyerni, hogy a befutóban durván tört kifelé, ezzel teret veszítve.

Neptune Des Clos apja, Toronado a Nearctic – Northern Dancer – Sadler's Walls – High Chaparral mévnal tagja. A világ egyik legismertebb és legsikeresebb vonala. High Chaparral a kétezres évek elején a világ legjobb hosszútávú lovai közé tartozott, Epsom Derby és Ír Derby siker után kétszer győzött a Breeders Cup Turf-ben és harmadik volt az Arcban. A Tabor–Magnier futtatópáros lova 13 versenyéből 10-et megnyert, ami közel ötmillió eurós nyereményt jelentett. Legjobb lovai közé tartozott Toronado (129 RP) az idei Derby hősének az apja, aki az Al Shaqab Racing istálló színében futva minden második versenyét megnyerte, köztük a Gr1-es Sussex Stakes-t és a Queen Anne Stakes-t középtávrá. Angliában, majd Franciaországban és most Ausztráliában fedez, a csikói sikeresek.

A családjában a második anyját, Mantissat kell kiemelni, aki kiváló versenyeredmények után került ménesbe és jobbnál jobb csikókat ad Black Type minőségben. Ő maga

Listed szinten versenyzett és nyert Olaszországban. Az anyai oldal érdekessége magyar szempontból, hogy a harmadik ősi sorban találjuk a nálunk is jól ismert fedezőment, Big Shuffle-t.

Neptune Des Clos mindhárom hazai versenyét megnyerte, származását igazolta a Magyar Derbyben, hazai hosszútávú nagydíjak komoly pályázója lehet a jövőben, akár külföldi klasszisok ellen is.

NAGYDÍJAK A SZÜNET UTÁN IS

Kiemelt futamokban bővelkedett a nyári szünet utáni első versenynap is, ahol három újabb nagy klasszikusra került sor.

A sprinterek számára kiírt Kozma Ferenc Emlékversenyben The Actor és Jaroslav Línék ért könnyedén haza, A második helyet Bay King (Martin Srnc), a harmadik helyet pedig Karazhal (Szczepan Mazur) szerezte meg.

A Kisbér Díj ebben az évben igazán különleges volt, hiszen idén ünnepeljük Kisbér Epsom Derby-győzelmének 150. évfordulóját. Nagy küzdelem bontakozott ki az egyenesben, ahol ismét célfortó döntött. Elsőként Vadali és Szczepan Mazur galoppozott át a célvonalon, ezzel a sikerrel Mazur pályafutása ezredik győzelmét szerezte! A második helyen Gigant (Aleksandar Sasic), a harmadik helyen Dzsingisz Kan (Jaroslav Línék) érkezett meg.

Az utolsó kiemelt futam a hároméves kancák versenye volt, azaz a Magyar Kancadíj, ahol a szlovák Jozef Chodúr tréningjében lévő Gräfin Sophia ugyan utolsóként fordult a befutóra, de végebségben verhetetlen volt és elkészönt a többiektől. Az első két helyet egyébként magyar tenyésztés „vitte el”, ugyanis másodikként Scarpetta (Martin Srnc) ért célba. Befutási sorrend: Gräfin Sophia – Scarpetta – Mézvirág.

KÜLFÖLDI SIKEREK: POZSONYBAN ÉS BAD HARZBURGBAN IS HELYT ÁLLTAK A MAGYAROK

A július 19-i, vasárnapi nemzetközi galopp nem csupán a 34. Szlovák Derby miatt ígérkezett izgalmasnak, hanem azért is, mert több, magyar tréningben lévő telivér is starthoz állt külföldön. A Maronka Gábor és Csontos Pál istállóiból induló lovak Pozsonyban, illetve a németországi Bad Harzburgban képviselték a hazai színeket.

A sort rögtön Pozsony nyitófutamával kezdjük. Az 1200 méteres Muscatita Díjban (III. kat.) az Álmodó Istálló reménysége, La Senorita (IRE) állt starthoz. A kétéves, Earthlight (IRE) apaságú

kanca Maronka Gábor idomításában áll, zsokéja a hazai közönség számára jól ismert Jaroslav Línék volt. A júniusban 8 hosszúságú győzelemmel debütáló kanca az öt fős mezőnyben 58 kilogrammos teherrel vágott neki pályafutása újabb állomásának. La Senorita sokáig vezetett, végül ezüstérmet szerzett.

Nem kellett sokat várni a következő magyar érdeklőségre sem. La Senorita (IRE) istállótársa, Cunami (FR) a nap harmadik futamában hét riválisával mérte össze erejét egy II. kategóriás, 1000 méteres sprintversenyben. Land Force (IRE) fiára Szczepan Mazur mázslált ki, a páros pedig 61,5 kilogrammal, vagyis top súllyal vette fel a harcot hét ellenfelével. Ami késik, az nem múlik, az Álmodó istálló rutinos sprintere végig a frontban helyezkedett a 33. Czena Mysa futamában, amelynek végén, nagy küzdelmet követően verte meg Loch Swan-t.

A külföldi szereplés korántsem ért véget, hiszen a hazai delegáció egy része Bad Harzburgban próbált szerencsét.

A Csontos Pál által felkészített Gucsucso (IRE) a Knax Preis der Braunschweigischen Landessparkasse 2000 méteres versenyének résztvevője volt. A hároméves mindössze 54,5 kilogrammos pehelysúlyt cipelt, lovasa Vanesa Csernak volt. A délután második futamában az Eagle Top (GB) leszármazott öt ellenfelet igyekezett maga mögé utasítani, de végül messze mögöttük végzett.

A Preis der Burgberg Seilbahn Bad Harzburg-ban azonban újra volt okunk az öröme, ahol a Csucsoor Racing ír importja, Rádás (IRE)

lépett pályára. Az 1550 méteres eladóversenyben Eduardo Pedroza igyekezett győzelemhez segíteni a Belardo (IRE) apaságú ötévest. A hétlovas mezőnyben a kanca 56,5 kilogrammos kimázsált súlyt vitt, és remek hajrával második lett.

Augusztus 9-én Pozsonyban ismét magyar érdeklőségek szurkolhattunk, hiszen Molnár Orsolya és Ribárszki Sándor ikerlányai, Mira és Sára is nyeregbe szálltak a nap zárófutamában, a 2000 méteres, IV. kategóriás Opasana Hendikepben. A 2200 euró összdíjazású versenyben tizenkét ló mérte össze erejét, a Ribárszki lányok pedig ugyanazon tulajdonos-idomár, Johann Stummer istállójának két telivért lovagoltak.

Sára az ötéves Masar (IRE) leszármazott, Kabiuk (GB) nyergében próbált szerencsét – a páros mindössze 53,5 kg-mal vágott neki a kilencedik futamnak. Kabiuk (GB) mindössze négyszer futott, kerülgette a célt, de a győzelem mindaddig elkerülte a heréltet. Sajnos ezúttal is, mert sereg-hajtóként zárt.

Mira az ötéves Lucas-t (SLO) kapta társául. A tapasztalt ménre topsúllyal, 59,5 kg-mal mázslált majd ki a fiatal lovas. Az Eagle Top (GB) apaságú telivér neve mellett 13 futás és 3 győzelem szerepel: eddigi pályafutása alatt szinte mindig pénzért futott. Legutóbb júliusban remekelt, ahol egy szintén IV. kategóriás, 2400 méteres versenyben diadalmaskodott. Erre szeretett volna most ráduplázni, amelytől nem is járt messze, végül az előkelő harmadik helyen érkezett meg.

Kószó Dániel
Fotó: Benedek Attila,
dr. Kovács Gábor

Neptune Des Clos

GINEVRA ÉS FAZEKAS IMRE NAGY NYÁRI MENETELÉSE

2026. július első szombatján rendezték a szezon legnagyobb jelentőségű versenynapját. Ekkor futották ugyanis a Lutri – 112. Magyar Ügetőderbyt. 2026. augusztus 1-jén is klasszikusban versenyeztek a Kincsem Parkban; a Kanca Díjban mérte össze erejét a gyengébbik nem.

Derby-ünneplés

A Lutri – 112. Magyar Ügetőderby

A Lutri – 112. Magyar Ügetőderby 2500 méteres távon összesen kilencen vettek részt. A start előtt hibázott az egyik esélyes Baiyoke Sky és ezzel minden esélye elszállt a jó szereplésre. A start után közvetlenül Gloria Estefan A.T. is vadgaloppba váltott és kiesett a versenyből. A legjobban Get Lucky kezdett és elment vezetni. Mögötte Greenback és Ginevra következtek, majd Gresham Palace, a sor végén pedig Gaya T. Boko és Győztes Szív ügettek. Az istállóoldalon Ginevra Fazekas Imrével a sulkyjában átvette a vezetést, mögötte lánya, Fazekas Andrea Get Luckyval versenyeztek, mögöttük Greenback, majd Gaya T. Boko haladtak. Győztes Szív bizony-

talankodott, így őt is diszkvalifikálták, hasonlóan Genesishez. Egy körrel a vége előtt Ginevra mellé megérkezett Gaya T. Boko, de nem sikerült átvennie a vezetést. Gresham Palace próbált közelebb zárkózni, de lendülete megtörni látszott. A befutókanyarban gyorsított Ginevra, vele kevésbé tudta tartani a lépést Gaya T. Boko, viszont Get Lucky óriási léptekkel érkezett. Apa-lánya csatájában végül a rutinos mester, Fazekas Imre Ginevrával nyert, megszerezve élete nyolcadik Derby-sikerét. Get Lucky Fazekas Andreával a második helyen végzett, és kisebb meglepetésre Gaya T. Boko Hajnal Tiborral megőrizte a harmadik helyét a zárkózó Greenbackkel szemben. Kaszás Gergő színművész kancája ezzel a győzelemmel követte anyja és nővére sikerét, hiszen a mama, Naná 2010-ben, a nővér, Csak a szél 2022-ben hódította el a „kék szalagot”. Külön érdekesség, hogy a tenyésztő és tulajdonos mindhárom esetben Kaszás Gergő volt.

A nyerő idő 1 perc 19,4 másodperc volt.

Kanca Díj

Az augusztusi forróságban rendezett Kanca Díjban mindössze hat résztvevő indult. Közülük természetesen kimagaslott a Derby siker után érkező Ginevra. Az indítás után Gaya T. Boko és Ginevra fej-fejt mentek el vezetni,

A 112. Magyar Ügetőderby díjátadása

Gucci érkezett a harmadik helyen, majd a Szerbiában remeklő Gloria Estefan A.T. ügetett. Az első egyenesben Ginevra egyedül maradt a tempófelelős pozíciójában, mögé vette vissza Gaya T. Bokót hajtója, Gloria Estefan A.T. gyorsított és megérkezett a vezető ló mellé. Ginevra magabiztosan haladt az élen az istállóegyesben Gloria Estefan A.T. nem tudta felvenni ezt a sebességet a második helyen, Gucci indított rohamot a háttérből és biztatóan zárkózott. A célegyenesbe érkezve Ginevra kézből gyorsított Fazekas Imrével és 20 méterrel verte a második helyezett Gaya T. Bokót, harmadik helyen Gucci ügetett be.

A győztes idő 1 perc 15,9 másodperc.

Őszre kitekintve több nagydíjban is pályára lépnek az ügetők. Elsőként szeptember első hétvégéjén a nemzetközi mezőnyököt felvonultató Marschall József Emlékversenyben és a 112. Hungária Díjban versenyeznek hazánk klasszisa, míg a hónap utolsó szombatján a négy- és öt éves kancák mérik össze tudásukat. Október 17-én a legifjabbak a 93. Kétévesek Nagydíjában, míg az idősebbek a Köztársasági Díjban futnak. November 21-én a hosszú távú Ménesek Díjával zárul az idei évre a klasszikusok sora.

Szöveg és fotó: Péter Réka

Borítókép: Ginevra és Fazekas Imre a célban a 112. Magyar Ügetőderbyben

Kanca Díj díjátadás

KELET-MAGYARORSZÁG LEGJOBB LOVASAI VERSENGTEK

Ahogy megszokhattuk, ismét remek döntőt rendezett az Állami Ménesgazdaság Szilvássvárad csapata. Ebben az évben igazán nagyra nőtte ki magát a kelet-magyarországi régió, hisz kilenc megye lovasai tartoznak ide. A nagy távolságok sem tartották vissza a tehetséges ló-lovas párosokat a döntőn való részvételtől, hisz az előzetes fordulók mutatott teljesítményeik után méltán bízhattak sikerükben.

Jó példa erre a kitartásra és komoly felkészülésre az E kategória bajnoka, *Vancsura Ilona* és *J.C.S Griseldo* nevű lóva, akik egész évben egyenletes jó teljesítménnyel szerepeltek a Zsanai Lovas Sport Klub Színeiben.

A felnőtt A kategória bajnoka *Suga Bíborka* és sortársa *Monty*, ők a Nyíregyházi Vasutas Sport Club-nak szereztek dicsőséget. Az L kategóriában a Nyírbátori LSHE versenyzői remekeltek, végül az ifjúsági bajnok *Papp Réka* lett, *Parkertech Pradoval*, ezüstérmes pedig *Makara Flóra* és *P-Sáripusztai Libretto* lett, mindketten új lovat lovagoltak ebben az idényben.

A felnőtt bajnok ugyanebben a kategóriában *Fülöp Kristóf* lett, aki félvér lóról nyergelt át ebben a szezonban *Rolexre*, a fríz lóra, és nem is bántotta meg, hiszen mindkét nap lovasedző és lóképzőhöz méltó egyenletes, jó teljesítményt nyújtott. Ezüstérmesek: *Homoki Hanna Regina* és *Kozi's Pavlov*.

Az LM kategória aranyérmes párosa *Czombos Nóra* és *Franzino*. Felkészítő edzőjük *Almásiné Somogyi Zsuzsanna* büszke lehet tanítványára, aki mind a két napon harmonikus programot lovagolt. Szoros küzdelemben ezüstérmes *Farka-Bakó Lili*

és lipicai lóva *Maestoso Memphis*, aki egyre biztosabban teljesít ebben a kategóriában, kifejezetten szép, egyszerű ugrásváltásokat láthattunk ettől a nem könnyű lovaglású lótól.

Az MB mezőnyében aranyérmes *Deák Zoltán* és *Incitato XVIII-1*, akik bár még csak rövid ideje dolgoznak együtt, már komoly összhangot mutatnak. Az ebben az évben tízéves ló úgy látszik megtalálta lovasát, és a mutatott teljesítményük alapján remélhetőleg egy kategóriával feljebb látjuk a bajnoki címért versenyezni. Ezüstérmes *Czonbos Enikő* lett *Harlekin* nyergében.

A nehéz osztály bajnoka az Állami Ménesgazdaság Szilvássvárad versenyzője és egyben belovaglója *Gál Szonja* és *Pluto XXXIV-7 Pompa*, aki már *Pluto XXXVII*. törzsménként viszi tovább mérvonalát a tenyésztésben. A mén energiáját, kivételes mozgáskultúráját könnyed lovaglással mutatta be Szonja, öröm volt látni együttműködésüket minkét napon.

Reméljük Pompa a csikóiban is örökíti majd munkakészségét és karakterét, első évjárata már a ménésben látható. A dobogó második fokára szintén a Szilvássvárad Lovasklub versenyzője állhatott, *Farkas Luca*, aki *Aranykapu Raviját* lovagolta. *Lovász József* tanítványa volt, most édesanyja segíti munkáját, évről-évre színvonalas lovaglásokat láthatunk a párostól.

A fiatal díjló kategória bajnoka *Heritage du Rubin*, akit *Román Anna Petra* lovagolt, kivételesen szerencsés párosítás, ahol fiatal lovas ilyen harmóniában és eleganciával tud bemutatni egy mindössze öt éves lovat. Sok ilyen utánpótlás párost lenne jó látni. Ezüstérmes *Quantum*, akit *Melis Melissza* mutatott be. A lovat *Nyúl Zoltán* többszörös fogathajtó világbajnokunk tenyésztette, és most sem nyúlt mellé, hisz a kondorosi versenyzőt a dobogó második fokára juttatta. Azért is mérföldkő ez, hiszen a Széchenyi Lovas Egyesület első olyan lovasa, aki díjlovas szakági regionális döntőn dobogós helyet ért el.

A régió utánpótlás lovasa *Szatmári Dorka* lett, a rutinos *Mátyás* nyergében a Nyírbátori LSHE versenyzőjeként, felkészítő edzője *Böszörményi Ildikó*.

A régió legeredményesebb egyesülete a Szilvássvárad Lovas Klub Egyesület lett, második a Nyírbátori LSHE, harmadik a Vivid Dressage LSE.

Tóth Zsuzsanna
Fotó: Kovács Petronella

Fülöp Kristóf és Rolex

Román Anna Petra és Heritage du Rubin

Gál Szonja és Pluto XXXIV-7 Pompa

Farkas Bakó Lili és Maestoso Memphis

SZÍNHÁZ LÓHÁTON

A magyar történelem, a zenés színház, a látvány és a ló szeretete

Nyár, rekkenő hőség. Egy lovas embernek mi más is juthatna ilyenkor eszébe, amikor a forróság miatt szinte lehetetlen lovagolni, mint hogy lovas programokra jár? Lehetőleg olyanra, ahol a ló egy felemelő történet része, sőt szereplője, a hátán pedig igazi színész ül, aki énekel. Naná, hogy Magyarországon van ilyen. Úgy hívják, hogy Nemzeti Lovas Színház – egy igazi magyar kuriózum. Számtalan programjuk közül, a miskolci Diósgyőri vár melletti Lovagi Tornák Terén előadott Honfoglalás című produkciójukra, valamint a mórakalmi Sissi előadásra látogatott el a Lovas Nemzet újságírója, dr. Rátki Emőke, aki a társulat megálmodójával és lelkével, Pintér Tibor igazgatóval készített interjút.

– Idén tizenharmadik éve, hogy megalapította a Nemzeti Lovas Színházat, amely különleges és egyedi kombinációja a látványos lovas produkciónak és a színesetnek. Honnan jött az ötlet?

– Mezőgazdász családban mindig is volt ló, ugyanakkor intenzíven jelen volt a színművészet is: édesapám több, mint negyven évig volt a Váci Mihály Irodalmi Színpad vezetője. Jómagam díjugrató versenyzőként 1,30 méterig versenyeztem a Pápai Lovas Klubnál, ezért amikor elvégeztem a Színház- és Filmművészeti Főiskola operett-musical szakát, szinte természetesen szerettem volna összekombinálni a két szenvedélyemet. Így indult a pályám a Komáromi Magyar

Lovas Színháznál, de hamar felismerem, hogy a produciókat Budapestre kell hozni, ha szélesebb nézőközönséget szeretnénk elérni. Ezért 2013-ban megalapítottam a Nemzeti Lovas Színházat, amely azóta is független magánszínházként üzemel, és semmilyen állami támogatást nem kap; politika-mentesen, kizárólag az előadásokból és pályázatokból tartja el önmagát.

– Meséljen a kezdetekről: hány lóval indultak és mi volt az első darab?

– Kezdetben két ló képezte az állományt, az első darab a János vitéz volt. Mára 25+ lóval és hatvan szereplővel dolgozunk, a színészek mellett táncosokkal, énekesekkel és statisztákkal. Az igazi különlegességet azonban az adja, hogy hosszú időn át képzett

Fotó: Forgács Beá

Pintér Tibor színművész, alapító igazgató

- 1997-ben diplomázott a Színház- és Filmművészeti Főiskola operett-musical szakán, Szinetár Miklós osztályában
- Játszott többek között a Budapesti Operettszínházban, a Miskolci Nemzeti Színházban és a Ruttkai Éva Színházban
- 2006–2012 között a Komáromi Magyar Lovas Színház színész-rendezője és művészeti vezetője
- 2013-ban megalapítja a Nemzeti Lovas Színházat, amelynek igazgatója, rendezője és producere
- Kulcsszavak: hagyomány, látvány, közösség, elhivatottság
- Ars poetica: „Küldetésünk, hogy a művészetten keresztül kapcsoljunk össze generációkat, és a magyar hagyományok szépségét minél több nézőhöz eljuttassuk.”

és színpadi környezethez szoktatott lovaink is aktív szereplői az előadásoknak. Nálunk a ló nem eszköz, díszlet csupán, hanem társ, partner, sőt karakter a történetben. Az előadások során nem egyszerű trükköket hajtanak végre, hanem valódi szerepeket játszanak, gyakran hősi jelenetek vagy történelmi csaták részeként.

– A szemet gyönyörködtető előadásokat látva ezt csak megerősíteni tudom. Látszik a lovakon, mennyire élvezik a fellépéseket, a közös munkát. Milyen fajtájú lovakkal lehet ezt elérni és hogy történik a kiképzésük?

– Az állomány kilencven százalékat andalúz és luzitano lovak adják, ezek az úgynevezett show-lovak alkalmasak leginkább a színpadi munkára, ahol a szépség és elegancia mellett alapkövetelmény a perdüleenység és a látványos mozgás kis helyen. Emellett dolgozunk fríz, hidegvérű és sodrott lovakkal, valamint pónikkal is. Az állatokkal való munka komoly szakértelmet és gondoskodást igényel. A próbák, az utazások és az előadások során ugyanolyan figyelmet és tiszteletet kapnak, mint a társulat minden

tagja. Fontos hangsúlyozni, hogy nálunk a színészek nemcsak „valahogy” ülnek a lovon, hanem folyamatosan fejlesztik meglévő, komoly tudásukat. A lovaglás olyan sport, amely megfelelő alázattal, szorgalommal és kitartással művészetté fejleszthető. Ezt a lovas művészetet igyekszünk a Nemzeti Lovas Színházban egyre magasabb szinten ütni és a nagyközönségnek bemutatni. Edzést mindennap tartunk, lovastudásunk fejlesztését kiváló szakemberek segítik: a díjlovaglőrakat Dallos Gyula örökös magyar díjlovaglő bajnokunk tartja, a trükklovaglást Vargyas Viktor, az ugróedzéseket Burucs Borbála (Bora), a szabadidomítást pedig Török György oktatja; de segítségünkre vannak az Epona Spanyol Lovasiskola oktatói is.

– Ennek megfelelően az aktuális programkínálat is hihetetlen gazdag: a rockoperák mellett játszanak vígjátékot, mesét, népi játékot, de vannak kifejezetten ünnepi műsorok és gálák is. Mire a legbüszkébb ezek közül?

Valóban, vannak ikonikus darabjaink, amelyeket folyamatosan játszunk, ilyen pld. a Honfoglalás, amelyet már

több mint százszor(!) adtunk elő. Nyilván ez örök darab marad az István, a király, a Kincsem, a Mátyás az igazságos vagy a Sissi mellett, hogy csak a legismertebbeket emelem ki. Legújabb büszkeségünk, az Egy vérből valók vagyunk című új magyar musical pedig tisztelgés a magyarságunk, közös gyökereink és összetartozásunk előtt. A programkínálatunk egyébként pontosan tükrözi az ars poeticámat: előadásainkban a musical, az opera, az operett és a látványos lovas elemek egymást erősítik. Küldetésünk, hogy a művészetten keresztül kapcsoljunk össze generációkat, és a magyar hagyományok szépségét minél több nézőhöz eljuttassuk. A Nemzeti Lovas Színház a magyar történelem, a zenés színház, a látvány és a ló szeretetének különleges találkozása. Tulajdonképpen egy egyedülálló műfaj – úgyis mondhatnám: a magyar lovas kultúra színházi újraértelmezése.

– És mindezt országsszerte, sőt a Kárpát-medencében képzelel el, hatalmas családi programot kínálva...

– Abszolút! Előadásaink kifejezetten családbarát szellemben készül-

nek, ahol a lovas látvány, a játékos történelemtanulás és a fülbemászó dallamok megismerése kéz a kézben járnak – minőségi szórakozást kínálva gyerekeknek és idősebbeknek egyaránt. Maga a színházunk is családi vállalkozásként indult, az előadások szüneteiben nem ritkán Márton fiam szolgál fel a büfében. Mi több, a társulat is olyan számomra, mint egy nagy család, ahol érvényesül az „Egy mindenkiért, mindenki egyért” elve. Nézőink kényelmén is folyamatosan dolgozunk. Nagy büszkeséggel jelenthetem, hogy legújabb fejlesztésként elkészült a 750 férőhelyes, fűthető, mosdóhelyiségekkel ellátott nézőtér állandó játszóhelyünkön, a budapesti Kincsem Parkban, de időközben a társulat életévé vált a rendszeres turnézás is országszerte: előadásainkat megtekinthetik többek között Balatonalmádiban, Hajdúszoboszlón, Kápolnásnyéken, Miskolcon vagy akár Mórahalmon, ahol például a délvidéki magyarság is szép számmal megjelenik rendszeresen. A lovas színész társulat segítségével célunk a lovas színház, mint műfaj még szélesebb körben való megismertetése, a lovas hagyományok ápolása, és a kultúra terjesztése az ország határain belül és kívül egyaránt. Legújabb társulati meghívásunk azonban már túlmutat régiókon: Abu-Dzabi-ból érkezett megkeresés, ezzel kapcsolatban jelenleg folynak a tárgyalások. Meglátjuk, mit hoz a jövő. Ha már

a világ is felfigyel ránk, jó lenne megérni, hogy igazi Hungarikummá váljunk!

– **Valóban ígéretes fejlődés előtt állnak. Az utánpótlástervekről is beszélne nekünk?**

– A jövő építését kiemelten fontosnak tartom, ezért hoztam létre a Nemzeti Lovas Színház Akadémiáját, hogy minden jelentkező a saját érdeklődéséhez és céljaihoz illő szakmai irányban fejlődhesen. Az Akadémia komplex lovasszínész-képzése mellett külön lovas képzés és külön színházi képzés is választható. Így nem szükséges minden területet egyszerre tanulni: mindenki arra a szakágra összpontosíthat, amelyben igazán fejlődni szeretne. Sőt, a jelentkezéshez előzetes lovas tudás sem szükséges. A legkisebbekre is gondoltunk: a Póni-csoport lehetőséget ad arra, hogy a gyerekek már egészen kicsi kortól biztonságos módon, fokozatosan ismerkedjenek meg a lovas színész világgal. A képzéshez a Nemzeti Lovas Színház saját pónilovakat biztosít, így a kicsik valódi színházi környezetben, szakmai irányítás mellett kezdhetik el a tanulást. Nálunk tanult többek között Fésűs Nelly kisebbik lánya, Elza is. A legeredményesebben teljesítő hallgatók természetesen részt vehetnek a Nemzeti Lovas Színház előadásai-ban, szereplési lehetőséget kaphatnak, és esélyük nyílna arra, hogy később a társulat tagjaivá váljanak, ahogy ez már többekkel meg is történt.

– **A sok programot, tervet hallva, nem csodálkoznék, ha magánszínházként minden támogatásnak, minden fillér adománynak pontos helye lenne....**

– Ahogy említettem, a Nemzeti Lovas Színház teljes mértékben önfenn-tartó művészeti közösség. A társulat működéséhez, a produkciók létrehozásához és lovaink folyamatos, magas színvonalú ellátásához minden támogatás valódi segítséget jelent. Örömmel vesszük, ha bárki egyszeri felajánlással vagy rendszeres támogatással hozzájárul ahhoz, hogy tovább őrizzük a magyar lovas hagyományokat, új előadásokat hozzunk létre, és biztosítsuk több mint huszonöt lovunk takarmányozását, gondozását, állatorvosi ellátását és mindennapi fenntartását. Akár ki is lehet választani a Nemzeti Lovas Színház egyik lovát, és támogatni hat hónapon keresztül a tartását, meglátogatni a Kincsem Parkban, és közelebbről is megismerni a mindennapjait. De lehetőség van lovas élményfotózásra is gyönyörű lovainkkal vagy akár az általunk biztosított arany hintóval is. Nálunk a produkcióknak gyakorlatilag csak a képzelet szabhat határt!

– **Gondolom a közeljövő tervei is megszülettek már a fejében.**

– Természetesen! A Nemzeti Lovas Színház jövője továbbra is a bővülésről, új produkciók létrehozásáról és a műfaj nemzetközi elismertetéséről szól. Célunk, hogy a magyar lovas kultúra művészi megjelenítésével a világ bármely színpadán otthonosan mozoghassunk, miközben itthon is tovább mélyítjük a közönséggel való kapcsolatot. Folyamatosan dolgozunk új darabokon, vendégszerepléseken, angol és német nyelvű előadásokon, nemzetközi együttműködésekben és olyan eseményeken, amelyek új nézőket vonzanak és a visszatérő közönséget is új élményekkel várják. Előadásainkon szeretettel várjuk a Lovas Nemzet olvasóit is, válasszanak kedvükre a honlapunkon fennlévő műsorainkból!

– **Köszönjük és továbbbítjuk a meghívást a lap olvasóinak, egyúttal további szép sikereket kívánunk az egész Társulatnak!**

Dr. Rátka Emőke
Fotók: Csetényi Krisztina
(forrás: Nemzeti Lovas Színház)

SZAMURÁJOK LOVASÜNNEPE

Páncélba öltözött lovasok, lobogó zászlók és több száz ló idézi meg minden évben Japán egyik legrégebbi lovas hagyományát. A fukusimai Szoma Nomaaj egyszerre vallási ünnep, történelmi örökség és olyan látványos lovas esemény, amelynek felvonulás, lovas ügyességi és gyorsasági versenyszámok, valamint szakrális szertartás is a része. Az elmúlt években azonban a fesztiválnak a lovak jólléte miatt változnia kellett.

A japán lovaskultúra egyik legkülönlegesebb eseménye, a Tokiótól északra fekvő Fukushima prefektúrában, Szóma városában rendezett Szóma Nomaaj („szómai vadlővöldezés”) története több mint ezer évre nyúlik vissza. A hagyomány szerint eredete Tajra no Masakado hadúrhoz kapcsolódik, aki szabadon engedett lovakat használt katonái kiképzésére. A lovasok az állatokat ellenséges sereggé üldözték és fogták be, majd a befogott lovakat a helyi szentélynek ajánlották fel. A katonai gyakorlatból idővel szakrális hagyomány, majd nagyszabású ünnep született.

A fesztivál három napon át tart, és lovas szemmel alighanem a második nap kínálja a legnagyobb látványosságot. Az Ogjoretszu során több száz, hagyományos szamurájöltözetet és páncélt viselő lovas vonul végig az utcákon. Sok résztvevő olyan családból érkezik, amely generációk óta kötődik a hagyományhoz, és akadnak örökölt páncélok is.

Forrás: Tohoku Tourisztikai Hivatal

A program része a Katcsu Kejba, vagyis a páncélos lóverseny is, ahol a táv a modern, sík galoppversenypályákkal ellentétben egy hagyományos, enyhén emelkedő-lejtő, ezerméteres terepet jelent. A lovasok a sisakjukat a rajt előtt leveszik, és fehér hacsimakit, azaz fejpántot kötnek. A megmérettetésen történelmi viseletben, hátukon hosszú zászlókkal vágtnak egymás mellett, a zászlórudat a páncél hátulján kialakított tartóba rögzítik.

A Sinki Szodatszuszen, a szent zászlóért vívott küzdelem pedig egészen sajátos ügyességi próba. Tűzijátékszerű lövedékekkel zászlókat juttatnak a magasba, a lovasok pedig a lehulló lobogók megszerzéséért küzdenek.

A fesztivál utolsó napján a Nomaake őrzi talán a legközvetlenebbül az ősi eredetet, ekkor a résztvevők által tartott lovakat a Szóma Odaka-szentély körülhatárolt területére hajtják. A szertartásban azok jelképesen vadlovakká válnak. Közülük fehérbe

Forrás: Wikipedia Commons

öltözött férfiak gyalog, pusztá kézzel fognak be egyet, amelyet szent lóként ajánlanak fel a szentélynek.

A romantikus történelmi látvány mögött azonban nagyon is mai kérdés a ló és lovasa terhelhetősége. Ez különösen 2023-ban került előtérbe. A július 29. és 31. között megtartott rendezvényen a hőmérséklet megközelítette a 35 Celsius-fokot. A japán Fukushima TV beszámolója szerint a fesztiválon szereplő 361 lóból Minamiszomában 111 esetben kellett segítséget nyújtani napszúrás gyanúja miatt, és két ló elpusztult. Az egyik állat halálát napszúrással hozták összefüggésbe. Az emberek közül 83-an szorultak ellátásra hőártalom gyanúja miatt, tizenegyen kórházba kerültek.

A történetek komoly vitát indítottak el arról, összeegyeztethető-e a hagyományos július végi időpont a megváltozott nyári időjárással és az állatjóléti szempontokkal. A szervezők végül nem a hagyomány változatlanságához ragaszkodtak, hanem magát a hagyományt igyekeztek megővni. 2024-től a Szóma Nomaaj időpontját július végéről május utolsó szombatjára, vasárnapjára és hétfőjére helyezték át, amikor várhatóan kisebb hőterhelés éri a lovakat és az embereket.

Vajda Boglárka

A PIRAMISÉPÍTÉS

A kezdő lovasok oktatási metódusának reformjáról

Korunk nagyjai, a külföldi gyakorlatot vizsgálva az elmúlt bő harminc évben megújították hazánkban a lovardák minősítését, szabályozva a szolgáltatói szektort; a mén- és kancavizsgákat; a bírói és edzői képzéseket, vizsgákat; és többek között világszínvonalú lovas centrumaink létesültek, újultak meg.

A tisztelt Olvasóra bízom, hogy cikk végére egyetértünk-e abban, hogy a kezdő lovasok oktatási metódusának reformja a következő – rendkívüli hozadékkal kecsegtető – fejlesztendő terület lehetne-e.

Ezen olvasói levelemben a kezdő gyereklovas oktatása és a lovasbázis tömegesítésének lehetősége körüli közös elmélkedésre invitálok a tisztelt Olvasóm.

Korábbi cikkemben utaltam rá, hogy ne hagyjuk elveszni és lemorzsolódní a lovas gyerekeket, hiszen ők a lovas ágazat alappillérei. Így, hát kezdjük is azzal a régi bevált gyakorlattal, hogy – ismét – külföldre tekintünk! Vizsgáljuk meg a klasszikus lovas olimpiai sportágakban jeleskedő nemzeteket, milyen lépéseket tettek meg tíz-húsz-harminc évvel ezelőtt, hogy mára sikert sikerre halmozzanak a lovas világ, élvonalában!

Vajon ezen sikeres nemzetek lovas fiataljainak képességei és sikerei előjöttek volna nálunk Magyarországon, a mi elavult lovasoktatási rendszerünkben is? Ha a válaszunk nem, akkor vajon hány magyar lovas olimpon tehetség nem került elő?

Azt javaslom, vegyük is közelebbről szemügyre a mai élbolyt bármely olimpiai lovasszakágban!

Szerintem, egy nagyon jó kérdés az, hogy anno tíz-húsz-harminc évvel ezelőtt hol, hogyan és egyáltalán milyen minőségű lovasoktatásban részesülhettek azok a brit, francia, német, amerikai (stb..) lovas gyerekek, akik napjainkban felnőtként sikeresen képviselik hazájukat a nemzetközi megmérettetéseken?

Ezen sikeres nemzetek lovasoktatásának más kultúrája van. Ők a szakágfüggetlen, játékos alapú lovasoktatásban képzik (Póni Klub) lovas gyerekeiket, amelynek gerincét a Mounted Games adja, így az ügyességi versenyzés teremti meg lovas tömegbázisukat, amelyből a tehetségek a felszínre törve megtaláltnak, majd szakág-specifikusan tovább gondoztatnak.

Nagy-Britanniában alapították a világ legelső Póni Klubját 1929-ben, mintegy 97 éve és ezt a nemzetközi Póni Klub hálózatot, angol mintára, egymás után vették át a vezető sportnemzetek. Az Egyesült Királyságon kívüli első nagy csatlakozó Kanada volt 1934-ben. Az ausztrálok 1939-ben, tehát 87 éve alapították. Az amerikai szövetség (USPC) 1954-ben alakult meg, 72 éve. Németország, Hollandia, Franciaország körülbelül 50–60 éve integrálták a saját nemzeti lovas szövetségeikbe a pónis utánpótlás-osztályokat az 1960-as és 1970-es évek folyamán. Magyarországon az angol rendszer hivatalos adaptációjaként

22 éve alapították meg a Magyar Póni Klub Szövetséget 2004-ben.

A Mounted Games története két fontos lépcsőfokból áll: először a Póni Klubon belüli gyerekjátékként indult, majd később vált minden korosztály számára nyitott, önálló élsporttá, továbbá valamely országban még külön szakággá is.

Az elmúlt harminc év olimpiai és FEI világbajnoki adatait megvizsgálva szembetűnő, hogy azon nemzetek, akik ilyen széleskörű, szakágfüggetlen utánpótlás lovas kultúrával rendelkeznek, ott bőven van lovas olimpon. Ezen nemzetek a lovas olimpiai szakágakat tekintve, mind az élbolyban vannak és nemzetük lovas eredményessége nem csak, hogy mérhető, hanem uralják az élsportot.

Mi legyen a konklúziónk, ezen összefüggések alapján? Ez a sikeres lovas élsport utánpótlás-nevelés modellje, avagy receptje?

Tekintsünk haza és a múltunkba!

Hazánkban Széchenyi Dénes, gróf Széchenyi István unokaöccse, a magyar lovasoktatás megteremtőjének munkássága forradalmasította a hazai lovaskultúrát. Lovasoktatási módszerével nemzetközi szinten is megelőzte a korát, az Adalékok a lovaglás tanításához című korszakalkotó művében már 1871-ben megírta, hogy a lóról akár vágóban le- és felszállni tudó lovas oly magabiztos lovastudásra tesz

szert, amelyet a lovasvadászaton is kamatoztathat és ezen gyakorlat, akár a lovas életét is megmentheti. Továbbá a Szerző a kéztől független ülést, a ló mindhárom jármódjában, futószáron labdajátékkal érte el tanítványainál. A Szerző szakított a merev, katonai lovasiskolai hagyományokkal, mivel tanítványai teljesen kezdők voltak, akik nem rendelkeztek semmilyen lovas vagy tornász tapasztalattal. Gondolatai, a teljesen kezdők gyakorlati lovas oktatásáról nemzetközi szinten is alaplímé váltak.

Ismétlem, a Szerző ezt 1871-ben tapasztalatai okán papírra vetette és hagyatékul hagyta az utókornak (nekünk is).

Tisztelt Hölgyeim és Uraim; tisztelt Kollégáim és kedves Olvasó, a fent felsorolt országok nem csak elhitték, hogy ez igaz, hanem Széchenyi Dénes meglátásaihoz hasonló koncepcióra építették fel (már bő) fél évszázaddal ezelőtt a lovasoktatásukat: és amint azt mindannyian szabadszemmel is jól látjuk: MŰKÖDIK.

Vágtában fel-le ugrani a lóról? Hányan tanultunk így lovagolni klasszikus magyar lovasiskolában, oktatókkal? És csak a Jó Isten tudhatja hány lovasbaleset lehetett volna elkerülhető, ha már gyerekként megtanuljuk, hogy teljesen természetes leugrani a vágázó lóról, póniról, nemhogy egy ágaskodó lóról.

Természetesen elfogadom, ha a tisztelt Kollégám és Olvasóm most kinevet, és gúnyolódik. Miszerint cirkuszi mutatványnak bélyegzi ezen gyakorlatokat, de kérem gondoljunk bele, Széchenyi Dénes idejében a ló még nem szorult ki a hadászatból, a mezőgazdaságból, a falukból. A nagy Magyarország huszárságának tömegét olyan vidéki fiatalok adták, akik már

gyerekkoruktól kezdve együtt éltek az állatokkal és a mezőgazdaságban nap mint nap dolgoztak lovakkal. Ezen gyakorlatias, magas testtudatossággal rendelkező, sorköteles parasztfiatalok és alföldi legények olyan input lovas emberanyagot adtak a katonaságnak, akik – integrálva a merev katonai lovas oktatási rendszerbe –, emeltek minket világhírű huszár- és lovas nemzetté.

Bogarásszunk a videó megosztókon, nézzük meg a Mounted Games játékok videóit és tegyük a szívünkre a kezünket, miközben válaszolunk: vajon a mi csikósainktól, betyárjainktól, a belénk ivódott nemzeti tudatunktól mennyire áll távol ez a típusú ügyességi lovasoktatás?

Lóhátról írt történelmünk bizonyítja, őseink lóhátra szültek minket, így révedjünk csak bele a gondolatba: Hány generációnyi távolságra vannak ma a gyerekeink az efféle szakágfüggetlen lovas ügyességtől?

Hogyan tudnánk mi, lovaskultúra oktatók az efféle lovasoktatással tömegsporttá tenni a lovaglást és egyre több gyereket a póni klubba vezetni?

Ahogy az a lovas élsportban sikeres nemzeteknek sikerült, megreformálva saját lovasiskolai oktatásunkat, az utánpótlás lovas gyerek a pónin nem passzív utas lenne, hanem aktív játékos, aki játszva tanul, javítja tartását, fejleszti az egyensúlyát, finomhangolja a reflexeit, növeli fizikai erőnlétét, miközben igazi csapatjátékossá válik.

Így az olvasói levél végéhez közeledve kérem a tisztelt Olvasóm, hogy ítélkezzék; hangosan. A cikk végére egyetértünk abban, hogy a kezdő lovasok oktatási metódusának reformja lehetne-e a következő – rendkívüli

hozadékkal kecsegtető – fejlesztendő terület?

Érthető és teljesen jogos a hangos ellenérv, miszerint nem akar mindenki olimpon lenni, és ez is így van rendjén. Lehet ennek más nyeresége is. A lovassportágakban sikeres nemzetek, ezzel az utánpótlás-nevelő modellel tömegesítik lovasbázisukat, ezzel a valós aktív közösséggel termelnek lovasokat saját őshonos fajtáik számára. Ezért jó ez a piramis-elv, jóval szélesebb alapra van szükségünk tisztelt Kollégáim, jóval szélesebbre.

Ha kitekintünk a nagyvilágba, megalkották a Working Equitation-t a spanyol lovaknak mintegy piacot teremtvé, megmentve őshonos fajtáikat. Az amerikai western töretlen, a gyerekeknek is van birka rodeó, hordó kerülés, az indiánok futják életveszélyes váltóversenyüket és mintha mind gondoskodnának a saját gyökereikről, az értékek továbbadásáról, az utánpótlásról.

Én izgatottan várom, vajon a mi őshonos fajtáinknak is kitalálunk e valamilyen méltó megmérettetést. Vagy a tenyésztési iránnyal loholunk továbbra is egy kanyarral lemaradva a többiek mögött az olimpiai lovas sportok irányába?

Bármelyik lesz is, ehhez mikor kellene elkezdenünk megreformálni a lovasoktatásunk gyakorlati módszertanát? Feleleveníteni gyerekeinkben a gyökereiket, hogy milyen is a magyar virtus... a lóhátán.

**LOVASKULTÚRA OKTATÓKI
SZELLEMET – ERKÖLCST – ERŐT
EGYESÍTS!**

*Illés Á. Erika
okleveles lovaskultúra oktató
Fotó: Lizzy Franck,
IMGA Communications*

IDŐVÁGTA

Amikor a történelem lóháton elevenedik meg

Van, amikor egy iskola lovardája nem csupán a lovaglás helyszíne. Van, amikor a paták dobbanása történelmet idéz, a ló mozgása színházi jelenetvé válik, a diákok pedig nemcsak tanulják, hanem át is élik a múltat. A Kőszegi Evangélikus Gimnázium, Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium különleges vállalkozásba fogott: a Nemzeti Tehetség Program „Tehettségközelben” támogatásával megvalósuló „Idővágta” projektben a lovas kultúrát, a történelmet és a színjátszást kapcsolták össze egy különleges lovas-színházi előadásban.

A kezdeményezés célja túlmutatott egy egyszerű előadás létrehozásán. A program olyan komplex tehetséggondozó folyamatként valósult meg, amelyben a résztvevő fiatalok több területen is fejlődhetnek: lovas tudásuk, előadói készségeik, kreativitásuk, együttműködési képességük és történelmi szemléletük egyaránt gazdagodott.

A projektben harminc tanuló vett részt az intézmény különböző képzési területeiről. Gimnazisták, mezőgazdasági technikusok, turisztikai-vendéglátás szakos diákok és lovász tanulók dolgoztak együtt, egy közös célért. Ez a sokféle érdeklődésű és háttérű

fiatal csapat jól mutatja, hogy a ló milyen különleges összekötő erő: képes hidat teremteni szakmák, generációk és különböző tehetségterületek között.

A közös munka első lépése a történelmi háttér megismerése volt. A diákok nemcsak könyvekből találkoztak a múlttal, hanem helyszíneken és élményeken keresztül is. Ellátogattak a kőszegi Jurisics-várba, ahol saját városuk történelmének egyik meghatározó korszakával ismerkedhettek meg,

valamint budapesti tanulmányi utak során megtekintették többek között a Terror Házát és a Magyar Mezőgazdasági Múzeumot. A színházi világ megismerése is fontos része volt a felkészülésnek: a József Attila Színház és a Nemzeti Lovas Színház előadásai inspirációt adtak ahhoz, hogyan lehet a történetet látványosan, érzelmekkel és mozgással megjeleníteni.

Az „Idővágta – A lovak szerepe a magyar történelemben” című elő-

adás egy különleges időutazás. A történet főhőse Benett, egy középiskolás fiú, aki egy iskolai feladat miatt kénytelen szembesülni a kérdéssel: vajon milyen szerepet töltött be a ló a magyar történelem során? A téma elsőre nem kelti fel az érdeklődését, ám amikor elalszik tanulás közben, különleges álmobeli utazás veszi kezdetét.

Ebben az álomban Zsanka, a lóháton érkező segítő vezeti végig a magyar múlt korszakain. A nézők így nem egyszerű történelmi bemutatót láthatnak, hanem egy olyan látványos előadást, amelyben a ló és az ember több évszázados kapcsolata elevenedik meg.

A produkció során megelevenedik a csodaszarvas legendája, a honfoglalás kora és a hét vezér világa, találkozhatunk Széchenyi István alakjával, huszárokkal, reneszánsz lovagokkal, a kőszegi török ostrom jeleneteivel és a magyar puszták csikós hagyományaival is. A ló minden korszakban más szerepet kap: társ, harcostárs, munkaeszköz, sportpartner és kulturális örökség.

A honfoglalás kori harcmódor bemutatásában a Martonszállás Lovasai működnek közre, akik hiteles lovas tudásukkal segítik a jelenetek megvalósítását. Különleges eleme az előadásnak, hogy korábbi lovas programok résztvevői, általános iskolás tanulók is bekapcsolódtak a produkcióba, és a török sereget jelenítik meg. A közreműködőkkel együtt mintegy 45 ember munkája szükséges ahhoz, hogy az előadás létrejöhessen.

A szakmai felkészítés több területen zajlott. A színdarab szerzője és rendezője Gergáczné Varga Andrea tanárnő, aki a prózai jelenetek kidolgozását és betanítását irányította. A lovas jelenetekre Góth Enikő és Pete Krisztina lovasoktatók készítették fel a szereplőket.

A közel egyórás előadás különleges helyszínen, az iskola szabadtéri lovaspályáján kel életre. Itt nemcsak egy színházi produkció születik, hanem egy közösségi élmény is: diákok, oktatók, lovas szakemberek és segítők közösen alkotnak valami újat.

A lovasszínház világa új terület volt az intézmény számára, mégis gyorsan bizonyosodott, hogy a lovas hagyományok és a művészet találkozása rendkívüli lehetőségeket rejt. Az „Idővágta” nemcsak a magyar történelem lovas vonatkozásait mutatja be, hanem azt is, hogy a ló ma is képes értéket teremteni: kapcsolatot épít ember és ember között, felelősségre tanít, és olyan élményt ad, amely hosszú időre megmarad.

Mert a történelem néha nem a könyvek lapjain elevenedik meg, hanem egy ló patáinak dobbanásában.

Szöveg és fotó: Fazekasné Marton Mónika, a projekt ötletgazdája és koordinátora

LOVAS NEMZET FOTÓPÁLYÁZAT 2026

Ablak a lovas világra

A keszthelyi Festetics Kastély Hintómúzeumában nagyszámú érdeklődő kísérté figyelemmel a Lovas Nemzet magazin 2026-os fotópályázatának kiállítás megnyitójával egybekötött díjátadókat 2026 augusztus 20-án. Rengetegen érkeztek az ország legtávolabbi pontjairól, sőt, határainkon túlról is a magyarok lakta területekről.

A pályázók *PROFI*, *AMATŐR* valamint *KUTYÁK ÉS LOVAK* kategóriában küldhettek be saját készítésű képeket, amelyeket szigorú kiírási feltételekkel fogadtunk, majd a kitűnő alkotások közül válogattuk ki a négytagú zsűri a legkitűnőbbeket. A díjátadón a zsűri tagjai – Tám László, a Magyar Fotóművészek Szövetségének életműdíjasa, primadíjas fotóművész, Varga Zoltán, a Hintómúzeum vezetője, aki maga is lovasember, Balázs József Bazsi, a Lovas Nemzet főmunkatársa és Mráz Edina AFIAP fotóművész, lovasfotós – személyesen gratuláltak a megjelent díjazottaknak.

KISFILM-pályázatot is hirdettünk idén először, a pályamunkákat Roflics Fanni és Herke Dávid, a *JUNIOR LOVAS* gyermekeknek és fiataloknak szóló magazin főszerkesztője és kiadója rangsorolták, akik maguk is foglalkoznak lovas témájú oktatófilmek készítésével. Ők ajánlották fel a díjakat és ajándékozták meg a kiválasztott kisfilm-alkotókat oklevéllel is.

Az első helyezettek azzal a bronz emléklappal térhetnek haza, melyet Mihály Árpád szobrászművész kifejezetten fotópályázatunk nyerteséi számára alkotott. A plakett a Csodaszarvast és az őt üldöző Hunort és Magort ábrázolja egy rendkívül attraktív megfogalmazásban.

A rendezvényről senki nem tért haza üres kézzel. Az értékes díjakat a lajosmizsei Geréby Kúria és Lovasudvar, a Bábolna Nemzeti Ménesbirtok, az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár, a Kassai Lovasíjászat Szmracsányi Kánság, Mráz Edina AFIAP fotóművész és Gyűker Zsófia grafikusművész ajánlotta fel és adta át a helyezetteknek, akik Tóth Bettina, a Kincsem Park és dr. Veszely Beáta csodálatos lovas könyveivel is gazdagodtak.

A kiállításról, a nyertesekről és a nyereményekről a Lovas Nemzet magazin következő számában részletesen beszámolunk.

Király Éva

Fotó: Czagány Tünde

**Magyarországon 10-ből 9 ló galandféreggel fertőzött⁽³⁾.
Ön rendszeresen féregteleníti lovát?**

FIERACAVALLI

VERONA

128

Istinto
—
Natura
—
Cultura

5 – 8 NOVEMBRE 2026
VERONA

FIERACAVALLI.IT